
VE
RI
TAS

2kr [illegible]

Vlastivěda Slezská.

Na oslavu 40letého jubilea J. V. Císaře Pána počato.

DĚJINY

kraje Holasovského čili Opavského.

—•—

Napsal V. PRASEK.

V Opavě 1891.

Nákladem Jubilejního fondu na vydávání Vlastivědy Slezské.

Tiskem E. Weyrichovy vdovy v Opavě.

Předmluva.

Mělo se počati dějinami, nikoli ‚podáním lidu‘ a ‚historickou topografií‘! Tak mínili mnozí přátelé Vlastivědy Slezské. To důkaz, jak naléhavě a pilně bylo potřebí knihy po česku sepsané o minulosti milé naší vlasti.

Uznával jsem také sám takovou potřebu, neboť měl jsem tuto část dějin hotovu dříve, než jsem počal vydávati topografii, ale nepospíchal jsem. A dnes podávám laskavému čtenáři dějiny kraje Holasovského úplně přepracovány. To učinila topografie.

Když jsem si tedy vyvolil, na prvním místě vylíčiti dějiny kraje Holasovského čili Opavského, až do r. 1318, t. j. nejstarší dobu, ačkoli Palacký ve svých dějinách Čech i Moravy a Dudík ve svých dějinách Moravy náležitý zřetel mají ku kraji tomuto, měl jsem k tomu mnohé závažné důvody.

Předně vidělo se mi nesprávno, toliko poukázati k Palackému a Dudíkovi, pokud se týče doby nejstarší, poněvadž běželo o to, stopovati co nejdále zpět příčiny, proč se kraj někdy počítaný k Moravě tak, jako kterýkoli jiný, mohl státi zvláštní individualitou a to v tak pozdní dobu. Proč se kraj Přerovský nebo Olomucký, Brněnský nebo Znojemský nestal samostatným knížetstvím, a proč právě Holasovský? K této otázce, ač k ní zpříma odpovídati si netroufám, odpověď tuším nalezne čtenář sám.

Za druhé vabila mne, jak to i z topografie dosti zřejmo, doba nejstarší nejvíce, tudíž vývodů ze svých topografických výzkumů mohl jsem platněji vykořistiti na objasnění oné minulosti, pro niž celkem máme méně zpráv.

I klada hlavně váhu na tuto věc měl jsem též na zřeteli všeliké bludy a poklesky v historických knihách o našem kraji šířené a netoliko od čtenářů, nýbrž i od odborníkův věřené; bludy a poklesky plynoucí na mnoze z neznalosti dějin právě nejstarších. Proto, ač mířím na ně napořáde, do nijakých sporů s nikým se nepouštím, dávaje mluviti událostem samým.

Ostatek nejsa dějepiscem z řemesla nešířím se o všeobecnostech, o nichž se každý může dočísti v Palackém, Dudíkovi a jinde; za to mám neustále na zřeteli náš kraj i zapisuji sebe nepatrnější o něm zprávy bedlivě.

Že pak nepíši pro dějepisce, nýbrž pro každého, snažím se čtenáře naváděti, aby od vlastního kraje, od vlastních dědin a měst zajímal se pro sousední krajiny i pro celou říši.

Pramenů dokládám se jako u topografie, užívaje týchž skrátek.

Poněvadž pomine zase nějaká chvíle, než dojde na další dějiny naší vlasti, připojuji na konec dějepisný přehled od r. 1318 až do přítomnosti, aby čtenář měl pro lepší porozumění topografie aspoň posloupnosť zeměpánů po ruce. Zároveň upozorňuji, že přede mnohými léty již professor Zukal v Opavském Týdenníku uveřejnil dějepisné obrazy z doby knížat Přemyslovců na Opavsku, takže čtenář umějící jen česky po vydání této mé knihy může se poučiti o minulosti našeho kraje od nejstarších dob téměř do nastoupení nej-

jasnějšího rodu Habspurského t. j. do r. 1526. Ostatek i topografie sama obsahuje mnoho dějepisných zpráv, kteréž s každou novou knihou Vlastivědy Slezské dojdou lepšího ocenění a porozumění.

Vydáním třetí této knihy bohda již každému bude zřetelnější směr Vlastivědy Slezské, jak ji jednotlivec zamýšlí.

Jakkoli ostatek třeba se mi u laskavého čtenáře doprošovati shovívavosti při tomto spise, nemohu zatajiti velikého svého potěšení, že Vlastivěda Slezská dala k tomu podnět, aby musejní spolky Olomucký a Brněnský — ovšem různějšími směry a spojenými silami — vydávaly Vlastivědu Moravskou, kteráž aby se znamenitě zdařila, od srdce přeji.

Dáno v Opavě dne 2. prosince r. 1890.

Jméno kraje Holasovského.

Bavorský zeměpisec, který žil současně se sv. apoštoly Cyrilem a Metodějem, okolo roku 880. popisuje kraje slovanské i praví: Čechové mají 15, Moravané 21 měst. Posléze po Opolinech, kteréž jméno vykládá se na Opolany, jmenuje také Golensici s 5 městy. Šafařík[1]) čte jméno to „Golešinci“ a vztahuje je na obyvatele okolí Golešína v Lužici. Však aniž bychom tvaru Golensici měnili, shledáme, držíme-li se pravopisu staroslovanského, že Golęsici dá nám český tvar Holasici. I poněvadž náš kraj v listinách našich knížat, králův a biskupův sluje „Golessic“, „Golasiz“, „Holaschiz“, „Holachiz“, nelze tu nápadné shody upírati.

Na základě této mluvnické shody mohli bychom říci, že náš kraj již za svatých našich apoštolův t. j. před tisícem let, měl pět měst; leč třeba na paměti míti, že národopisná i zeměpisná jména u jiných Slovanů se opakují. Pročež nelze s úplnou určitostí pověděti, že se ona zpráva týče našeho kraje.

Kdežto listiny naše domácí jmenují náš kraj jmény uvedenými, Poláci jej nazývají Golesisko a Gološisko. Palacký následuje polského dějepisce Długoše a jmenuje kraj náš Holešickem. My nechtějíce z listinných tvarů stanoviti názvu pro ony časy mluvnicky přesnějšího, nazveme jej srozumitelněji pro přítomnosť Holasovskem. Dostaltě kraj své jméno od vesnice nyní nepatrné Holasovic, kteráž bývala kdysi

[1]) Starožitnosti. II. § 44. 6.

značným hradem, jak to doposud částečně viditelno, a též hlavním městem po způsobu slovanském. A kdyby ani dějepisci tak jednomyslně Holasovic za někdejší hlavu celého kraje nepovažovali, již ta okolnosť, že se právě v Holasovicích i v okolí nejznamenitější, nejvzácnější a nejhojnější starožitniny vykopávají, hlásala by nám, že Holasovice vynikajícím střediskem byly.

A jakkoli Holasovice jakožto přední krajský hrad do pozadí ustoupily, jakmile po velikém vítězství u Hradce nad Polany l. 1061. dobytém Hradec nabyl vojenského významu, a jakkoli potom, když hradské zřízení nastalo, hlavou země se stal Hradec, předce staré jméno Holasovic panovalo dále. Kraj Holasovský rozdělen byl na několik újezdů menších. Takové újezdy známe tři. L. 1107. jmenuje se Osoblažsko v újezdě „na Hlubčicích“;[1]) l. 1238. okolí Březovské sluje újezdem „Semislaví“; l. 1240. okolí Krnova újezdem Krnovem v kraji Holasovském.[2])

Ješto nájezdem Tatarským l. 1241. kraj Opavský dokonale spustl, tudíž i Holasovice byly obořeny, nastaly nové poměry i přišly Holasovice a též jich jméno k zapomenutí proto, že zatím město Opava se začala netušeně zmáhati. A tak od r. 1247. počínaje určuje se poloha míst jako Nové Cerekve i Bohuchvalov napořáde podle města Opavy; jmenuje se také kraj celý Opavským. Proto i my od r. 1247. budeme souhlasně s listinami jmenovati vlasť naši buď krajem Opavským, buď zemí Opavskou. U Poláků staré jméno déle se udrželo, poněvadž dějepisec Długoš, který ze-[illegible] na konec 15. století, mluvě o Tatarském nájezdě [illegible]j jmenuje ještě Golešiskem.

[illegible] circuitu, qui dicitur „Naglubcicich“. [2]) circuitus Szemi[illegible]si districtu; circuitus Kyrnov in Holaschicensi districtu.

Hranice kraje Holasovského. Počátkem 13. století kraj Holasovský sousedil na západ se zbožím biskupství Vratislavského a sice od hory Sněžky (Praděda) až po Cukmantl; na sever i na východ hraničil s knížetstvím Opolským. I táhly se hranice, počnouc od Cigenalsu, který náležel k biskupství Vratislavskému, po pravém břehu řeky Prudníka až asi v ta místa, kde se do Prudníka vlévá řeka Osoblaha. Dále šly hranice po pravém břehu potoka Straduny až do těch asi míst, kde se do Straduny vlévá potok Milič. Odtud táhly se po levém břehu Miliče směrem jihovýchodním až po řeku Pštinu, kteráž od Bavorova a Rakova až po Benkovice (jižně od Ratiboře) pravým svým břehem ohraničovala kraj Holasovský. Od Benkovic směrem jihovýchodním hranice vedeny byly až po Bohumín. Od Bohumína řeky napřed Odra pak Ostravice až do samých hranic Uherských byly přirozeným rozhranim mezi tehdejším Opolskem (nynějším Těšínskem) a mezi Moravou. Na jih sousedil kraj náš s krajem Přerovským a s krajem Olomuckým. I zdá se, že veliká obchodní cesta, spojující Místek, Příbor a Jičín náležela již do kraje Přerovského, neboť vesnice Skorotín u Příbora, Jesenice a Polom u Hranic počítaly se ku kraji Přerovskému. Proto čára vedená od Místku na Odry přibližně označuje jižní hranice Holasovské ku kraji Přerovskému. Od města Oder směrem severozápadním byla rozhranim napřed řeka Odra, pak její přítok Budišovka; dále ode vsi Kružberka napořáde až do svého vrchoviště na hoře Sněžce čili Pradědu řeka Moravice kraj Holasovský dělila od kraje Olomuckého.

Když nastalo hradské zřízení, které již l. 1183. trvalo, učiněn Hradec hlavou celé župy, i jest jisto,

že obhradí Hradecké sáhalo daleko do krajův Přerovského a Olomuckého.

Dějepisný úvod.

Co se v našem kraji Holasovském dělo, když se počítalo 500, 600, 700, 800 let po Narození Páně; jaký lid tu obýval, jaké zvláštní mravy měl, jaké vojny a s kým vedl, nemůže nikdo pověděti, poněvadž se nám nedochovalo písemných o tom zpráv. Ale že tu okolo Holasovic, Hradce, Opavy, Krnova, Hlubčic lidé obývali, na to máme mnohé starožitné památky: nalezají se hroby s popelem upálených mrtvol v nádobách, „popelnice“ zvaných. A v týchž hrobech vyskytují se kromě různého nádobí z hliny také kosti z obětných zvířat a všeliké okrasy jako jehlice, náramky, nákrčníky a j. též zbraně, jako mlaty (kladiva), dláta, hroty k oštěpům, sekyry.

Zvláště zbraň nám ukazuje rozmanitý stupeň vzdělanosti:

Dokud lidé neznali kovů, užívali kamenných mlatů, křemenových nožů a jehel. Jak se křemenovým nožem krájelo, každý pochopí; porozumí také, že jehlou z křemene mohli v oděv sešívati jen kůže ze zvířat kamenným mlatem ubitých.

Jakmile poznali lidé měď (bronz), bylo jim již lépe: dělali sobě z toho kovu mlaty, dláta, srpy (kosáky); kotlíky, jehlice, spony, náramky, nákrčníky.

Takové a podobné věci vykopány ze země: u Holasovic, Neplachovic, Vávrovic a Jaktaře; na Cvilíně; v Plšti; na Hradci u Jakubčovic, Milostovicích, Zlatníkách i jinde.

Někteří učenci tyto starožitné věci v zemi nalezené připisují národu jednak keltickému jednak germanskému; jiní zase dokazují, že všecky ty starožitniny jsou původu slovanského, tedy že je vyrobili i upotřebovali naši předkové, obyvatelé tohoto kraje.

Jakož pak není žádné u nikoho pochybnosti o tom, že 500, 600, 700, 800 let po Narození Krista Pána v našem kraji bývali Slované, můžeme bezpečně pověděti, že veliká většina těch věcí nalezených skutečně od našich předkův pochází z těch časů, kdy ještě byli pohany. A jako o národnosti těch starých obyvatelů nikdež není sporu, taktéž nikdež není pochybnosti o tom, že náš kraj náležel od nepamětných dob k Moravě a že za panování krále Rastislava, který r. 863. svaté apoštoly Cyrila a Metoděje do hlavního sídla Velehradu byl povolal, naši předkové přijali víru křesťanskou od těchto světců.

I poněvadž ze životopisů těchto apoštolů jest zjištěno, že zejmena sv. Metoděj navštívil i kraje Povislanské, netřeba nám také pochybovati, že buď oba svatí bratři, buď jen Metoděj, na pouti své blahodárné spatřili i náš milý kraj. Však jiných o tom zpráv nemáme leč pověsti, jež se vykládají o studence u Slatiny a o jezeře u Rejvizu.[1]) Svatý Cyril zemřel r. 869. v Římě, sv. Metoděj jakožto arcibiskup moravský dne 6 dubna r. 885. na Velehradě.

Král Svatopluk (870—894) povznesl říši moravskou, k níž náležely i Čechy, znamenitě. Ale při smrti Svatoplukově staly se značné proměny. Synové českého knížete Bořivoje totiž Spytihněv a Vratislav odtrhli se od moravské říše, a že synové Svatoplukovi se znesvářili, zastihlo posledního krále moravského

[1]) Viz Vlastivědu Slezskou I. str. 7.

Mojmíra kruté neštěstí. Zahynul v boji s Maďary, kteří od východu přistěhovavše se hojným počtem do nynějších Uher, po roce 906. značnou část Moravy zabrali.

Zbylá část Moravy poznenáhlu dostala se v držení knížat českých z rodu Přemyslova, jakými byli od r. 912—925 Vratislav I., od r. 928—935, Václav I. Svatý, od r. 936—967 Boleslav I.

I. Kraj Holasovský pod biskupstvím Pražským 973—1063.

Když po Boleslavovi I. na knížecí stolec v Praze zasedl kníže **Boleslav II.** (967 - 999), vykonal zajisté veliký skutek, an pro velikou svou říši na místě zaniklého arcibiskupství Velehradského, roku 973. založil biskupství při kostele sv. Víta a Václava v Praze, k čemuž již l. 867. byl dal svolení k naléhavé prosbě kněžny Milady papež Jan XIII. Že náš kraj jistotně pod biskupství Pražské, které zůstávalo podřízeno pod arcibiskupství v Mohuči, slušel, jest nade vši pochybnost jisto, neboť biskupství, tudíž i říše Boleslavova rozkládala se na sever daleko za město Vratislav, na východ až za Krakov po řeky Bug a Stryj, do Uher až za Tatry.[1])

Když se biskupství Pražské [2]) zakládalo, bujelo ještě na mnoze pohanství; ano i tam, kde víru přijali,

[1]) Dudík, Troppau 231. [2]) Jména biskupův Pražských, kteří našim předkům na Holasovsku biskupovali: Dětmar 982, sv. Vojtěch † mučenickou smrtí v Prusách 997, Thiddag (Bohdal) —1017, Jakart —1023, Izzo —1030, Šebíř —1063.

trvali při zvycích pohanských pochovávajíce své mrtvé v hájích a lesích.[1])

Takořka stejnou dobou, kdy Přemyslovci upevnili svou říši českomoravskou, začala se zmáhati říše polská pod Piastovci. I poněvadž říše česká sáhala daleko do krajů polských, nastaly z toho války českopolské, které za panování českého knížete Boleslava III. (999—1003) tak nešťastně se vedly, že říše česká ukrutně poklesla, ba že veliká část Moravy od Poláků zabrána jest.

Za knížete Jaromíra (1004—1013) říše nemohla se hned ze svého poklesnutí zpamatovati, však pod knížetem Oldřichem (1012—1037) stal se důležitý počátek, an kníže ten po smrti slavného krále polského Boleslava Chrabrého († 1025) Polákům některé kraje Moravy vyrval; aby celé Moravy vydobyl z moci polské, v tom bránil mu uherský král Štěpán.

Teprvé nastoupením knížete **Břetislava** (1037—1055) povznesla se zase říše česká. O bujaré odvážnosti tohoto knížete svědčí též známá pověsť, kterak unesl kněžnu Jitku, již sobě byl zvolil za manželku. Však dříve ještě, než dosedl na knížecí stolec, vykonal činy říši prospěšné; tak na př. l. 1030. porazil krále uherského Štěpána zahnav jej až po Ostřihom. Hned po zasednutí na trůn, roku 1038. vykonal vítěznou výpravu na Krakov a l. 1039. dobyl zase Vratislavě i s okolím. ba do samého hlavního města polského Hnězdna vítězně vtáhl. Když se v Hnězdně strojil, za válečnou kořisť vyzdvihnouti ostatky sv. Vojtěcha, muče-

---

[1]) Tak hlásá pověsť, že obyvatelé Hradečtí r. 965. na smrtnou neděli své modly do vody pozaházeli a se pokřtiti dali. — K této době pohanské ukazují také nalezená pohřebiště s popelem upálených mrtvol v popelnicích uloženým.

níka v Prusách od pohanů zavražděného, kníže Břetislav dle rady kněze biskupa Pražského Šebíře o této slavnostní příležitosti prohlásil některé zákony i nařízení na polepšení mravův svého lidu. Na př. zakázal mnohoženství, zakázal mrtvé pochovávati v poli a lesích. Kdo by se toho čeho dopustil a mrtvých nedal pochovati na hřbitovech, velikými pokutami trestán bude.

Slavné vítězství Břetislavovo v Polské způsobilo jemu válku dlouho trvající s Němci, jimž tehda panoval Jindřich III.

Břetislav tuše konec svému životu, chtěl svou říši uspořádati. Aby zabránil vražedným válkám českopolským, králi polskému Kazimírovi leta 1054. pustil Vratislavsko i s příslušenstvím, avšak za roční daň 30 hřiven zlata a 500 hřiven stříbra. Tímto skutkem ustálily se východní a severní hranice Moravské tak, jak dotud — kromě malých proměn — hranice biskupství Olomuckého jdou.

Aby pak překazil spory mezi syny svými o posloupnosť, vynesl zákon, aby na knížecí stolec Pražský dosedal vždy nejstarší z rodiny Přemyslovcův; mladší pak synové a potomci aby přijali za vděk úděly na Moravě, poslouchajíce však vrchního knížete Pražského. I poněvadž z manželky Jitky měl patero synů: Spytihněva, Vratislava, Kunrata, Jaromíra a Otu, ustanoven nejstarší syn Spytihněv za vrchního knížete v Praze, Vratislav za knížete Olomuckého, Ota za Brněnského, Kunrat za knížete Znojemského. Jaromír oddán jest na knězství.

Břetislav zemřel dne 10. ledna l. 1055.

II. Holasovsko částí knížetství Olomuckého 1055—1203.

Prvním knížetem dle zákona Břetislavova v Olomouci ustanoveným byl kníže **Vratislav.** Nemáme sice o něm zpráv, co za toho svého panování v Olomouci od r. 1055—1061. vykonal na Holasovsku; za to však pojí se k jeho jménu vážné činy vykonané tehda, když po smrti bratra Spytihněva zasedl na vrchní stolec knížecí v Praze. Předně bratřím svým mladším vykázal jiné údély: Kunrata Znojemského dosadil na úděl Brněnský a nejmladšího Otu, příjmenem Sličného, učinil knížetem Olomuckým.

Ota Sličný 1061—1087.

Téhož roku 1061., kdy v Praze nastoupil kníže Vratislav, v Olomouci kníže Ota, vzešla říši české válka s Poláky. Panující tehda král polský, Boleslav řečený Smělý, vtrhl do kraje Holasovského a oblehnul u veliké síle pevný hrad H r a d e c. Ale byv od českého vojska obklíčen a sevřen, musil ustoupiti se ztrátou nemalou.[1])

Ta jest první určitá zpráva našeho kraje se týkající. Slavné vítězství nad Polany u Hradce dobyté způsobilo přirozeně, že hrad Hradec nabyl neobyčejného významu vojenského, zastiňuje při tom jiné hrady v kraji trvající, tedy i Holasovice.

Jedna z předních starostí vrchního knížete Vratislava nesla se ku založení b i s k u p s t v í v O l o m o u c i. I poněvadž biskup Pražský Šebíř nemohl k tomu lehko

[1]) Palacký I. 320.

svoliti, aby se jeho biskupství zmenšilo, bylo třeba mnohého jednání, než se konečně l. 1063. biskupství Olomucké vyzdvihlo.[1]) Zřízením biskupství Olomuckého, které tak jako Pražské zůstalo pod arcibiskupstvím Mohučským, přestal kraj Holasovský náležeti pod biskupství Pražské, i dostal se k diecési Olomucké, k níž do této chvíle náleží, ač jest od r. 1742. roztržen na částť rakouskou a pruskou.

Vrchní kníže Vratislav jsa národa svého i řeči rodné obzvláštním příznivcem, přičinil se také, aby mnichům slovanským, kteří po příkladu od sv. apoštolů slovanských zavedeném na bohoslužbách užívali jazyka slovanského, dovolen byl návrat do kláštera v Sázavě od sv. Prokopa založeného. — Posléze korunován Vratislav na krále českého.

Co se týče našeho Olomuckého knížete Otíka Sličného, máme jen jednu zprávu o něm, že vykonával zeměpanská práva na Holasovsku, neboť založiv s manželkou svou Ofkou, kněžnou uherskou, klášter sv. Štěpána čili klášter Hradiště u Olomouce, obdaroval jej roku 1078. šestým penízem ze cla vybíraného při obchodní cestě, která okolo města Hradce vedla k Polské.[2])

Touto zprávou zjištěno předně, že pod hradem Hradeckým rozkládalo se město tak, jako pod hradem

---

[1]) **Posloupnost biskupův Olomuckých až do r. 1318. Jan I. 1063—1085, Jaromír, bratr knížat Vratislava i Oty Sličného —1088, Vecel —1091, Ondřej —1096, Jindřich I. —1098, Petr —1104, Jan II. —1126, Jindřich Zdik —1150, Jan III. —1157, Jan IV. —1172, Dětleb —1182, Pelhřim —1184, Kajim —1194, Engelbert —1199, Jan Bavor —1201, Robert —1240, Kunrat —1247, Bruno 1245—1281, Dětřich —1302, Jan Holý —1311, Petr Bradavice —1316, Kunrat —1326.** [2]) **M. I. 162.**

Olomuckým, kteréž město jest starší než Opava; za druhé, že již tehda po veřejné obchodní cestě od Hranic přes potok Vražný k Hradci a odtud k řece Opavě až na hranice polské směrem ke Kozlí vedoucí obchod kupecký tak znamenitě se dařil, že šestina vybraného mýta anebo cla mohla se pokládati za značný dar klášteru Hradišti věnovaný.

Když Ota Sličný l. 1087. zemřel, uvázali se s mateří svou kněžnou Ofkou v držení knížetství Olomuckého synové **Svatopluk a Otík Černý** († 1126).

Kníže Svatopluk jsa bojovným účastnil se válek od vrchních knížat do Polské (Slezska) vedených r. 1103. Jakož pak ty války jednou vítězně, jednou nešťastně se vedly, zdá se, že Poláci r. 1104. do našeho kraje pohraničného zase vtrhli a snad opětně u Hradce nerozhodnou bitvu[1]) svedli.[2]) Že asi hradu Holasovského neminuli, lze se domysliti.

Kníže Svatopluk jakožto starší stal se leta 1107. vrchním knížetem v Praze, načež jeho bratr Otík Černý sám na Olomucku panoval. A téhož roku kníže Otík Černý založiv na hradě Olomuckem s vůli bratra svého, vrchního knížete Svatopluka, chrám sv. Václava, věnoval tomu kostelu osm lánů[3]) země při řece Osoblaze v újezdě, který „Na Hlubčicích“ slove.[4])

---

[1]) Pokudž bychom měli uvažovati skutečnou věc, že se u Jakubčovic nalezly mlaty různých tvarů, z různého kamene, a také spěžové, nemůžeme jinak leč za to míti, že na výšinách Jakubčovských vojska nepřátelská se častěji setkávala. I není vyloučena možnosť, že od tohoto anebo od dřívějšího nájezdu polského mlaty ony po vojínech padlých v zemi do nynějška ležely. [2]) Dudík II 380. [3]) Pokud se týče lánů, předkem upozorňujeme, že na lán se počítá asi tolik, kolik má pole celolanník t. j. asi 40—50 jiter. Osm lánů stačilo na založení dědiny s osmi sedláky. [4]) M. I. 193.

L. 1108. oblehli Moravané sousední hrady v Polské (Slezsku) Ratiboř a Kozlí; když pak l. 1109. sám vrchní kníže Svatopluk opětně válku do téhož kraje veda Bytom vzal a na Hlohov táhl, skonal vražednou rukou v táboře. Na uprázdněný takto knížecí stolec v Praze povolán po zákonu kníže náš Otík Černý; ale vzdav se ve prospěch bratrance svého Vladislava, zemřel l. 1126. Po smrti Otíka Černého dosedl v Olomouci na knížecí stolec jeho nebožtíka bratra Svatopluka syn, **Václav,** který nedočkav se dostavění nového sídelního biskupského chrámu u sv. Václava zemřel l. 1130. Dočkal se toho biskup Jindřich Zdik, kterýž při svěcení toho kostela l. 1131. vydal seznam statků i příslušenství kostelních.[1]) Z toho seznamu jde na jevo, že celá Morava rozdělena byla na patero arcijahenství: Přerovské, Spytinovské, Brněnské, Břetislavské a Znojemské. K Přerovskému kostelu slušely Hlubčice, k proboštství Olomuckému Holasovice.[2]) Nebylo ještě zřízeno arcijahenství v pohraničném kraji Holasovském jakožto méně obydleném a méně bezpečném pro ustavičné boje se sousední zemí. Vždyť se vypravuje k r. 1133., že Češi a Moraváné čtyrykrát poplenili Polskou, zejmena že z Kozlí do základů vyvraceného přinesli bohatou kořisť a přivedli množství zajatých obojího pohlaví.[3])

Na knížecím stolci v Olomouci posloupnosti po několik let nelze dokonale sledovati. Jmenuje se k r. 1135. knížetem Lipolt, syn někdy vrchního knížete Bořivoje II., avšak konečně donucen byl ustoupiti **Otíkovi III.** (1140—1171), synu Otíka II. Černého. K pa-

---

[1]) Biskup Jindřich Zdik vydal zvláštní řád pro biskupství Olomucké, na jakých obřadech kněží svěceni býti mají. [2]) Golesovici M. I. 206. [3]) Dudík III. 51.

nování tohoto knížete můžeme zapsati jen dvě zprávy odnášející se ku kraji Holasovskému.

L. totiž 1146. zpomíná se Drslava z Hradce[1]) patrně kaštelána čili župana, který celému kraji panoval. Ačkoli po knížeti Olomuckém Otíkovi III. nezachovala se nám nijaká listina o Holasovsko vydaná, však zůstaven list vrchního knížete Pražského Vladislava. Vladislav byv l. 1158 na krále českého povýšen, l. 1160. listem daným v Praze jakožto král klášteru Hradišti na novo potvrzuje šestý peníz z cesty obchodní okolo Hradce do Polské vedoucí.[2])

K r. 1169. jmenuje se knížetem Olomuckým **Bedřich,** který téhož roku klášteru Rajhradskému daroval pustinu u Hranic, sáhající až po potok Odru.[3]) Po knížeti Bedřichovi nastoupil v Olomouci Oldřich (1174—1177).

Bedřich, stav se roku 1179. vrchním knížetem českým, dosadil, tuším r. 1185., za knížata Olomucká syny Otíka III., totiž **Vladimíra** a **Břetislava,** a téhož roku sám na Holasovsku vykonává vrchní práva, neboť jakožto kníže české potvrzuje řádu sv. Jana statky jak v Čechách tak na Moravě, zejmena jedno popluží země pod hradem Hradcem, jež daroval Ozěl, syn Hrdětův; pak v Modlejovicích v kraji Přerovském jedno popluží, příslušné do obhradí Hradeckého. Konečně Hrobniky nad řekou Pštinou s příslušenstvím, jež po jedné straně hraničí s Hlubčicemi až po Bohuchvalov; a odtud se táhne až po most z proutí udělaný, jenž slove Bezděkova hať; odtamtudy pak hraničné znaky jsou zdělány až po Kozí dol a potom po řeku Milič. Toto daní stalo se s vědomím knížat Vladimíra a jeho bratra Břetislava.[4])

[1]) M. I. 253. [2]) M. I. 271. [3]) M. I. 283. [4]) M. I. 307.

Ze vzácné a předůležité listiny této poznáváme předně, že řád sv. Jana zboží svého pod hradem Hradcem t. j. ve Vršovicích nabyl již před r. 1185. a že současně dostal se v držení velikého pohraničného újezdu Hrobnického; za druhé, že u pohraničného potoka Miliče nedaleko asi nynější vsi Miliče vedla z Hlubčic obchodní cesta do Kozlí, když tam nedaleko zdělána byla hať; tudíž také že v těch místech zemská brána byla otevřena do knížetství Opolského; za třetí, že obhradí Hradecké sáhalo až do kraje Přerovského, z čehož jest zřetelno, kterak Hradec před r. 1185. stal se nejpřednějším a nejdůležitějším místem v kraji Holasovském.

A téhož roku kníže Břetislav s vůlí bratra svého Vladimíra, knížete Olomuckého, klášteru Hradišti vzdal les v újezdě Oldřišovském u řeky Opavy.[1])

Deset let později, a sice l. 1195. v měsíci prosinci přibyl kníže Vladimír do našeho kraje se značnou družinou, v níž shledáváme knížete Břetislava, kněžnu Ofku, sestru obou knížat, kněze biskupa Engelberta, Balduina kanovníka děkana, Radoslava, Poměna, Kochana, Semislava a j. Všichni tito průvodci zapsáni jsou za svědky na listě daném dne 26. prosince v Opavě, kterým kníže Vladimír s vůlí svého bratra Břetislava klášteru Hradišti zapisuje ves Bojanovice.[2])
Za jakou důležitou příčinou kníže Vladimír v tak pozdní dobu přibyl do kraje, nelze určiti.

Zápisem oním jmenuje se Opava po prvé; též poznáváme z něho dva zemany z našeho kraje Radoslava (z Hoštic) a Semislava.

---

[1]) M. I. 315. [2]) M. I. 341,

Dva roky po návštěvě Vladimírově v Opavě, totiž l. 1197. stala se veliká změna: na trůn český dosedl král Přemysl Otakar I., který mladšímu bratrovi Vladislavovi Jindřichovi vzdal Moravu **za markrabství**. Rozumí se samo sebou, že potomci Oty Sličného na knížecím stolci v Olomouci, Vladimír a Břetislav, neměli býti sproštěni svého údělu, anobrž nejspíše očekávalo se, že za krátko zemrou, neboť Vladimírovi bylo tehda již 52 let. Proto Holasovsko zatím zůstalo ještě při knížetství Olomuckém, i shledáváme, že l. 1193, Vladimír tu vykonává zeměpanská práva, ješto klášteru Hradišti na záduší za rodiče své, za sebe, za bratra i za sestry (Svatavu, Marii, Durancii a Ofku), vzdává předně půl statku Oldřišova, kterýž byl koupil od Heřmana, syna Ratiborova; pak šestý peníz ze cla nad řekou Opavou vybíraného; konečně les v „kraji Holásovském“,[1]) ohraničený touže řekou, i nařizuje, aby ten les obešel a omezil pan Vok.[2])

Pokud se týče toho listu, znamenáme předně druhou celnici při řece Opavě;[3]) za druhé čteme poprvé jméno kraje Holasovského. Konečně hledíc k lesu řekou Opavou ohraničenému míníme, že se týče míst, v nichž potom založeny vsi Kamenec a zaniklé Hranice.[4])

Kníže Vladimír zemřel brzo po tomto darování, a sice dne 10. prosince l. 1200., kdežto Břetislav rok na to, a sice v první polovici leta 1201. skonal.

---

[1]) in circuitu Golasiz. [2]) M. I. 350. [3]) Kteráž stála nejspíše blíže Oldřišova, jak hádáme na křižovatce obchodních cest Krakovské, Ratiborské i Kozelské, t. j. při kapli sv. Kříže v nynějších Kateřinkách. [4]) Viz mou hist. topografii.

Očekávalo se, že po smrti obou knížat Olomucké knížetství s Holasovskem bude ihned spojeno s markrabstvím. To se však nestalo, neboť král **Přemysl Otakar I.** sám dědický nápad zabral, jak svědčí jeho majestát v měsíci červnu vydaný, kterým jakožto král český i **kníže Olomucké** nařizuje, aby příště biskupovi Otomuckému z **kraje**[1]) Holasovského po šesti penězích bylo dáváno biskupského desátku. Kteréž nařízení stalo se schválením českých a moravských pánů a majestát vydán pod svědectvím Semislava.[2]) A téhož roku za přítomnosti biskupa Jana Bavora[3]) týž král Přemysl klášteru Hradišti vzdal vesnici Štěpánov u Olomouce a jednu hospodu v Opavě[4]) na záduši svých příbuzných a též na věčné obchody za knížata Vladimíra i Břetislava v Pánu odpočívající.[5]) Král Přemysl podržel knížetství Olomucké nejpozději do měsíce března r. 1203., kdy v tomto knížetství zeměpanská práva již vykonává Vladislav Jindřich markrabím moravským již l. 1197. jmenovaný, tudíž kraj Holasovský po zaniknutí knížetství Olomuckého vrátil se do svazku s celou Moravou.

Na konec toho odstavce zpomeneme ještě zprávy, která dotýče severních hranic kraje Holasovského. L. totiž 1201. Boleslav kníže slezské[6]) navrátil klášteru Lubenskému 100 velikých lánů blíže hranic země

---

[1]) provincia. [2]) M. II. 2. [3]) Biskup Jan Bavor zemřel 1. října téhož roku, i nastoupil na jeho místo biskup Robert. [4]) „in Opava"; nejspíše nedaleko výš jmenované celnice. [5]) M. II. 2. [6]) Jméno Slezsko vyskytuje se poprvé 1163, když polské kníže Vladislav zemi svou rozdělil synům; a jméno Slezsko samo (od hory Slęzy u Vratislavě přijaté) prvotně platilo jen pro knížetství Vratislavské; a kníže Boleslav jest knížetem Vratislavským; kdežto jeho bratr Mečislav píše se jen knížetem Opolským a zemi svou nazývá polskou.

moravské mezi řekami Osoblahou a Stradunou.[1]) Jedná se tu o statky při samých hranicích rozložené, neboť potok Straduna vyvěrající nedaleko města Osoblahy a tekoucí napřed směrem východním potom směrem severovýchodním tak, jako potok Milič již zpomenutý, který se severně od Hlubčic vlévá do Straduny, téměř byl rozhraním mezi Moravou a zemí Opolskou.

III. Holasovsko krajem markrabství Moravského 1203—1318.

Markrabí Vladislav Jindřich 1203 † 1222.

Že markrabí Vladislav Jindřich vykonává zeměpanská práva na Olomucku, tudíž i na Holasovsku, již l. 1203., vychází také z listiny toho roku dané, kterou klášteru Hradišti vzdává les řečený Střelnou mezi řekami Odrou a Moravicí.[2]) Jako tento les zpomenutému klášteru dán byl k tomu konci, aby v tom lese nové osady zakládal, tak l. 1204. řádu sv. Jana povolil na všech statcích po celé Moravě zakládati osady na právě německém.[3]) Ano sám také na témž právě německém brzo potom dopustil založiti město Bruntál. Co by takové právo německé znamenalo, nejlépe poznáváme z listu daného l. 1213. v Prostějově, kterým král Přemysl Otakar I. k prosbě markrabí Vladislava Jindřicha osvobozuje všecky statky řádu sv. Jana po celé Moravě, totižto v krajích Olomuckém, Znojemském, Brněnském i Holasovském ode všeho práva příslušného králům a markrabím, totižto od „nářezu“. „noclehu“; od „čistotného“, od „hlavy“ a „svodu“ a ode všech

[1]) M. II. 10. [2]) M. II. 14. [3]) M. II. 22.

povinností a robot, které se vykonávají ku stavbě hradů zemských.[1]) Toto obdarování znamená, že lidé a poddaní z vesnic náležitých řádu sv. Jana jsouce osvobození od nářezu nepotřebovali, když král, markrabí anebo jich úředníci na cestách a výpravách dleli, k jich stolu dávati ani volů, krav, telat, vepřů, beranů a jiného skotů. A kdo nebyl osvobozen od noclehu, kdykoli úředníci zeměpanští, myslivci nebo psaři přišli, byl povinen jim poskytovati nejen noclehu ale i hojné večeře. Tolikéž obtížným byl pro poddané povoz, když se za tehdejších časů žádalo vozův nebo průvodcův pro zeměpány a jich úředníky. Čistotné zase byl poplatek soudní 14 peněz, který se dával, když obviněný podstoupil na své očistění zkoušku buď bosýma nohama po žhavé radlici, buď holou rukou do vřelé vody, anebo celým tělem do řeky tak, aby se nepopálil, nepopařil a nepotopil, po kteréž zkoušce za nevinného sice uznán jest, ale položil 14 peněz „čistotného". Nejhroznější byla hlava. Kdo koho zabil, tato vražda slula „hlava", i byli povinni buď vrah sám buď celá dědina zaplatiti „odkladu hlavy" t. j. pokuty za vraždu 200 peněz. Osvobozením od hlavy nepotřebovaly dědiny za žádnou vraždu od spoluobčana spáchanou platiti, nýbrž stíhal se jen vrah sám. Osvobození od „svodu" má podobněž veliký význam. Uhraden-li komu na př. kůň, okradený s úředními osobami „vedl" po stopě zlodějově a stíhal jej; i nehledalo se dále než do třetí dědiny, do které stopa vedla — a tato třetí dědina byla povinna zaplatiti škodu okradenému způsobenou, nech již zloděj byl z té dědiny, nebo nebyl. Konečně roboty zemské konaly se netoliko k stavbě hradů, nýbrž také ku stavbě ve-

[1]) M. II. 71.

řejných silnic obchodních i mostův. Ode všech těch břemen osvobozeny byly vesnice řádu sv. Jana, založené blíže Hrobnik u Hlubčic a Vršovice později vzniklé, i uvalily se jich povinnosti na ostatní dědiny neosvobozené.

Mnohem památnější jest list téhož krále Přemysla daný dne 30. prosince l. 1214. v Olomouci, kterým za přítomnosti Vítka kaštelána Hradeckého a pana Štěpána z Medlova, velmože z našeho kraje, potvrzuje osazení města Bruntále na německém právě, „ač to doposud v zemi České a Moravské bylo neobvyklé". A kromě toho také pouští král k prosbě téhož markrabí měšťanům Bruntalským desátek ze cla a ze všech kovův a rud v obvodu na 4 míle nalezených.[1]) Z této listiny viditelno jest, že město Bruntál stojící v krajině hornaté založeno bylo k vůli hornictví, které potomně zkvétalo v Benešově horním i v okolí Bruntalském.

A jak velice markrabí Vladislav Jindřich právě o hornictví pečoval, touže potom, aby se poklady na rudě i všelikých kovech ze země vynášely, svědčí nejlépe ten skutek, že dav jílovati ve zlatých dolech Cukmantelských, samému biskupovi Vratislavskému od svých kovkopů zabrati dal území se zlatými a stříbrnými báněmi u Frývaldova a toho zabraného území, ač před samým papežem žalován byl, nijak a nijak vydati nechtěl a také nevydal.

Aby svou zemi co nejvíce zalidnil, volal do kraje obyvatelstvo z ciziny. Těmto osadníkům povolaným udělovaly se pozemky zdarma, aby lesy mýtili i zakládali dědiny. A aby tím chutněji při práci vytrvali, pouštěla se jim „lhota", t. j. ulehčení od platů do

[1]) M. II. 68.

10—20 let a kromě toho osvobozovali se ode všech robot zemských i od povinností výše uvedených.

Týž markrabí l. 1215. klášteru Hradišti vzdal opětně okolí Hranické se vsemi položenými v kraji Přerovském, totiž Heřmanice, Lúčky, Polom, Bělotín, Na horách, Jesenici. V listinách o ně vydaných zpomíná se také řeky Moravice, hory Rudně a zvláště těchto cest: „Rudné a Jivavské cesty“ k Bruntáli vedoucí a veřejné třetí cesty, která „nad potokem Vražným [1]) u Hranic se odlučovala k Opavě“.[2]) K těmto cestám naši předkové také robotovali.

Kromě kláštera Hradiště nabýval na Holasovsku území na osazování nových dědin také klášter Velehradský. Tak před r. 1220. nabyl velikého újezdu s vesnicí Stěbořicemi. Aby pak klášter tím pilněji na svém újezdě táhnoucím se od Stěbořic až pod horu Ruděň osady zakládati mohl, kněz biskup Olomucký Robert svůj biskupský desátek, jemu dotud ze všech statků dávaný, odpustil osadám kláštera Velehradského.[3]) Týž klášter Velehradský l. 1222. od arcijahna Radoslava z Hoštic nabyl ve vsi Hošticích 10 hřiven platu, 3 mlýny a zahradu i dům v Opavě. Proslulý tento náš krajan, kněz Radoslav, ponechal si však na Hošticích do svého života 8 hřiven platu, zahradu i louku.[4]) Téhož roku týž klášter za okolností neobyčejných nabyl jiných dvou lánů u Opavy od jistého Jakarta z Opavy. Tyto lány byl totiž Jakart koupil od Oty z Ratiboře, i pustil je markrabímu Vladislavovi, načež markrabí Vladislav l. 1222. oba ty lány vzdal knězi opatovi Velehradskému pod takovou podmínkou,

[1]) Odtud sluje osada „Vražné“. [2]) M. II. 79. 83. [3]) M. II. 115. [4]) M. II. 139.

aby je kněz opat bera z nich ročního platu půl hřivny, pustil darovateli Jakartovi a synu jeho Jakubovi na tak dlouho, pokud by rod jejich nevymřel po meči.[1]) Divná tato věc jest tím památna, že tu máme první případ manského práva, které vedle německého práva tak veliké proměny způsobilo právě v našem kraji. Co však onen Jakart svým darováním vlastního statku zamýšlel, jest na bíledni: pod ochranou kláštera Velehradského chtěl sebe i své poddané zbaviti zemských břemen i robot a také desátku biskupského. I jest nepochybno, že týž Jakart potomně založil a po sobě pojmenoval dědinu Jakartice.[2])

Každým řádem zdá se, že markrabí Vladislav Jindřich vzdav l. 1218. s vůlí královou dědinu „Bohdanov“, v kraji Holasovském položenou, svému věrnému milému Štěpánovi z Medlova,[3]) povolil ji přeměniti na německé právo, jakože jistý Venhart z družiny kněžny markrabinky dostal povolení, ves Vernhartice u Hlubčic na témž právě, jakkoli to není zřejmě vytčeno, v nově založiti.

Co se týče této kolonisatorské činnosti, jest sice nejisto, zdali markrabí Vladislav dal založiti město Novou Cerekev při obchodní cestě Opavsko-Kozelské, za to však nebude pochybnosti, že Krnov na témž právě německém od něho již byl osazen. Což vysvítá z listiny dosud nepovšimnuté o založení vesnice Chařové u Krnova. Z této listiny dané v Opavě v domě městského písaře Purkarta dne 10. ledna 1221 poznáváme dosti zřetelně, kterak se nové vsi na německém právě zakládaly. Jistému totiž kupci Rudigierovi markrabí pustil pozemek u Krnova, kde se před tím nejspíše nadarmo jílovalo na zlato,[4]) aby ten pozemek

[1]) M. II. 118. [2]) Pusté = Klingebeutel. [3]) M. II. 71. [4]) „od

držel na lhotu t. j. bezplatně do 24 let; potom však až by dědinu osadil, aby dával několik hřiven stříbra ročně. On Rudigier jakožto zakladatel bude (dědičným) fojtem, i dostane ku svému fojtství 2 svobodné lány a může krčmařství provozovati bezplatně. Z toho fojtství bude po měřici rži a ovsa sýpati k faře Krnovské. On jakožto fojt bude ve vlastní své od něho založené vsi „porubě"[1]) souditi všecko kromě krevních vin, kteréž se mají souditi městským právem Krnovským; za to bude vybírati třetí peníz z pokut a vin (a dva peníze připadnou zeměpánu.)[2])

Markrabí Vladislav Jindřich pro zlaté doly biskupovi Vratislavskému u Frývaldova zabrané, jichž vydati nechtěl, měl velikou rozepři, neboť papež usiluje o vydání těch dolů knězi biskupovi Vratislavskému, nařídil biskupy Krakovského a Hnězdenského za rozsudí. Ale věc zůstala pro blízké úmrtí Vladislavovo nevyřízena.[3])

Naposledy před svou smrtí přibyl markrabí l. 1222. k Opavě za důležitým nějakým řízením, neboť v družině jeho byli: biskup Robert Olomucký, arcijahen Radoslav, kaštelán z Olomouce Záviše, Vok kaštelán Veverský. O tomto pobytu víme z listiny, kterou markrabí Vladislav výše zpomenutou ves Vernhartice „blíže hranic Polských" vzdal v dědictví zakladateli té vsi Vernhartovi. A pro lepší vědomost tohoto darování zapsáni na té listině za svědky Vítek, kaštelán Hradecký, a Ludek, Sudek i Rochza kladští lidé kaštelánu Vítkovi k službám přidělení.[4])

---

studené vody přes výhon popříč až po Hievilův dvorec, a od téže studené vody výhonem podél až po Dubnický potok".

[1]) „Rod". [2]) Spatzier. Viz hist. topogr. [3]) M. II. [4]) M. II. 129.

Král Přemysl Otakar I. 1222—1230.

Jakkoli mezi léty 1224—1227 Vladislav II. markrabím moravským se píše, nedochovalo se nám nejspíše pro krátkosť jeho pánování žádných listin, z nichž bychom poznávali, že v kraji Holasovském zeměpanská práva vykonával.[1])

Připisuje se obecně králi Přemyslu Otakarovi I., že on jest původem hojného stěhování Němců do Čech a na Moravu a původem měst a osad na německém právě založených, avšak poznali jsme již, že vlastně bratr jeho markrabí Vladislav I. na Moravě a zvláště v našem kraji nejen německé právo, ale i manské zřízení zavedl. Než král Přemysl směru napočatého neopustil, nýbrž jak r. 1223. dovolil, aby město Unčov práva Magdeburského užívalo po příkladu města Bruntále[2]), tak zejmena Opavě zkvétající majestátem daným v Hulíně r. 1224. za přítomnosti Vítka kašteléna Hradeckého, Štěpána z Medlova i Semislava, našich krajanů, udělil znamenité výsady. Do míle totiž města Opavy podřídil vlastní statky zeměpanské k hradu Hradci příslušné: † Ondřejovice, † Lubomiřice od zemana Ludka za Kravaře vyměněné, Slavíkovu ves, a s této strany Hvozdnice vsi, † Napsdicari a † Drahul k Hradci příslušné, a konečně statky lovčího Prosimíra za půl vsi † Lechsdorfu vyměněné. Současně udělil městu Opavě výsadu, aby na míli do okolí nebylo žádné hospody, kromě zádušních již trvajících; pak osvobodil Opavany v Hlubčicích ode cla, aby ho na tamnější celnici neplatili ani tehda, i kdyžby víno do Polské vozili;

[1]) Listina od něho prý vydaná na zboží Hrobnické letopočtem 1230 se nejeví správnou. Kr. 25. [2]) M. II. 147.

konečně dopustil jim svobodu, aby své statky volně směli prodávati.[1]) To jsou ony základní výsady a svobody, na nichž se mílové právo do krajnosti rozšířilo. Jako se nesmělo o míli zřizovati hospody: tak potomně o míli nesmělo býti v žádné dědině pekaře, masaře, ševce, krejčího ani jiného řemeslníka. Osady pak výše jmenované podrobeny pod městské právo Opavské.

Z téže listiny vychází, že od Opavy vedla cesta na Hlubčice, po níž se od Hlubčic přes Bezděkovu hať jezdilo do Polské t. j. do Slezska ku Kozlí a Hlohovu.

Co se tkne sousedních styků na sever s tímto Polskem čili Slezskem, osvětlují nám je některé listiny: tak l. 1224. přijal král Přemysl breve papeže Honoria, kterým Jeho Svatosť žádá, aby král zlaté báně od markrabí sl. paměti Vladislava u Frývaldova zabrané, jakožto dědic markrabství moravského biskupovi Vratislavskému vrátil,[2]) což král jistotně učinil. Současně s touto záležitostí vlekl se také spor o hranice biskupství Olomuckého a Vratislavského na hranicích Holasovska nedaleko Osoblahy.[3]).

Kromě majestátu vydaného l. 1228. klášteru Velehradskému, kterým král potvrzuje konventu tomu všecky statky, tudíž na Holasovsku Stěbořice s lesem sáhajícím až po řeku Moravici pod Rudněm, dva dvory v Opavě (Hošticích), též dvory v Turkově a Pišti,[4]) nemáme jiné již listiny od něho dochované. Za to však způsobil týž král důležitou proměnu, an ves Vlastovice kostelu Olomuckému před r. 1230. daroval na záduši. A možná, že také týž král témuž kostelu udělil onen újezd, který dnes enklava Slav-

[1]) M. II. 155. [2]) M. II. 154. [3]) M. II. 215. [4]) M. II. 193.

kovská sluje a od Opavy se táhne až po Moravici u Deštného.

Po smrti krále Přemysla Otakara I. starší jeho syn Václav I. učiněn králem, mladší Přemysl markrabím moravským.

Markrabí Přemysl 1230—1239.

Z počátku panování tohoto markrabí zdá se, že královna vdova a máti Konstance se synem svým společně vládla, neb l. 1233. městu Bruntáli oba potvrdili svobody od krále Přemysla Otakara I. udělené.

Spor o hranice biskupství Olomuckého a Vratislavského, o němž jsme se již zmínili, kterýž spor l. 1229. dne 7. června brevem daným ve Peružii papež Řehoř IX. na novo nařídil ukliditi biskupovi Krakovskému a proboštům Pražskému i Krakovskému, zůstával nevyřízen, proto že se nejspíše přiostřil zápletkami o hranice zemské. Když l. 1233. Jan, syn Žibotův, který s bratrem svým Domaslavem znamenité statky při řece Prudníku nad Osoblahou držel, pořizoval poslední vůli, zpomíná statků svých, které nejsou sporné jako Prudiny, Kresova, Tisovic, Hostomě i Lubří, tudíž je poroučí kostelům Vratislavského biskupství; o ostatních pak, které připadnou k Moravě, až hranice bude ustanovena mezi Polany a Moravany, nechať bude nařízeno, jak bratr můj Domaslav nařídil.[1]) Z této listiny jest také patrno, že území blíže nynějšího Prudníka města, jižně řeky Prudníka rozložené, bezpečně slušelo ku kraji Holasovskému, tudíž k Moravě i k biskupství Olomuckému.

[1]) Dudík V. 141.

L. 1234. listem daným na Velehradě markrabí Přemysl klášteru Hradišti statky jeho a tvrz v Oldřišově v „kraji Opavském" osvobodil ode všech dávek i robot zemských, zejmena aby lovci a psaři markrabští u lidí klášterských „noclehu" nežádali; taktéž jim udělil plnou svobodu od mýta, kdež by pro klášter něco vozili, kteréž daní markrabské biskup Robert klášteru zvláštním listem vidimoval.[1]) Téhož roku markrabí Přemysl panenskému klášteru v Oslavanech vzdal podací ke kostelu v městě Nové Cerekvi, založeném nedávno při „Opavských hranicích" (severních k Polské).[2])

Ješto markrabí Přemysl okolo těch časů byl učinil zpouru proti bratru svému králi Václavovi, bude jednak pochopitelno, proč v průvodu Přemyslovu nalezáme napořáde kaštelány Hradecké [3]) a proč snad téhož roku s velikou družinou do Opavy přijel markrabí sám. V té družině shledáváme Oldřicha syna knížete Korutanského, Arnolda hraběte z Hukesvagu, pána zboží Hukvaldského, Voka podkomořího, Vojtěcha z Medlova, Štěpána jeho bratra, Lupolda kaštelána z Magdeburku, Olbrama jeho bratra, Bočka maršálka, Předbora z Děvic a jeho syna Přibyslava. O tomto pobytě víme z listu klášteru Zábrdovskému tuto daného, kterým ves konventu náležitou Levice v kraji Holasovském položenou osvobozuje ode všech robot a povinností zemských.[4])

Zpoura markrabí Přemysla tenkráte se šťastně skončila, a l. 1235. za jeho přítomnosti v měsíci dubnu

[1]) M. II. 264 násl. [2]) M. II. 288. [3]) L. 1234. v dubnu Přibyslava syna Prkošova na Velehradě; v srpnu Voka v Olomouci, v září Přibyslava v Jihlavě, v říjnu v Praze téhož, a téhož měsíce Přibyslava ve Znojmě. [4]) M. II. 287.

konal se slavný sněm v Brně, jehož se súčastnilo všecko panstvo z celé Moravy, tudíž i z Holasovska přítomni jsou: Milota soudce z Opavy, Beneda z Hradce, Puirand písař Opavský a jiní. Za jich přítomnosti markrabí klášteru Zábrdovskému všecky svobody obnovil.[1])

L. 1236. klášter Oslavanský vyžádal si také u krále Václava potvrzení na podací ku kostelu Novo-Cerekvickému od markrabí Přemysla udělené.[2])

Téhož roku listem daným v Olomouci za přítomnosti Voka syna Bořutova kaštelána Hradeckého markrabí Přemysl vzdal řádu sv. Jana popluží v Kobeřicích, které druhdy náleželo klášteru Hradišti k Oldřišovu, i sprošťuje lidi na tom osedlé ode všech robot zemských.

Než markrabí Přemysl léta 1237. opětně zdvihl válku na svého královského bratra, kteráž válka nešťastně se skončila pro Přemysla, i nezbylo mu jiné pomoci leč útěkem ku králi Uherskému Belovi IV. osobní bezpečnosti hledati.

Pro tuto možná příčinu kláštery Zábrdovský a Oslavanský, onen od papeže Řehoře IX., tento od biskupa Roberta l. 1237. dali si svá nadání na statek Levice i na podací v Nové Cerekvi znovu potvrditi.[3])

Však papež Řehoř téhož roku měl příležitosť jednati o jinou záležitosť zběhlou v našem kraji; nařídiltě všem převorům a provincialům kazatelského řádu, aby bratra Burkarta složili s úřadu, poněvadž týž přibyv „na Moravu do města Opavy“ o sv. Františku pohoršlivě kázal.[4]) Z té věci lze hádati, že v městě Opavě tehda nepochybně již byli bratří minorité řeholy sv. Františka.

[1]) M. II. 298. [2]) M. II. 313. [3]) M. II. 332. [4]) M. II. 324.

Vedle řádu sv.-Janského, vedle klášterů Velehradského, Hradišťského, Zábrdovského i Oslavanského nabyli také bratří německého řádu značných statků na Holasovsku. Ač nevíme, kterého roku se stalo, nicméně lze hádati, že německý řád na svém zboží do r. 1237. byl osadil dědiny na německém právě. Neboť když l. 1237. majestátem daným v Praze král Václav témuž řádu potvrzoval faru v Opavě se vším právem, Holasovičky u Hlubčic[1]) se vším příslušenstvím a vsi Mikulovice, Smíchovy[2]) i „„Crucerdorf",[3]) zřetelno jest, že vedle Holasoviček stála již ves „Crucerdorf", která potomně s Holasovičkami v jednu velikou dědinu splynula, odkudž se vysvětluje, že nyní jedna a táž vesnice má dvě jména, jedno české, druhé německé.

A ještě jiné duchovní řehole dostalo se statků v našem kraji, jak svědčí list markrabí Přemysla, kterýž prostředkováním krále uherského směl se do vlasti navrátiti a uvázati se zase v markrabství moravské, arciť o kraj Břeclavský stenčené. Listem totiž v Hulíně l. 1228. vydaným markrabí potvrdil klášteru Doubravnickému ochoz zvanou „Semislav" v kraji Holasovském, jejíž hranice vedou se „od Slavkovského lesa biskupského" až po les Hradecký nazvaný Březová; od Březové až po Jedlov a odtud až po Střelnou; od Střelné až po potok Deštnou.[4]) Jedná se tu o ochoz rozloženou okolo nynější Březové za Hradcem, kterouž ochoz držel kdysi pan Semislav často jmenovaný, až ji vzdal svému zeti Vojtěchovi z Medlova, kterýž přijal byl roucho klášterské v Doubravníku. Z téže listiny poznáváme také vážnou věc jinou, že

[1]) Holospitz. [2]) Smedisdorf. [3]) Denhschriften d. k. Ak. XII. 139. [4]) M. III. 35—6.

ohromný les, v němž Slavkov byl jedinou dotud osadou, již byl v držení kostela Olomuckého.

Markrabí Přemysl jsa nad jiné nakloněn klášteru Hradišti rok před svou smrtí znamenitě obdaroval zpomenutý konvent, neb mu předně za pobytu svého v Praze vzdal svou stolní markrabskou dědinu Polom (Pustou) a za přítomnosti Burkarta písaře Opavského a měšťanů z Opavy Vinanda, Stevena, Herolda a Marolda i Vojtěcha z Bruntále zapsal;[1] za druhé jiným listem téhož roku 1238. daným osvobodil klášteru Hradišti všecky statky, ať jsou na Moravě nebo v Čechách, ode všech dávek a platů i sbírek zeměpanských a soudních; tolikéž sprostil dědiny klášterské (Oldřišov, P. Polom a j.) od robot při stavění a opravách hradů, od stavění zdí a příkopů při městech trhových; dále osvobodil je od „hlavy", od „svodu", taktéž od „čistotného" i „nároku", a od „noclehu", též pustil jim úplné osvobození od mýta.[2])

Na krátce před svou smrtí léta 1239. markrabí Přemysl urozenému Viktorovi synu Bludovu pro zvláštní zásluhy potvrdil daní krále Přemysla, kterýmž se mu dostalo 4 pozemků v Huzové, patřících k hradu Olomuckému, a dvou náleževších k hradu Hradeckému. I přičinil markrabí ještě ve vsi Tovíři 3 pozemky náležející ku hradu Olomuckému a jiné 3 ku hradu Hradci náležité. Toho jednání přítomni byli na hradě Pražském: Vok syn Bořutův a Smil vladař Hradecký.[3])

Ze vzácné této listiny zřetelně poznáváme, že hradu Olomuckému na roveň postaven zůstával svou důležitostí hrad Hradecký, kterýž ve příčinách vojenských i jiných stal se do těch dob hlavou kraje Holasov-

[1]) M. II. 335. [2]) M. II. 237—8. [3]) M. II. 360—1.

ského. A jako hrad Olomucký měl široké obhradí, taktéž veliké obhradí Hradecké hraničilo s Olomuckým.

Ačkoli nelze nám udati do podrobna, jak daleko šly hranice obhradí Hradeckého na jih, aspoň tolik jest jisto, že sáhalo až po Huzovou a Tovíř, po Vacanovice a Doloplazy u Olomouce, po Libosváry, Trnávku i Modlejovice u Přerova.

I jest zřetelno, že obhradí Hradecké bylo větší než kraj Holasovský. V tomto širokém obhradí řídili tito zeměpanští úředníci: Předně župan čili kaštelán jakožto politický i válečný náčelník svého okresu. On se staral o udržení pokoje v celém obhradí; on nařizoval roboty zemské. Nebyl však úředníkem do života, nýbrž do vůle zeměpána. Druhý úředník byl cudář čili sudí krajský, kterýž úřad zastával zpomenutý již Milota z Hradce čili z Opavy. Cudář předsedal čtyřikráte do roka většímu soudu, na němž přisedali předně zemané, pak zeměpanští vyšší úředníci i kmeti; menšímu soudu předsedal komorník anebo vladař. Před tento krajský soud menší náleželi všichni poddaní, pokud z toho práva zemského nebyli vyjati. Na tomto hlavně menším soudě jednalo se o „hlavu", „svod", „čistotné" atd.

Výš zpomenutý komorník bděl nad důchody komory zeměpanské. Takové důchody šly také z pokut soudních; proto předsedal on také soudu. Jemu po boku byl vladař, čili správce statků a důchodů zeměpanských, který velmi často zastupoval úplně komorníka. Takovým vladařem na Hradci byl jmenovaný již Smil. Nad lesy vládl lovčí, jakého jsme poznali v osobě Prosimira. Konečně ustanoven byl také písař, který soudní i jiné záležitosti zapisoval.[1])

[1]) Viz na příslušných místech u Palackého a Dudíka.

Jakož jsme byli poznali, že obhradí hradu Hradeckého na jih hraničilo s obhradím Olomuckým, slušno jest ohlednouti se také, jak daleko šlo obhradí toto na západ i na sever. I poznáváme v sousední zemi Opolské té doby 3 župy čili kaštelanie pohraničné: Těšínskou, Ratiborskou a Kozelskou. I hraničila tedy župa Hradecká asi od nynějšího Místku až po Polskou Ostravu se župou Těšínskou; od P. Ostravy směrem severozápadním až asi po Makov blíže vsi Tlustomost šla hranice kaštelanie Ratiborské; od Makova týmž směrem severozápadním až k městu Prudníku táhla se hranice župy Kozelské. Zpomenutý Makov byl nejspíše v kaštelanii Ratiborské, i měli v něm křižovníci sv. Jana l. 1239., tak jako na Holasovsku v Hrobnikách, komendu.[1])

Markrabí Přemysl zemřev l. 1239. pochován jest v Tišnovském klášteře od paní mateře jeho, královny Konstance, založeném.

Král Václav I. markrabím 1239—1245.

Jakmile král sám ve správu jak království tak markrabství se byl uvázal, pamatuje na nebožtíka bratra, postoupil l. 1240. k prosbě paní mateře své Konstance klášteru Tišnovskému újezd zvaný Krnov v kraji Holasovském i se všemi vsemi a příslušenstvím. Toto darování stalo se v Brně za přítomnosti Ratibora kaštelána Hradeckého.[2])

Kdykoli nastoupil nový panovník, pospíšily si kláštery a řády, později též města, aby si své obdarovací listy daly z nova potvrditi. Tak pannám Osla-

[1]) M. II. 363. [2]) M. II. 367.

vanským král potvrdil l. 1240. podací k nové kapli v N. Cerekvi; klášteru Tišnovskému potvrzuje statky všecky a též Bohuchvalovy, ves tehda již na německém právě osazenou, poněvadž „Hohendorf“ sluje; klášteru Hradišti činí nové nadání na šestý peníz z cesty u Hradce blíže Opavy a na hospodu v Opavě,[1]) Tehda na Hradci kaštelánem byl Ratibor, a vyskytuje se také ještě Semislav.

Posléze listem daným v Brně l. 1241. král Václav potvrdil nějakému pánu Frydrychovi (?) ves v kraji Opavském, kterou byl držel od nebožky kněžny markrabinky Markety, manželky Přemyslovy; osvobodil mu ten statek ode všech dávek kromě jedné hřivny; pustil mu také právo souditi na svém statku a ponechal mu osvobození ode cla v kraji Opavském, jak je měl před tím..[2])

List ten má potud svou váhu, že z něho lze vyvoditi, kterak markrabinky moravské, jako tuto Marketa, tak dříve již tuším manželka markrabí Vladislava Jindřicha, držely na Holasovsku statky věnným právem.

Nájezd Tatarův.

Dříve než vyličíme průběh nájezdu toho ve výsledcích svých s tolika vážnými proměnami spojeného, přehledneme napřed osady, které jakož prokázanou věcí jest, již trvaly.

Okolo Hlubčic stály tyto vsi: Hrobniky, Bohuchvalovy, Bohdanovy, Bezděkova hať, Kozí dol, Vernartice, Holasovičky, Mikolajovice, Smíchovy. V okolí Holasovském: Levice, Chařová, Krnov, Bližčice, Úvalno,

---

[1]) M. II. 372, 377, 382. [2]) Kr. 48.

Turkov; Benešov, Bruntál. Nedaleko Opavy zase: Vlastovice, Stěbořice, Slavkov, Ondřejovice, „Napsdikary“, Drahul, Lubomiřice, Lechsdorf, Hradec, Hoštice, Oldřišov, Kobeřice, Kravaře, Nová Cerekev a vzdálenější Pišť i Polom Pustá.

V dalekých Asie končinách na severu říše Čínské u kočujících Tatarův a Mongolův počala r. 1202. děsným Temučínem tvořiti se nová světovláda tak náhle a nenadále, že nežli uplynul věk člověčí, větší částka krajin a říší na oboru světa známých byly v poslušenství jejím — a již l. 1224. krváceli na půdě evropské první křesťanští knížata.

Poznenáhlu upadaly v moc Tatarů říše ruské; dne 6. prosince l. 1240. dobyto již staroslavného Kyjeva. A tu teprv křesťany na západě bydlící pojal strach, který množil se náramně, když se rozneslo, že dne 13. února l. 1241. města Sudoměř i Krakov lehla popelem. Batu vrchní vůdce Tatarů, rozdělil své vojsko, v němž se počítalo přes půl milionu branného lidu, na tři díly; jeden obrácen přes Polsko do severních Němec, druhý měl vraziti do Čech, a třetí díl vedl Batu sám do Uher. První dva díly, porazivše u města Opolí knížata Boleslava i Vladislava, splynuly zase v jedno táhnouce do Dolního Slezska (k Vratislavi).

Král Václav v čas poznav velikosť nebezpečí sehnal veliké vojsko 40.000 mužův svých a 6000 pomocných z Němec, i táhl od Prahy k Žitavě do Dolního Slezska na Tatary.

Však dne 9. dubna svedena již od knížete Jindřicha Vratislavského nešťastná bitva na Dobrém Poli blíže Vratislavě. Zahynul v té bitvě kníže Jindřich, švakr krále Václava, a s ním 10.000 statečných bojov-

níkův; jen něco málo s knížetem Mečislavem Opolským uteklo se do Lehnice.

O tom, co se po bitvě na Dobrém Poli stalo, vypravyje král Václav sám: „Když Tataři byli v Polské, my s vojskem svým tak jsme již byli blízci knížete Jindřicha, že ten den po jeho pádu mohli jsme doraziti k němu: on ale bohužel nás ani o radu ani o pomoc nepožádav, dal se s nimi do boje, v němžto žalostivě zahynul."

Král Václav táhl předce na Tatary, ale tito nechtějíce sváděti bitvy s vojskem čerstvým, rozprchli se. Nicméně uzřevše, že těžké vojsko české neumí jich stíhati, zastavili se nejprv u Otmuchova, kdežto plenice okolí dvě celé neděle, pokoušeli se nadarmo prodrati se do Kladska. Potom pak ubírajíce se k Ratiboři zabavili se po 8 dní na „Golešisku" t. j. na Holasovsku, až se jim podařilo na počátku měsíce května prodrati se asi u Hradce do kraje Olomuckého i dále na Moravu.[1]) Plných osm dní zdrželo se nesčetné a divoké vojsko Tatárské v naší vlasti!

O Tatařích vykládají se děsné věci a jisto jest, že jsouce surovým národem a pod ukrutnou vládou ukrutné surovosti páchali, jichž nebudeme vyličovati. Za to sestavíme na dokladech historických, jakou škodu v kraji našem způsobili.[2])

Předně jisto je, že bývalé hlavní město kraje Holasovského, Holasovice, v popel obráceno a se zemí srovnáno jest, neboť jak ještě l. 1240. náš kraj slove Holasovským, tak po nájezdě Tatarském, jak by uťal, přestává se tak nazývati. Což vysvětlujeme přirozeně: Holasovice pozbyly touto zkázou oné vlastnosti, která

---

[1]) Palacký I. 2. 165—177. [2]) Že nám za to pohanku přinesli, jest jen pověsť. Viz Vlastivědu I.

je byla učinila rozhlášenou osadou.[1]) Přestaly býti, jak se domníváme, městem.

Že pak Tataři hlavně po rovině se rozvalili a vesnice na rovině položené zpustošili, svědčí nejlépe jména osad blízko Opavy na vždy zaniklých: Ondřejovic, Lubomiřic, „Napsdikar“ Drahule a Lechsdorfu.

Píšeť sám markrabí Přemysl, že kraj Opavský „pustošením Tatarským na větším díle jest zhuben“. Opava tuším se ubránila. Bruntál „z části největší zůstal obořen a zkažen“; Benešovské stříbrné báně taktéž opustly.

Na Hlubčicku utrpěly statky řádu sv.-Janského i zanikly tam tuším osady Bezděkova hať a Kozí dol.

Však při tom třeba věděti, že také kláštery, které měly na Opavsku statky, jako Hradiště, Zábrdovice, Tišnov i Doubravník od Tatarů byly obořeny a v popel obráceny. To nezůstalo bez účinku i na náš kraj, neboť na př. Tišnov po Tatarském nájezdě nedržel již Krnova. A klášter Doubravnický pozbyl újezdu „Semislavě“, neboť l. 1243. král nařizuje bývalému tuším kaštelánu Hradeckému a toho času na hradě Veveří sedícímu, aby povolal k sobě vdovu Semislavovu, která proboštovi Doubravnickému Vojtěchovi, svému zeti, byla statky zabrala, a přikazuje, aby rozepři tu rozsoudil, ačkoli vdova Semislavova k cúdě Olomucké náleží.[2])

Téhož roku král Václav listem daným v Praze dne 1. října k přímluvě nejspíše biskupa Olomuckého Kunrata, tehda přítomného, řádu sv. Jana dovolil vystavěti v Hrobnikách tvrz, a statky jeho „za křivdy

---

[1]) Tak jméno města Velehradu zaniklo, když založením nového města Uher. Hradiště Velehrad poklesl na vesnici. [2]) M. III. 35—6.

zlovolnými lidmi nyní i dříve činěné" tak osvobodil od zemského práva, aby bratří toho řádu nad lidmi svými směli souditi i pro krádež i pro vraždu.[1]) Veliké toto nadání znamená, že k vůli lepší bezpečnosti od nepřátelského vojska směla býti postavena pevnosť čili tvrz na zboží Hrobnickém; za druhé v právních příčinách puštěni lidé poddaní v takovou plnou moc komendorům toho řádu, že i pro největší zločiny těch lidí neměl nikdo souditi leč vlastní jich páni, a že týchž lidí také nesměl nikdo jinde žalovati, leč u komendorů sv.-Janských. Ten jest počátek onoho velikého obratu v právním řízení, že potomně v celém kraji jen města a vrchnosti vykonávala nejvyšší moc soudní i tehdy, když se jednalo o hrdlo. Jinými slovy: kolik měst, kolik panství bylo: tolik nastalo i soudních stolic, v nichž se rozhodovalo i o hrdlo lidí do toho kterého obvodu příslušných.

To jest poslední zpráva o činnosti krále Václava na Opavsku. Spadá ovšem ještě do jeho panování markrabského jiná důležitá zvěsť, že kraj Opavský byl již děkanstvím, neboť l. 1244. dne 8. září vyznává farář Novocerekvický i děkan Opavský, že podací ke kostelu v Nové Cerekvi náleží klášteru Oslavanskému.[2]) Byloť to ovšem malé děkanství, kdybychom hleděli jen k počtu far trvajících, neboť poznali jsme kromě Novocerekvické jen Krnovskou a Opavskou; ale bylo jich bezpečně mnohem více, jako na př. Jaktarská.

Při hranicích kraje Opavského stala se nepatrná změna, která však měla potomně účinek na Opavsko. Léta totiž 1245. kníže Mečislav Opolský, jenž panoval sousednímu Těšínsku, Ratiborsku i Hlohovsku,

[1]) Kr. 49. [2]) M. III. 42.

listem daným dne 12. dubna v Ratiboři cisterciackému opatství Lubenskému vzdal vsi Kazimiř, Loncovice a Komorníky za vsi při samých „hranicích Moravských“ položené, Šonov a Klezin, s podotčením, že ty vsi po jeho smrti klášteru navráceny býti mají.[1])

Král Václav okolo těch časů učinil sice svého staršího syna **Vladislava** III. markrabím moravským, o jehož však činnosti na Opavsku dvouleté od r. 1245—1247 nemáme jiné zprávy leč té, že po smrti Mečislavově († 1246) stavové knížetství Opolského chtěli markrabí Vladislava zvoliti za knížete Opolského. Ale nemoc i smrť Vladislavova, neboť zemřel dne 3. ledna 1247., překazila tyto úmysly.[2]) Hned po smrti Vladislavově nastoupil na stolec markrabský muž nad jiné slavný, k jehož jménu pojí se tak veliké obraty a změny na Opavsku způsobené, že ve svých následcích doposud trvají. Tím mužem byl druhý syn krále Václava I.

Přemysl Otakar II. 1247—1278.

Škody nájezdem Tatarským na Opavsku způsobené do roku 1247. nebyly ještě odčiněny. Tím více poskytnuto příležitosti duchaplnému kralevici, aby pomocnou rukou přispěl. Města Opava i Bruntál hned po jeho nastolení vypravila k němu do markrabského sídla do Brna prosebná poselstva, jež markrabí Přemysl Otakar milostivě vyslyšel.

Tak listem daným l. 1247. dne 3. května v Brně Přemysl markrabí Moravský měšťanům Opavským, kteří „za nás a za česť království našeho do těch hrdel a

[1]) M. III. 51. [2]) Palacký I. 2. 183.

statků bojují, a se zřetelem ku prospěchu naší země, která na velikém díle pustošením Tatarským jest zhubena", udělil trh výroční. I dovoluje všem cizím kupcům k tomu trhu jedoucím úplnou svobodu od mýta i cla.[1]) V týž den také Bruntalským měšťanům, „kteří za nás a za česť království našeho do těch hrdel a statků bojujíce, nájezdem Tatarským mají město obořeno a zkaženo z části největší, takže ve velikou upadli bídu," pouští všecko clo, které se vybírá od kupců přicházejících z Polské přes Krnov a Bruntál k Olomouci (vyjímaje cestu, která Opavou vede) na 25 let, aby z toho město své obnovili. K tomu jim přidává z „našich markrabských zlatých hor v Benešově, až do dřívějšího stavu budou uvedeny, užitek z páté štoly (třídy)".[2])

Současně také klášteru Hradišti postupuje v náhradu za škodu od Tatarů způsobenou ves Úvalno v kraji Opavském položenou.[3])

Téhož roku došla skončení závažná rozepře o stolec biskupský v Olomouci, kdež kapitula byla po smrti biskupa Roberta zvolila kněze Viléma, král pak Kunrata z Frydberka, za následníky. Papež pak Inocenc IV. na místo to dosadil Brunona ze Šaumburka. Rozepře se proto tak dlouho protáhla, že král stranil knězi Kunratovi. Konečně od papeže l. 1247. s úřadu biskupského složen Kunrat, a poukázáno jemu do 300 hřiven důchodu ze statků biskupských v Kelči i v Opavsku (Slavkově); zaroveň ale také rozhodnul papež, aby nový biskup Bruno s far, k nimž podací přísluší biskupovi, nesesazoval farářů od bývalého biskupa podaných, tudíž aby farář do Jaktaře ku kostelu sv. Petra ustanovený podržel své místo.[4]) Dostala tedy

[1]) M. III. 71. [2]) M. III. 72. [3]) M. III. 80. [4]) M. III. 73. 74.

diecese Olomucká biskupa, o němž lze říci: Bruno byl jedním jediným. Těžko pověděti, zdali Přemysl Otakar II. či Bruno zasáhl v dějiny kraje Opavského účinněji, a který z nich způsobil proměny trvalejší. Hned při nastoupení svém biskup Bruno vykonal znamenitý skutek na obranu zboží kostelního.

Jest totiž známo, že král Václav na syna svého Přemysla Otakara z příčin nevysvětlitelných zanevřel; naproti tomu měl „mladý král" mnoho přízně u panstva i u duchovenstva, takže krále Václava sehnali s trůnu. Neobyčejná tato věc způsobila rozbroje i válečné tažení. Aby tudíž Přemysl získal stranníky sobě nakloněné, zabral statky kostela Olomuckého na Osoblažsku a odevzdal proslulému zemanu Ondřejovi, nepochybně z Benešova. Když pak se otec i syn l. 1249. smířili, biskup Bruno dovedl toho způsobiti, aniž by si kralevice pohoršil, aby mu statky Osoblažské byly navráceny.[1])

Co se týče kraje Opavského, jest nepochybně jisto, že veliké obraty již byly v proudu, zejmena, že pohraničný les, dělící Opavsko od země Opolské, táhnoucí se po levém břehu řek Ostravice a Odry, po pravém břehu řeky Pštiny, podle levého břehu potoka Miliče i podle pravého břehu potoka Straduny a dále podle pravého břehu řeky Prudníka měl býti vysekán a vyroubán. A tam, kde se rozkládaly široké a husté lesy, měly se zakládati nové osady s úrodnými poli. Když se lidé o tom dověděli, pochopili, že na Opavsku lze dostati laciné pozemky; a tak sám probošt Vyšehradský prodává vsi své proboštské v Lužici, poněvadž za ně jiných statků v zemi Opavské byl nakoupil.[2])

[1]) M. III. 403. [2]) Kr. 58.

Ale hubení pohraničného hvozdu zdrželo se rozdvojením otce se synem; zapanovala také poněkud nejistota v zemi, neboť duchovní řády pospíchají jednak u krále jednak u papeže vymáhati nových potvrzení na své zboží.

Tak na př. l. 1249. klášteru Hradišti král potvrzuje hospodu v Opavě[1]) v míli položenou a statek Oldřišovský; a hned roku 1250. šestý peníz ze cla u Hradce blíže Opavy vybíraného.[2]) Nade všecko však zřetelně mluví breve papeže Inocence v Lugduně dne 18. prosince l. 1250. dané klášteru Velehradu, jak veliké i ohromné proměny za 30 let byl způsobil konvent cisterciáků Velehradských v lese od Stěbořic k Rudni se táhnoucím. Co to vzniklo dědin vedle Stěbořic! Jestkovice, Sádek, Jamnice, Jakartovice, Heřmanice, Bratřikovice, Mladotice, Životice Horní! A k tomu ke všemu k Turkovu, Píšti a Hošticím přibyly klášteru vsi Chlebičov, Bolatice, Hať, Darkovice![3])

A biskup Bruno již započal činnosť svou kolonisatorskou na statcích kostela Olomuckého. V ohromném lese Slavkovském byla již vznikla osada Hersice (nyní Hertice) a okolo ní značný statek, ktery biskup Bruno listem daným v Osoblaze pod svědectvím svého podstolího Herborta z Vulmštejna a jeho syna Jana vzdává v manství svému věrnému Perchtoldovi, aby ten statek drželi on i jeho potomci tak dlouho, pokud by jim nevymřel rod po meči; neboť kdyby vymřel, pak spadne statek zase na biskupa.[4]) A takových manů podle cizího vzoru nařízených a z Holštejnska přivedených, nových to šlechticů, měl biskup

---

[1]) „Opaua". [2]) M. III. 112; V. 234. [3]) M. III. 128. [4]) M. III. 140.

již l. 1249. několik: Oldřicha deHoenpuch, Helemborta de Medeviz, Alberta Stanga a j. Tito manové byli vojáci na povolání pánovo vždy hotovi k službám, a ti na svých statcích stavěli hrady i tvrze — pro obranu. Zvláště v Osoblažsku, hraničícím se zemí Opolskou vznikla taková tvrz Fulštejn již před r. 1251. Vždyť právě na Osoblažsku trvaly od nepaměti spory o hranice biskupské i o hranice zemské. A biskup l. 1252. kapitule Olomucké vzdává ves svou pohraničnou Radslavice u Osoblahy.[1])

Biskup Bruno dovedl také hájiti, což náleželo k záduší. Neb když král Václav byl dosadil svého písaře královského, kněze Arnolda, k faře Novocerekvické, ačkoli tam podací měl klášter Oslavanský, v rozepři o to vzešlé rozhodl biskup: Arnold budiž při faře zůstaven do života, ale podací náleží klášteru.[2])

Co se tkne markrabí Přemysla Otakara II., sběhly se některé vážné změny, an po vymření panujícího rodu Rakouského r. 1251. netoliko Rakous ale i Štýrska nabyl. Ale našlo se mu závistníků v Bavořích, Míšni i Uhrách; zvláště Bela IV. král uherský, kterýž byl činil nároky na Štýrsko, s velikým úsilím plenil novému knížeti rakouskému a štýrskému tyto země v nově nabyté, a nové útoky na něho strojil.

Jak již samo sebou pro každého jest zajímavo pozorovati, kterak již Přemyslovci usilovali spojiti s českými zeměmi země rakouské, tak nezůstalo bez účinků i na naši vlasť ono připojení zemí rakouských. Předně totiž Přemysl Otakar II. do těchto nových zemí dosazoval za místodržitele naše krajany, anebo potřeboval tam jich rady; za druhé vzešla z toho ze všeho vojna — na Opavsku.

[1]) M. III. 152—3. [2]) M. III. 162.

Mezi vynikajícími **krajany** našimi toho času přední místo drží páni Beneš, Milota a Ondřej bratří z Benešova, kteří z téhož rodu jsou, jenž se potomně pode jménem z Kravař proslavil.[1])

O Ondřejovi jsme již slyšeli, že byl držel od Přemysla Otakara Osoblažsko; Milota z Benešova odjinud z Dědic jest osoba rozhlášená. Beneš pak dosáhl znamenitých hodností v naší vlasti, a jak již l. 1250. byl komořím markrabí Přemysla provázeje s bratrem Milotou všude svého pána, tak po roce 1247. stav se komorníkem královským dostal veliké zboží zeměpanské, které se táhlo od řeky Opavice u Branice až po řeku Moravici pod Rudněm. A uprostřed toho zboží stál jednak hrad, původně tuším jen dřevěný Cvilín, rozkládaly se také markrabské báně na stříbro okolo Benešova.

Na tomto území způsobil pan Beneš veliké změny. Předně tuším z rozkazu markrabského on nepochybně vystavěl hrad od kamene, kterýž potomně sluje Lobenstein.[2]) Jméno toho hradu v listině pravé vyskytuje se již l. 1253. Za druhé pan Beneš netoliko Benešov učinil městem, ale i široké okolí zkolonisoval. Znamenitá listina o to vydaná dne 11. dubna l. 1253. zní: „Já Beneš komoří krále českého nařídil jsem Ervigovi a Kvidenovi, aby město Benešov založili na právě Hlubčickém a na takových podmínkách: aby s fojtstvím osmý lán městský dědičně a svobodně drželi, ovšem tak, aby z vin a pokut dvě třetiny nám náležely, jim jen třetina zůstala. Lávek masných a chlebných mohou zříditi, kolik chtějí, a je odprodati. Mlýnův

---

[1]) Rodu toho jedna větev, doposud kvetoucí, páni Sedlničtí z Choltic, užívají téhož znaku rodinného, „odřivousu“. [2]) Jméno Lobenstein svědčí hradu kamennému.

mohou založiti do vůle. I pouštím jmenovanému městu lhotu 12letou; kteráž když vyprší, měšťané budou platiti z každého kusu pole po 6 penězích a sypati po dvou měřicích žita, rži a ovsa. Nad to budou ort stříbra ročního platu dávati.

V každé dědině, kterou zpomenutí fojti založí, osmý lán jim po každé náležeti má svobodně. A kolik mlýnův a krčem v těch vsech zřídí, ty náležeti budou fojtům jmenovaným týmž právem, jako v městě. Krčmy blíže míle městské se zakazují. A kdoby z okolí toho města chtěl krčmu míti, toliko v městě míti může a tam pivo nalévati smí. Těm dědinám pouští se lhota do 24 let; jakmile ta vyprší, osadníci budou platiti a sypati, jako obyvatelé městští. Také nařizujeme, aby fojti dědin na našem dědictví již trvajících naučení hledali v městě; pokud se týče větších zločinů jako krádeže a vraždy, ty jen v městě souzeny býti mají. Psáno za přítomnosti Vojtěcha Curolda kaštelána (Cvilinského?), Vrška Příbyslava, zetě Curoldova, Žibřida fojta Krnovského, Dětřicha fojta a Jindřicha někdy soudce na „Lobenstaině".[1])

Ze vzácné této listiny poznáváme předně, že na dosti velikém tom prostranství, zavládlo německé právo;[2]) za druhé jest zřetelno, že hrad kamenný Cvilín, ješto se vyskytuje již jméno Lobenstein, již také stál.[3])

---

[1]) Markr. urbář Krn. 1535. Bugl. [2]) K tomu právu hleděly potomně vsi: Rázová, † Schwarzendorf, Životice Horní, Jelení, Milotice, † Rábov, Lichtnov, Brumovice, Košetice a Špachov. [3]) K roku 1238. vyskytuje se listina o založení Býkova na týchž téměř podmínkách, kdež páni Jindřich a Tomáš z Lobensteina, krevné viny ku svému právu zůstavují. Svědkem jest Zachariáš z Vartnova. Listina jest poněkud záhadná. Kr. 41.

Tento pan Beneš na krátce potom i s bratrem svým Ondřejem vyznamenal se též vojensky, neboť tou dobou strojil se již válečný nájezd na Opavsko.

Ruský nájezd na Opavsko l. 1253.

Jak jsme již výše zpomenuli, závistník Přemysla Otakarův, král Bela IV. hledal na všech stranách spolky, aby markrabí Přemyslovi vyrval země rakouské. I sosnoval útoky na jeho země s pěti stran: od Bavor do horních Rakous, do Štýrska. k Vídni, do Olomucka i do Opavska.

Do Olomucka poslal Kumany čili Plavce z Uher; na Opavsko popudil ruského krále Daniela.

A právě o tomto nájezdě do našeho kraje dochovala se nám široká zpráva souvěkého letopisce ruského v tento smysl: Král uherský vdav kněžnu rakouskou za Romana syna Danielova, poslal k Danielovi řka: „Příbuzný jsi mi i svat jsi, pomoz mi na Čechy i táhni na Opavu".

Daniel slávy chtivý, an před ním ještě žádný kníže ruský byl neválčil s Čechy, „ni chrabrý Svatoslav, ni Vladimír svatý" — poradil se s Boleslavem Krakovským, kteryž neměl chuti, až ho manželka Kunka, dcera Belova přemluvila. I pojav Daniel syna svého Lva a od bratra Vasilka na pomoc tisícníka Jurja, spojil se s Boleslavem u Krakova. Když pak přišli k řece Odře ku hradu Kozlí, přijel k nim kníže Opolské, Vladislav, syn Kazimírův a připojil se. Od Kozlí táhnouce s jízdou a pěšími teprve u řeky Pštiny (asi u Tlustomost) učinili poradu vojenskou, kudy mají bojovati. Ale Vladislav, kníže Opolské a markrabí Pře-

myslův soused, ukládati počal o lesť, i dal knížeti Lvovi, který měl sám s většinou vojska výpravu učiniti, vůdce zradné, kdežto král Daniel s Boleslavem a vůdcem Jurjem i s nemnohým vojskem zůstal v táboře u Pštiny. Kníže Lev přehlédl brzo, že ho vůdcové klamou, i neposlouchaje jich obrátil se k horám a plenil.

Konečně vypravil se Daniel s Boleslavem na Opavu sám. Když se blížili k městu, vytáhl z Opavy Ondřej s českým vojskem a šťastnou svedl bitvu, v níž porazil Poláky a Rusy, mnoho jich sbil, mnohé také odvedl do zajetí. Proto vzešel veliký strach na vojsko Danielovo. To pozoruje Daniel řekl k vojínům: „Proč žásnete? Nevěděli jste, že vojna bez padlých mrtvých nebývá? Nevěděli jste, že na muže bojovné vyšli jste, ne na ženy? A pak-li muž ubit jest na bitvě, jaký div? Jiní pak i doma umírají beze slávy; ti pak se slávou umřeli". Těmi slovy dodav mužnosti lidem svým, obrátil vojsko na novo k Opavě. Vladislavovi Opolskému pak činil trpké výčitky: „Mně jsi učinil nepravdu a sama sebe jsi pohubil. By syn můj Lev i lidé moji zde byli všichni, to by byli zemi té velikou škodu způsobili; i město Opavu okamžikem by byli vzali; tak ale škodu jsi způsobil i synu mému i vojsku".

Daniel byl by rád poslal pro syna Lva, ale neměl koho; vojsko pak nijakým způsobem nechtělo již na Opavu, I řekl jim: „Pak-li vy chcete pryč, však já chci ostati sám s malou družinou i dočkati vojův svých." Uslyševše to Boleslav i jeho vojsko stanuli níže města při řece „Opavě".

Toho pak večera přišel Lev s voji svými nesa veliký plen. I učinili hned poradu, že na zejtří přejdou řeku i obklíčí hradby a že požehou vše vnější chrámy i ohrady i humna.

Když nastalo jitro, učinili tak. Boleslav pak nešel za řeku, nýbrž stál na horách (někde u Oldřišova), jen Vladislav šel. Daniel přibyv k první bráně, spálil okolí; když přibyl ku druhé bráně, Beneš s korouhví před bránu se postavil a bránil statečně, pobíjeje mnohé, jiné pak zaháněje. Jakmile přišli ku třetí bráně, kázal Daniel ssedati s koňů i páliti okolí; však posádka vyběhši z města a pustivši se do Rusův, u samé brány jich mnoho pobila, aniž brány uzavřela. Král Daniel strádaje na oči neviděl brány otevřené, tudíž zmeškal dobu příhodnou dostati se do městu. Nadarmo tasiv meč zastavoval svůj lid utíkající.

Po nezdařeném obléhaní Opavy nařídil synu svému Lvovi, aby vypálil a poplenil celé okolí Opavské. Na druhý pak den sebrali se táhnouce na hrad Násile, neboť tam bylo mnoho Rusův i Polákův zajato. Posádka Násilská, vidouc veliké množství nepřátel, po učiněné smlouvě se vzdala, načež Daniel na Násilském hradě vztýčil svůj prapor, posádku („kladníky“) pak propustil na svobodu.

Zatím uslyšel Daniel, že Beneš táhne na Hlubčice, pročež spojil se s Boleslavem i hnal se tam. Ale štěstí Danielovi zase nepřálo, neb Vladislav Opolský mu zase velmi zle učinil, že totiž byl vypálil všecky vsi v okolí Hlubčickém. Tak vojsko Danielovo nadarmo hledalo dřeva i slámy, aby mohlo zapáliti Hlubčice.

Na večer ještě radili se: „Kam půjdem? Čili k Osoblaze, čili na Herborta (na Fulštejn), čili vrátíme se domů?“

Zatím Herbort, biskupský podstolí, poslal Danielovi meč na znamení pokoření svého. A tak dohodnuvše se Daniel i Boleslav, když všecku zemi popálili, že dosti vykonali, i vrátili se přes Odru na Krakov,

kdež Daniela čekali poslové papežští, nesouce mu korunu královskou. Daniel vrátiv se zemí Sudomírskou do Chelmu „se ctí a slávou“, „neboť nebyl nikterý kníže ruský bojoval v zemi české“, „velebil Boha i přečistou Máteř i sv. Jana Zlatoustého“.[1]) — Hůře než Rusové okolo Opavy, pustošili Plavci a král Bela okolo Olomouce.

* * *

Téhož r. 1253. dne 22. září skonal na Křivoklátě král Václav, i učiněn Přemysl Otakar II. králem, jsa v jedné osobě i markrabím moravským. Tím skutkem Opavsko dostalo se bozprostředně pod moc královskou.

Jakmile král Václav zemřel, pan Ondřej poukazuje nepochybně na své zásluhy, kterých si zjednal dříve o markrabí Přemysla Otakara, a též při obraně města Opavy, vymáhal, aby mu Osoblažsko, které musel zdarma odstoupiti biskupovi Brunonovi, bylo navráceno. Prostřednictvím nového krále spokojil se 120 hřivnami, kteréž mu biskup na odškodnou za Osoblažsko vyplatil.[2])

Král pak hned při počátku svého panování učinil křižáckou výpravu na pohanské Prusy, od nichž rytíři řádu německého (jimž náležely také na Opavsku statky) byli utrpěli porážku. S vojskem svým, jež částečně táhlo od Rakous přes Moravu a Opavsko, setkal se, provázen samým biskupem Brunonem, ve Vratislavi dne 25. prosince l. 1254.[3]) Výprava byla nad míru krátká. Král tam v Prusách založil veliké nyní město jemu na počesť pojmenované „Koenigsberg“; nezdržev

[1]) Částečně dle Palackého I. 2. 214—5; ostatek dle Ipatěvského letopisu. [2]) M. III. 403. [3]) Někteří vymyslili nemožnou věc, že král táhna s vojskem do Prus u Klimkovic tábořil a k té příležitosti to městečko založiv „Koenigsberg“ pojmenoval.

se však dlouho, rychlým pochodem se vraceje od Vratislavě do Rakous stihl do Opavy již dne 6. února 1255, kdež vojsko jeho volnějšími pochody se vracející u Ratiboře prý plenilo, takže potomně v odvetu kníže Opolské Vladislav do kraje Opavského od Ratiboře vtrhnuv veliké škody způsobil v zemi té. Tak vypravuje Pešina, ale věc nikdež není doložena, neboť nemohlo Vladislava tajno zůstati, že mocný král český zvláště po výpravě pruské pilně o to jedná, aby se knížatům Krakovskému (Boleslavovi), Halickému Danielovi, tudíž i jemu samému za poplenění země Opavské vymstil.

I přispíšil si kníže Krakovské Boleslav nejdříve, aby odvrátil od sebe vojnu, neboť vyslal biskupa Krakovského Prandotu přinášejícího králi v dar ostatky sv. Stanislava. A král mu pustošení země Opavské listem daným v Praze odpustil „z vděčnosti za pomoc, jakou mu poskytl sv. Stanislav na výpravě pruské“. Prostřednictvím téhož biskupa odpustil i ruskému králi Danielovi.[1])

Za to bylo s knížetem Vladislavem Opolským přísněji účtováno. Nemáme sice na to zpráv, jaká výprava na něho byla ustrojena; nicméně víme, že aspoň za škody kostelu Olomuckému na Osoblažsku způsobené donucen byl, biskupovi Olomuckému postoupiti 3 vsi Opolské: Tomnice, Klezín a Šonov, kteréž při samých hranicích kraje Opavského stály. A biskup Bruno je ihned rozdal; tak listem daným v Olomouci dne 7. září l. 1255. svému podstolímu Herbortovi z Fulštejna, kterýž se byl v boji s knížetem Vladislavem vyznamenal, vzdal dvě z nich, totiž Klezín s 50, Tomnice se 24 lány, obě v zemi polské položené.

[1]) Kr. 66. 67.

Kromě toho manstvím mu propůjčil Rudoltice o 40, Godefridestorp (Fulštejn ves) o 35 a Slavkov o 35 lánech, aby ty statky držel obyčejem služebníkův kostela Magdeburského. Přidává mu též půl hradu Fulštejna. Naproti tomu zavazuje se Herbort, syny své Jana, Herborta a Dětřicha služebníky kláštera Molebeke v Mindenském biskupství dáti do služeb kostela Olomuckého.[1])

Touž dobou že také druhému hrdinovi a manovi Helembortovi de Turri, kterýž na Osoblažsku tehda zakládal vsi Liptál (Leuendal) a Třemešnou (Renverdestorp), pustil třetí ves Šonov, jest nepochybno

Již z tohoto jediného listu jest zřetelno. že kněz biskup, pocházeje sám z Holštýnska, krajanům svým přál uváděje je za osadníky na Osoblažsko, i za many kostela Olomuckého.

Při tom nezanedbával biskup církevních svých starostí, neboť Opavsko učiněno již arcijahenstvím[2]), a prvním arcijahnem Opavským jmenuje se kněz Heydolf l. 1255.

Téhož roku l. 1255. Boček hrabě z Berneku, kaštelán Znojemský, klášteru od něho založenému ve Žďáře na záduší věnoval statky své u Opavy, totiž „Milhostovice", Plesnou a půl vsi Plště, kteréž daní potomně král Přemysl Otakar potvrdil,[3]) tak jako téhož roku povolil konventu Velehradskému Zlatniky koupiti od Smila z Bělkova.[4])

Že zpomenutý kníže Vladislav ne tak lehko oželel ztráty 3 dědin, jest pochopitelno; které kroky však k tomu konci učinil, aby je zase dostal navráceny, toho

[1]) M. III. 198. [2]) Nyní rozdělen jest kraj Opavský na dvě arcijahenství čili arciknězství: Opavské s 8 děkanstvími, Kečerské se 3 děkanstvími. [3]) M. III. 200, 203. [4]) M. 206.

nelze pověděti. Každým ale řádem jen pro velmi důležité příčiny odhodlal se král obecný sněm položiti k r. 1256. do Opavy. I není nepodstatno mínění, že uspořádání pohraničných záležitostí bylo přední příčinou tohoto sněmu.

Aspoň měsíc před příchodem královým biskup Bruno Helembortovi de Turri v náhradu za ves Šonov v polské zemi položenou i za jiné statky, kteréž založil, za Liptál i za Třemešnou, postoupil 210 lánů u Slavičína.[1]) Že podobným listem také Herbortovi z Fulštejna za dvě vsi Tomnice i Klezín nějaká náhrada učiněna, třeba bezpečně předpokládati. Ostatek i biskup sám ves Radslavice pustil od kostela Olomuckého ku knížetství Opolskému.

To se stalo před příjezdem královým do Opavy. Na sněmě pak obecném v Opavě dleli: Pardus komoří Olomucký, Kuna komoří Brněnský, Sudomír komoří moravský, Markvart komoří český; kašteláni čili purkrabí: Jiljí Olomucký, Smil Přerovský, Jenec Hradecký; cudáři: Budislav Opavský, Jan Olomucký. A kromě těch: Smil z Bělkova, Radoslav z Heraltic, Slavibor (z Vršovic?) Milota a Rupert synové Vokovi.

Že královy přítomnosti užili mnozí prosebníci, samo se rozumí: Tak listem daným dne 16. července v Opavě potvrzeny všecky svobody kostela Olomuckého, což na sněmě veřejně prohlášeno bylo; městu Opavě povoleno dne 18. července s německým řádem za dvůr v Opavici zaměniti dvůr ve Slavkově; podobněž král povolil také, aby bratří zákona sv. Jana v Hrobnikách s Pardusem komořím Olomuckým směli vyměniti ves Drslav za ves Újezd.[2])

---

[1]) M. III. 209. [2]) M. III. 214, 220, 221.

Jakož pak potvrzení svobod kostela Olomuckého konalo se před sněmem shromážděným, zdá se, že také konečné upravení východních a severních hranic k zemi Opolské bylo nejdůležitějším předmětem rokování, neboť dochovala se nám listina, dle níž král Přemysl učiniv mír s knížetem Vladislavem takto dohoduje se o hranice „země Moravské“ i knížetství Opolského“: Aby hranice od statků biskupství Vratislavského (asi od Cigenalsu) táhly se ode vsi „Lypy“ až po ves „Bogun“ (Bohumín) a pak po Odře až po Hrušov; od Hrušova po řece „Ostravě“ napořád až do hranic uherských.[1])

Aby se kusému tomuto popisu hranic lépe porozumělo, vyčteme hranice ty do podrobna a to tak, jako bychom dnes všecky pohraničné nynější vsi biskupství Vratislavského a knížetství Opolského, potom naše pohraničné vsi nynější s biskupstvím Vratislavským a s knížetstvím Opolským sousedící určovali. Osady staré tehda již trvavší otiskneme písmem proloženým.

Pohraničné osady biskupství Vratislavského od hory Sněžky počínaje sousedily by s našimi tyto: Valdenburk, Buchbergsthal, Gabel, Einsidl, Rejvíz, Ondřejovice, Suché Kunětice, Cigenals, Ludvíkov. Pohraničné osady Opolské: *Lípová,* Snelenvalde, Buchelsdorf, Prudinka, Lubří, Lasovice, Radslavice, Klezín, Šonov, Kazimíř, Kúzky, Těšnov, Miliče, Hrudyně, Dětmarov, Matějův Keř, Štíty, Polské Kravaře, Makov, Kornice, Janovice, Vojnovice, Bojanov, Benkovice, Tvorkov, Křižanovice, Zábelkov, *Bohumín,* Pudlov, Vrbice, *Hrušov,* (Polská) Ostrava, Kunčice, Bartovice, Vratimov, Řepiště, Leskovec, Jem-

[1]) M. VII. 916.

nice (Frýdek) atd. až do uherských hranic po řece Ostravici.

Pohraničné osady naše ku knížetství Opolskému byly by od Jemnice (Frýdku) počínaje: Friede-berk (Místek), Paskov, Vítkovice, Bruneswerde (Mor. Ostrava), Přívoz, Koblov, Markvartovice, Šilheřovice, Darkovice V., Hať, Ovsiště, Pišť, Boleslav, Chřenovice, Petřetín, Šamařovice, Petrovice Velké, Tlustomosty, Rakov, Bavorov, Sulkov, Hrobniky, Šimborn, Lisotice, Kralovice, Kytlice, Pomorčovice, Německé Pavlovice, Potěkrby, Jeseň, Prudník město, Louka; se statky biskupství Vratislavského hraničily by: Vildengrund, Arnoltice, Cukmantl, Horní a Dolní Grunt, Hermanovice, Kuttelberk, Vrbno, Ludvíkov, Karlsbrun. Tím vyjmenováním vyčteny i staré hranice biskupstev Vratislavského a Olomuckého.

Okolo těch časů, kdy se bylo ujednalo o hranice k zemi Opolské, rozhodnuto také o **pohraničný hvozd.** Shledávámeť brzo potom krajiny pohraničné v držení několika pánův.

Počnouce tedy od hranic uherských poznáváme, že biskup Bruno ohromný klín země mezi řekami Ostravou a Odrou dílem koupí a dílem také darem zjednal pro kostel Olomucký. Panství Hukvaldské zakoupil od hraběte z Hukesvagu, i založil při samých hranicích město Friedeberk čili Místek; od vdovy p. Kunrata z Plavče zjednal pomezí, v němž si vyzdvihl osadu Bruneswerde čili M. Ostravu.

Další území pohraničné omezené na jih a na východ řekami Opavicí a Odrou s městem Hlučínem a hradem Landekem zůstalo zeměpanským, poněvadž tudy ze země vybíhala obchodní cesta Opavsko-Krakovská.

Však přiléhající územek se vsemi Pištěm, Darkovicemi a Hatí náležel klášteru Velehradu.

Sousedící se zbožím Velehradským území Chřenovské, a ohraničené řekou Pštinou na sever, dostalo se divnou náhodou témuž Herbortovi z Fulštejna, který dvou dědin v Opolsku Klezína i Tomnic pozbyl.

A jakož také od biskupství Olomuckého byla odpadla ves nyní v Opolsku ležící, totiž Radslavice, jak bychom neměli za to míti, že biskup Bruno náhradou za ni dostal Kečersko i se vsemi pohraničními V. Petrovicemi a Tlustomosty?

Zbývající pak pohraničný klín mezi zbožím biskupovým a mezi statky sv.-Janskými v Hrobnikách dostal p. Bavor ze Strakonic,[1]) ač určiti nelze, zdali Bavor I. nejvyšší komorník království českého, jenž † 1260, či Bavor II. nejvyšší maršálek, kterýž měl poboční dceru krále Přemysla Otakara II. za manželku. A že pan Bavor tu založil město Bavorov, jest samo zřejmo.

Území s Bavorovskem na samých hranicích Opolských sousedící, totiž Hrobnicko, náleželo řádu sv.-Janskému již od konce 12. století.

Zbývající pak část mezi Osoblahou a Hrobnickem (Pomorčovice, Kytlice, Kralovice) zůstalo v držení zeměpanském, jak hádáme z toho, že potomně na tom zboží sedí knížecí manové.

Co se biskupského zboží týče, jak nyní klín nejseverněji do Pruského Slezska vybíhající jeví, to jest ztenčeno o Radslavice a o vsi Klezín, Šonov i Tomnice.

Posléze zbývá ještě Prudnicko[2]), ohraničené na sever z většího dílu řekou Prudníkem. Tohoto

[1]) M. VII. 875. [2]) Město Prudnik, vsi Potěkrby, Jeseň, Skřipec, Křížkovice, Kunčice, Dlouhé Mosty, Kočim, Vildgrund.

zboží jakožto svobodného panství dostalo se slavnému pánu Vokovi z Rožmberka, jenž † 1262.

Dodatkem ještě zmiňujeme, že se zbožím Prudnickým a Cukmantelskem sousedilo zboží kostela Vratislavského, v němž biskup Tomáš l. 1263. měl již osazeny vsi s Opavskem pohraničné: Ludvíkov, Cigenals, Suché Kunětice, Mikulovice, Ondřejovice.[1])

Ten jest krátký přehled toho všeho, co se nám za krátko po obecném sněmě konaném v Opavě zjevuje v kraji Opavském. Jakmile rozdělen byl pomezný hvozd, nastal v něm čilý ruch osadnický.

* * *

Při počátku roku 1257. konalo se v Římě zvláštní jednání o kostel Neplachovský. Braltě kostel Lateranský v Římě z kostela Neplachovského ročního platu jeden ort stříbra. Kým a kdy takový plat byl fundován, nelze pověděti.

Pro vzdálenosť toho kostela od Říma plat zmíněný nejspíše nedocházel, pročež převor i kapitula kostela Lateranského dohodli se s mistrem řádu německého a Albertem z Čech, knězem téhož řádu, takově, že německý řád kostelu Lateranskému postoupí své vinohrady v Římě a kapitula Lateranská zase svůj plat v Neplachovicích pustí německému řádu. To když papež Alexandr IV. brevem daným v Lateraně dne 30. ledna 1257 byl potvrdil, novými listy jak biskupa Brunona tak krále Přemysla Otakara II. požádal, aby německý řád v držení toho platu chránili.[2]) Když král toto papežské breve přijímal, strojil se již do vojny bavorské, jejíž jednou příčinou bylo, že jeho strýce Filipa

[1]) M. III. 258: [2]) M. III. 228—232.

Korutanského, té doby arcibiskupa Solnohradského, kapitula byla s hodnosti arcibiskupské sesadila. Bavorské výpravy, která se nešťastnou bitvou u Mühldorfu skončila, účastnil se z našich krajanů kromě Beneše z Benešova také Jenec z Doblína, purkrabí čili kaštelán Hradecký.

Téhož roku 1257. král chtěje se zabezpečiti proti Uhrám, dal založiti nové pevné město Uherské Hradiště u starého hlavního města moravského na městečko pokleslého, totiž u Velehradu. Strojil se sice také k válce na krále Daniele nám známého, že odpadl od církve katolické, ač podobné kacířství i v jeho vlastních krajích zejmena na pomezí polském, tedy na Opavsku, bylo zavládlo; leč nepokoje štýrské a příprava k válce s Uhry jej zdržovala.

Když král léta 1259. dlel na sněmě Brněnském, potvrdil klášteru Tišnovskému ves Bohuchvalovy za přítomnosti kaštelána Hradeckého Jence, a listem daným ve Znojmě faráři Eliáši Hlubčickému potvrdil desátek ze cla na celnici Hlubčické vybraného i jiný plat. Tohoto druhého daní přítomni byli oba páni Beneš a Milota z Benešova.[1]) Následujícího roku před početím války uherské král měšťanům Opavským pustil desátek z kupy čili plat z nalévaného piva a vína.[2]) Válka s Uhry nastala, a král šťastně zvítězil u Kressobrunnu.

Vedle těchto politických věcí zaměstnávaly krále nad míru záležitosti rodinné. Rod královský byl na vyhasnutí, i běželo mu jednak o rozvod s královnou Marketou, jednak o uznání jeho dětí, syna Mikuláše a dcery levobočkův. K oběma věcem stolice papežská dala svolení. Syn králův Mikuláš i dcera legitimováni

[1]) M. III. 264, 275. [2]) M. III. 277.

a připuštění ku všelikým hodnostem kromě nárokův na trůn český.[1]) Záležitosť uznání Mikuláše za syna králova dotýká se blízko kraje Opavského a stejnou měrou i svatba králova konaná dne 25. října s krásnou Kunhutou, dcerou Rastislava Michajloviče, bána Mačevského, neboť jak Mikuláš tak královna Kunhuta potomně zasahovali bezprostředně v záležitosti našeho kraje. Královně pak nepochybně hned při svatbě vykázány některé statky (Nová Cerekev, Vojanovice, Útěchovice), aby je držela věnným právem.

* * *

Zmínili jsme se již, kteraké na Opavsku nastaly změny rozdáním hvozdu pohraničného. Nyní tu věc blíže doložíme hledíc k osadnictví.

Co se tkne Prudnicka, jehož se bylo dostalo panu Vokovi z Rožmberka, třeba věděti, že je on i jeho potomci dostali vyňato z práva zemského úplně, takže k němu neměli moci ani zemský cudář, ani komorník ani jiní úředníci královští, nýbrž právo souditi nad poddanými lidmi přislušelo jim; ano i tehda, kdyby se strany odvolaly ke královským soudcům a úředníkům, aby připadly pokuty pánům. I máme tu první zřetelný příklad svobodného panství.[2])

Že pak nepochybně pan Vok jest zakladatelem města Prudníka, lze hádati bezpečně. Však nejstarší nám známá dědina na tom zboží založená od pana Voka jest ves Kočim, neboť, když pan Vok 2 léta před svou smrtí klášteru od něho založenému Vyšněbrodskému vesnici „Kotchen v zemi Opavské“

[1]) M. III. 283. 289. [2]) M. IX. 374—5.

vzdával, zpomíná se zřejmě, že jest nově založena a že v ní žije 52 lidí cizích čili hostí.[1])

Na zboží biskupském sousedícím s Prudnickem i na Kečersku nedávno nabytém události se veliké změny. Zejmena zdá se, že Osoblaha již l. 1262. byla městem, jehož fojtu, Oldřich de Hoenbuch (alta fago) svou ves Luptyň s vůli biskupovou byl prodal.[2]) O jiných proměnách, jaké tu biskup Bruno, kterémuž se dostalo také újezdu Hulínského, způsobil, později bude zpomenuto.

Také řádu sv.-Janskému dáno od krále l. 1263. nové potvrzení na zboží Hrobnické i na osvobození od zemského práva.[3]) Taktéž jim povoleno založiti v Hrobnikách tvrz.

Nad jiné však jest pamětihoden majestát krále Přemysla Otakara II., kterým léta 1265. biskupskému podstolí, Herbortovi z Fulštejna, potvrzuje na novo zboží Chřenovice i Štěpánovice, aby to zboží držel na týchž podmínkách, na jakých statky v kraji Opavském puštěny byly nebožtíkovi Vokovi z Rožemberku a jeho potomkům. Při tom se mu povoluje ves Chřenovice povýšiti na město. Svědkové toho majestátu jsou také Beneš purkrabí Znojemský i jeho bratr Milota, Arkleb komoří moravský, bratr Hradeckého kašteléna Jence, a Bořislav z Heraltic.[4])

Co se tkne statků Velehradských v újezdě pomezním, do r. 1265. nalezáme novou ves Žibřidovice, jak poznáváme z listu biskupa Brunona, kterým vymiňuje sobě na místě desátku ze všech dědin Vele-

---

[1]) Font. rer. austr. II. XXII.; 23. [2]) M. III. 346. [3]) M. VII. 765. [4]) M. IX. 374—5.

hradských 1 hřivnu zlata. Také na ostatním hofmisterství Stěborském objevují se nové vsi: Hlavnice, Bohdanovice a Svinov.[1])

Hledíc ke statkům od nového kláštera Žďáru na Opavsku nabytým, můžeme k r. 1263. zaznamenati jen, že biskup Bruno vsi „Milhostovice", Plesnou a půl Pl š tě témuž konventu zase potvrdil.[2]) Více klášter onen na Opavsku netoliko nenabyl, anobrž jak se zdá, brzo i ty statky ztratil.

Když král l. 1265. ve Vídni měšťanům Krnovským, přijav daru 4 hřivny zlata, zapisoval 20 lánů lesa u Opavice, udála se neobyčejná příhoda, že nejpřednější své zemany Beneše a Milotu z Benešova, z nichž prvního zvláště neustále povyšoval, an jej byl učinil kaštelánem Znojemským, dal zajati a nad nimi kázal právu zasednouti na hradě Veveří. Milota vyvázl, ale Beneš z Benešova připraven jest o hrdlo.

Že po smrti Benešově hrad Cvilín a zboží některé k tomu hradu příslušné zabráno bylo k ruce královĕ, není žádné pochybnosti; pročež syn Benešův též Beneš píše se potomně již jen z Branice.

Také **královně** Kunhutě nastalo důležité jednání na Opavsku v příčině věnného města Nové Cerekve. Že jí to město i s příslušenstvím věnným právem přikázáno bylo jistotně již před r. 1266., jest nepochybno. Jakmile se stala ve vrchnosti změna, zdá se, že dosavadní farář N.-Cerekvický, královský písař Arnold, kteréhož již král Václav[3]) byl k té faře dosadil, královny prosil o milostivé další ponechání, což jemu zajisté královna splnila. Když ale konvent Oslavanský

[1]) M. III. 372. [2]) M. III. 304. [3]) Neb nepodobá se ku pravdě, aby královna druhého faráře téhož jména a též královského písaře byla k oné faře podala.

o tom zvěděl, obrátil se prosebně ku knězi biskupovi, aby tu věc zprostředkovati ráčil. To učinil biskup. Na to královna Kunhuta poradivši se s duchovními osobami jinými listem daným v Praze l. 1266. sřekla se svých práv na podací v Nové Cerekvi. A biskup Bruno nemeškal listem daným dne 3. června l. 1266. v novém svém městě od něho založeném, totiž v Kroměříži, pannám Oslavanským vydati vidimus na toto psaní královnino.[1]) Však tím se neuspokojil klášter Oslavanský, nýbrž žádal na své podací řádného majestátu, jakýž také královna v Praze dne 22. ledna l. 1267. vydala, potvrzujíc onomu konventu všecky listy svých předkův a pánův na N. Cerekvi (markrabí Přemysla, krále Václava) avšak s tím doložením, že farář od ní k té faře podaný té fary užívati má až do své smrti.[2])

Že tu královna jakožto pravá paní na N. Cerekvi vykonává vrchnostenská práva i později, nejlépe poznáváme z listu daného l. 1272., kterým chudinu N.-Cerekvickou nařizuje podělovati dřevem z lesa slove Lipovice.[3])

Již z této okolnosti jest zřetelno, když Mikuláš za vlastního syna králova od papežské stolice uznaný, l. 1269. „pánem Opavským“ se jmenuje, že není tím titulem míněno knížetství, nýbrž že Mikuláš jakožto královský princ dostal v témž kraji Opavském, ve kterém tolik velmožů i z Čech bylo nabylo výsluh, jak jsme na svém místě již pověděli, vykázány některé statky na své vychování.

Vedle těchto důležitých zpráv, kteréž pro budoucnosť mají obzvláštní význam politický, zajímá nás

---

[1]) M. III. 384. [2]) M. III. 388. [3]) Kr. 108.

nad jiné kolonisatorská činnosť biskupa Brunona a manské zřízení při kostele Olomuckém.

Kdo uváží, že zboží kostela Olomuckého na Osoblažsku l. 1107. skládavši se jen z osmi lánů, za biskupa Brunona vzrostlo ve veliký újezd (v němž nyní jsou 2 okresní soudy); a kdo pováží, že k tomu území přibylo též Slavkovsko i Kečersko a přirostl konečně všecek kraj mezi řekami Odrou a Ostravicí rozložený: nemohl by vzrůstu církevních statků ani pochopiti, kdyby neznal, co jest **manské zřízení**. Byloť předním a nejdůležitějším pravidlem manského zřízení od biskupa Brunona u nás zavedeného, aby každý biskupský man statky kostelní jemu do vymření rodu po meči udělené rozmnožoval. A sice měl ku statkům kostelním od statků světských přikoupiti tolik pozémků, aby se jich cena rovnala poloviční ceně statku, jejž držel man od biskupa. Nejlépe celé zřízení manské poznáme z listu biskupova daného na Fulštejně l. 1266. Seděltě ve vsi Matějovicích u Osoblahy man biskupský, Dětřich z Brody. Ten ku svému manství přikoupil $1^1/_2$ lánu, kterýž pozemek biskupovi vzdal, ale hned zase jakožto manství kostelní přijal s tou obzvláštní milostí, aby na tomto kupném zboží děditi mohli Dětřichovi potomci též po přeslici.

Když man biskupský zemřel, jeho žena nebo dcery na manství čili na kostelním statku neměli žádného dědického nápadu. To vychází z jiného listu od téhož kněze biskupa r. 1273. daného v Ketři.[1]) Tam zemřel man Albert Stango držev 10 lánů. Jeho vdova měla se statku jíti, ale poněvadž nejspíše její muž byl přijednal statků světských, ponecháno jí držení až do smrti; nicméně celý statek jejího muže udělen v man-

[1]) M. III. 387. [2]) M. IV. 108.

ství Janovi z Vrolenvecz, jejímu bratrovi — před její smrtí.[1])

Hledíc k činnosti biskupa Brunona osadnické, nejlépe nám svědčí jeho poručenství l. 1267. sepsané, kolik dědin založil na Osoblažsku jediném, dav vymýtiti lesy, totiž: Peterswald, Janestorph, Henrikestorph, Arnoldestorph, Bertoldestorph, Biterne, Levendal (Liptál), Renfridestorph (Třemešná), Piskerstorph (Piskořov). Osady starší novými osadníky rozmnožil, totiž Vysokou, Povelice Malé, Povelice Veliké, Sádek, Děvice a Hlínku Malou.

Kromě toho v Petrovicích Velikých zakoupil 11 lánů; v Ketři, kde tuším již l. 1266. byla fara, nasypal rybník a vystavěl mlýn.

Na Ostravsku osadil: Bruneswerde (Moravskou Ostravu), Friedeberk (Místek), Stařič, Fryčovice;[2]) brzo potom založil i město Brušperk na Magdeburském právě nařizuje, aby naučení bralo z Opavy.[3])

Budeme-li se tázati, proč biskup Bruno s takovou pečlivostí staral se o rozmnožení statků kostelních, nalezneme k takové otázce částečnou odpověď v těchto snahách: Jako král Přemysl usiloval netoliko říši českou rozšířiti (ješto po opětované válce Bavorské (1266) a Pruské (1267) i po výpravě na odbojné pány ve Štýrsku nabyl Korutan i Krajiny), ale i říši svou učiniti neodvislou: tak i biskup Bruno pracoval o založení arcibiskupství v Olomouci, aby krá-

[1]) Co se tkne divného jména Vrolenvecz, rozumí se, že jest cizí. Byloť tehda mezi šlechtou manskou kromě již jmenovaných veliké množství cizinců. Tak nabyli Tlustomost (1270) Gotfrýd, Jindřich a Perchtolt bratří z Emse; na Osoblažsku seděli Jindřich a Jan bratří z Brody, Ota z Livonie, Jindřich Struz, Matouš z Hemenhusen a j. [2]) M. III. 402—405. [3]) M. IV. 33.

lovství české i církevně stalo se samostatným a od dosavadního arcibiskupství v Mohuči neodvislým. A toto nové arcibiskupství aby přioděl leskem, mocí i bohatstvím, k tomu zajisté potřeboval statků. Leč papežská stolice žádosť jeho samým králem podporovanou zamítla.

Tou dobou na největším po kostele Olomuckém záduší na Opavsku, totiž na zboží kláštera Velehradského začalo se plýtvati. Byloť se přihodilo, že Velehradský opat Arkleb Opavskému měšťanu Lohenovi bez vědomí konventu a beze svolení královského dvůr konventský v Malých Hošticích i část vsi a platů ze vsi Velkých Hoštic byl prodal za 88 hřiven stříbra. Když ale po jeho smrti nastoupil kněz opat Lupín a o takovém libovolném prodeji byl zvěděl, ihned podal žalobu ku komoře královské, žaluje měšťana Lohena, že proti pořádku i proti zákonu nabyl zádušního statku. Král Přemysl Otakar ihned nařídil soudní vyšetřování. Že však Lohen se vzdal na milosť opatovu, sročeny strany ke dni 4. září roku 1269. do kláštera minoritského do Opavy. Přátel s obou stran dostavilo se mnoho. Po straně opatově stáli Kuna komoří Olomucký a pan Záštit; po straně Lohenově Milota z Kvasic (Dědic?) a Mrakota z Kravař. Byli také přítomni: Jan převor Žďárský, Jan mistr dvoru Stěborského a mniši minorité; zemané: Vojslav z Heraltic, Skveř z Násile cudář, Míroslav z Plště (?); fojti: z Hlubčic Gumpert, z Krnova Žibřid, z Opavy Vilém Stripir. I vynešen nález, že Lohen vydati má knězi opatovi lán, mlýn a jiné požitky z M. Hoštic; co však klášteru od starodávna náleželo ve V. Hošticích, má zůstati Lohenovi.[1]) Na to hned potom kněz opat

[1]) M. IV. 29.

Lupín dal si své statky na novo od krále potvrditi. V majestátě na to vydaném mezi 21 osadami klášteru Velehradskému náležitými čteme jména nových osad: † Držkovic (Dirstenhof) nyní zaniklých, Vřesiny a Jakartic Malých.[1])

Podobné odcizení záduší stalo se i při statcích kláštera Hradiště. Fojt totiž vsi Hlusovic, dostav tři lány od opata Hradištského v držení doživotné, takové zboží před městským právem Opavským dal synovi zapsati za dědictví! Toto podvodné jednání vyšlo na jevo, i donucen jest Hlusovský fojt Giselbert svůj skutek odvolati jak v Opavě tak před právem Olomuckým.[2])

* * *

Král neopomínal pečovati i o vnitřní pořádek i rozkvět své říše. Tak dal nařízení, aby při každé dědině zřízeny byly vlčí jámy na lapání škodlivé zvěře, kteréž jámy aby byly pokryty a vnadami opatřeny. Zavedl také pořádek v měrách a váhách. Název míry na Opavsku dosud oblíbený „čtvrteň“ pochází z jeho doby. Že se užívalo též „Opavských“ měr i vah, bude příležitostně dotčeno.

Nad jiné pečoval o práva i zřízení městská. Tak zvláštním majestátem potvrdil léta 1270. **Hlubčické právo** městské,[3]) slynoucí již tehda na daleko široko.[4]) I stalo se potomně právo Hlubčické vyšším soudním dvorem tak říkajíc pro všecka fojtovská práva na Opavsku i na severovýchodní Moravě.

Městské zřízení Hlubčické králem potvrzené obsahovalo tyto důležité kusy:

[1]) M. IV. 42. [2]) M. IV. 84. [3]) M. IV. 53. [4]) L. 1272. jedná Hlubčické právo o záležitosť fojta z Matějova Kře (pohraničné vsi Opolské) a kláštera v Rudně S. II. 11.

„Každý lán v Hlubčicích má míti 36 jiter. Z každého lánu platiti se bude půl ortu stříbra a sypati z obilí desátek. Z každého dvorce dávati se bude 6 peněz. Aby město lesův a pastvisk svobodně užívalo. Aby na míli okolo Hlubčic nebylo žádného pivovaru, aniž jakého řemesla. Aby s vůlí rady obecní fojt městský ustanovoval rektora, zvoníka a pastýře. Kdo pokoj Boží a králův porušil poraniv někoho — a se sedmi lidmi neočistil, hrdlo ztratí. Kdož by dýkou, holí, nožem nebo mečem komu pohrozil a třemi svědky usvědčen bude, ruka se mu utne, anebo položí 10 kop pokuty. Kdo by hanlivým slovem pokoj porušil, zaplatí 30 dobrých peněz. Kdoby ozbrojen komu do domu vpadl a usvědčen bude sedmi sousedy, hrdlo ztratil. Kdoby násilí učinil ženě nebo panně a ona křičela ‚nastojte‘, hrdlo ztratil. Kdyby kdo koho zabil a nalezen bude při něm nástroj, kterým zabil, hrdlo ztratil. Kdyby vrah upíral a příbuzní zavražděného soubojem ho usvědčiti chtějí, nech bojují vlastní rukou, jsou-li plnoletí. Nemají-li příbuzní let, mohou za sebe postaviti soubojníka. Chtějí-li žalobou vraha stíhati, vrah sedmi svědky má se očistiti. Nemá-li dosti svědkův, hrdlo ztratil. Kdoby koho ochromil a se pak sedmi lidmi neočistí, ruka mu bude usečena, anebo položí 10 hřiven. Bude-li který muž utracen, třetina jeho statku dostane se jeho ženě; žena loupežníkova, paličova, vrahova nedostane nic. Každého roku konají se třikráte soudy veřejné. K takovým veřejným soudům dostav se každý; kdoby nepřišel, ač ho nikdo nežaluje, pokuty položí 20 peněz; žaluje-li ho kdo a on nepřišel, 4 dobré peníze dá fojtovi. Kdoby slovy povykoval na takovém soudě, 8 dobrých peněz dá. Na trhu Hlubčickém jest taková svoboda, že cožkoli

na trhu veřejně kdo koupí, že koupené věci nikdy neztratí, i kdyby ji někdo nařikal, že je uloupená nebo kradená; kdoby však na ulici nebo v domě koupil, nikoli na veřejném trhu, ten ztratí věc, kdyby se usvědčilo, že jest uloupená nebo ukradená. Zloděj a loupežník polapený s věcí, která má cenu půl ortu, třemi svědky buď usvědčen a hrdlo ztratí. Bude-li zloděj a loupežník z cizí země, sedm svědků třeba. Nemá-li věc ukradená nebo uloupená ceny půl hřivny, zločinec neztratí hrdla, ale bude veřejně vymrskán." [1]) — Zřízení města Hlubčic dostalo se l. 1272. městu Uher. Hradišti,[2]) l. 1276. Hranicím.[3])

Také městu Opavě dostalo so znamenitého nadání a daru od krále Přemysla Otakara II., který majestátem daným ve Vratislavi dne 24. listopadu r. 1271. měšťanům Opavským dopustil, když na svých vozích olovo vozí do Uh. Brodu, aby tam stáli jen 3 dni; na čtvrtý den mohou odejeti, ať mají prodáno nebo ne. Současně jim daroval z lesu markrabského u Hradce 40 lánů, kterýž jim komoří moravský Arkleb odeměří. Za třetí pouští jim ze stříbrných hor Benešovských lány nazvané „Sephenlehen", i dovoluje jim při tom užívati horenského práva Jihlavského.[4])

Obdarování toto, co se týče lesa Skřipovského, jest zřetelno; užívať město tohoto lesu již přes 600 let. Co se týče hor Benešovských, pozorovati, že výtěžek z nich a tuším také z Cukmantelských byl tak značný, že měšťané Opavští mohli pokládati za veliké ulevení, když jejich vozy při kupeckém domě Uhersko-Brodském nepotřebovaly déle než tři dni státi. Kupecký dům čili kaufhaus stál v Opavě pod ‚hodinářskou' věží a v něm

[1]) M. IV. 53. [2]) M. IV. 100. [3]) M. IV. 169. [4]) M. IV. 85.

se všecky tovary odjinud přivezené skládaly a na prodej vykládaly. I bylo pro každé město výhodou, když cizí kupci s tovarem, s vozy, koňmi i lidmi až i týden státi musili, než mohli odejeti. Že pak město samo v Benešově na stříbro i olovo jílovalo, má ještě jiný význam: mohliť Opavané i peníze své raziti. A v Opavě byla mince již l. 1269., kterou řídil mincmistr Henning.[1]) Spravujíce se právem horenským Jihlavským, měli Opavané k vůli horám Benešovským nejspíše také „horenský soud“.

Zřízení městské mělo také článek **o školách**, že totiž rektora s vůlí rady ustanovuje fojt. I podáme tuto krátký přehled o školách. Před založením měst pečovala o školy a školské učení církev, poněvadž potřebovala lidí učených, čtení i psaní zběhlých. Že již za sv. Metoděje taková škola na Velehradě trvala, jest známo; vždyť před smrtí svou, překládaje svaté knihy na jazyk slovanský, sv. Metoděj užíval při té práci „skoropisců“ t. j. rychlopisců. Že pak z té školy vyšel znamenitý žák, první to náš známý učený krajan, Horazd, jehož na smrtelné posteli sv. Metoděj naznačil za nástupce svého a arcibiskupa Velehradského, jest taktéž povědomo. Školy slovanské rozšířily se potomně i do Čech. Na slovanské škole v Budči vyučil se sv. Václav, na Vyšehradě sv. Prokop.

Svatý Prokop založil klášter Sázavský při hranicích Moravských, kde mniši dle příkladu sv. Metoděje bohoslužby konali po slovansku. Když pak tito mniši proto, že se usilovalo, aby bohoslužby byly latinské, byli vyhnáni i se žáky, utekli se do Uher, kdež se bohoslužby po slovansku ještě konaly. Od knížete

[1]) M. IV. 29.

Vratislava, zakladatele biskupství Olomuckého, byli tito mniši nazpět do Sázavy uvedeni. Však tehda již vedle škol slovanských trvaly školy latinské. Jakmile spor o bohoslužby slovanské byl vyřízen okolo l. 1140., opanovala latina. Že při biskupském sídle v Olomouci byly školy, jest nepochybno, i zpomíná se tam již l. 1132. kanovníka školastika, který o školy i učení školské pečoval. Později zřizovaly se školy při sídlech arcijahnů, tedy pro každé arcijahenství jedna. Opavským arcijahnem jmenuje se Heydolf l. 1258., Hradeckým l. 1302. Dobeš z Benešova. Farské školy hlavně k vůli bohoslužbám zřizovaly se z pravidla při každé faře. Za tehdejších dob lze farské školy předpokládati v Krnově, Hlubčicích, Nové Cerekvi, Opavě, Jaktaři, Ketři.

Však zakládaním měst vznikaly také školy městské. I třeba za to míti, že městské školy trvaly okolo l. 1270. v Opavě, Bruntáli, Hlubčicích, Krnově, Osoblaze, N. Cerekvi, Prudniku, Bavorově, Chřenovicích, Hlučíně a Benešově Horním.

Zakládaním klášterů dána příležitosť konventům jednotlivým pečovati o dorost spůsobilých mnichů, tudíž zřizovali školy klášterské. V Opavě trval klášter minoritský již l. 1269. Možná také, že při hofmisterství ve Stěbořicích měl klášter Velehradský svou školu.

Vyšší učení „Studium generale minus" měli již za časů Přemysla Otakara II. v Praze, kdež týž král chtěl založiti vysoké školy čili universitu. Tam v Praze vyučil se královský písař Arnold, kterýž potomně dostal faru v Nové Cerekvi. Tamtéž zajisté vyučil se znamenitý náš krajan Martin Polák z Opavy, který byv dominikánem v Praze okolo l. 1250. přibyl de Říma, kdež k vyzvání papeže Klimenta IV. sepsal

dějiny papežů a císařů římských. Tyto dějiny staly se na 500 let vzorem pro všecky dějepisce. Martin Polák jmenován byv arcibiskupem Hnězdenským na cestě do svého arcibiskupství l. 1279. zemřel v Bononii.

Na cizozemském „Studium generale“, totiž v Padově v Italii, studoval mistr Jan z Osoblahy, kanovník Olomucký a Kroměřížský, i zemřev tam ustanovil za vykonavatele svého poručenství faráře Novocerekvického a jiné duchovní osoby. Z pozůstalého jmění jeho l. 1273. na záduší koupen statek Kozlůvky u Ketře.

* * *

Král Přemysl Otakar, který již l. 1270. druhou válku uherskou připravoval a ji bitvou svedenou u Rabnice l. 1271. nerozhodně započal, připravoval se ku konečné ráně. I zdá se, že pro tu příčinu asi v měsíci květnu r. 1273. s knížetem Boleslavem Krakovským položil sjezd k přátelskému jednání do Opavy.[1]) A téhož roku v měsíci září, když s vojskem stál v Uhrách před Rábem, syna svého Mikuláše s padesáti jinými bojovníky pasoval na rytíře.[2])

* * *

Biskup Bruno tou dobou měl mnoho jednání o svá **manství**. Zvláště o nový statek Kozlov (= Kozlůvky) koupený za peníze kanovníka mistra Jana z Osoblahy, když jej prodával kapitule Olomucké a tento prodej od krále potvrzovati dával, vydáno mnoho listin.[3]) V Ketři zase umřel mu man, i postoupil (1273) manství Janovi z Vrolenvecz, a třetinu mlýnu tamtéž pustil svému služebníkovi Alexandrovi.[4]) L. 1274. vzdával

[1]) Kr. 110. [2]) Kr. 111. [3]) M. IV. 109, 114, 115, 128. [4]) M. IV. 108. V. 258.

ve vsi Sádku u Osoblahy manství a též zpupné zboží v Matějovicích Achilovi z Hemenhusen, a sice oboje jakožto manství.[1]) Což důkazem, že i tento man ke kostelnímu statku byl přikoupil zboží světské.

Tamtéž na Osoblažsku stala se na manství změna veliká, ješto se byl se světem rozžehnal biskupský podstolí Herbort z Fulštejna, zůstaviv syna Ekrika. Když tedy biskup Ekrikovi l. 1275. dne 30. dubna v Olomouci zapisoval manský statek po otci, praví biskup: „Hned při zakládaní vsi Gotfridesdorfu (Fulštejnu) žádal nás podstolí náš Herbort, abychom mu povolili v té vsi vystavěti **hrad**. Čehož jsme mu nemohli povoliti jinak, leč tak, aby půl hradu toho zůstal náš. Začali jsme tedy s ním o tom hradě něco stavěti; vidouce však, že jsme mnohými náklady na ochranu země obtíženi a také hledíc k tomu, že jsme v městě našem Osoblaze opevněném hrad pevný pro sebe i pro naše potomky, též pro větší bezpečnosť městu vystavěli; a poněvadž náš náklad na udržování stráže na obou místech, v Osoblaze i na Fulštějně, byl nesnesitelný: protož Tobě,[2]) Ekriku, naši polovici Fulštejna hradu vzdáváme s tou podmínkou, aby nám i potomkům našim zůstal vždy otevřen“. Zároveň vzdal se Ekrik 50 hřiven důchodu z Osoblahy a dostal v náhradu celou biskupskou stolní ves Povelice. K takovéto značné proměně se zbožím biskupským dal král Přemysl Otakar II., jakožto nejvyšší pán zboží kostelního listem daným v Praze v měsíci červnu l. 1275. své svolení.[3])

Abychom poznali, co všecko okolo těch časů

---

[1]) M. IV. 120. [2]) Biskupové mluvíce se svými many jim tykali ještě ve 17. století, a možná až do r. 1848. [3]) M. IV. 149. 152

bylo učiněno pro ochranu země, přehlédneme především všecky hrady pohraničné i uvnitř země.

Na pomezí, kde kraj Opavský hraničil se zbožím biskupa Vratislavského, totiž nad Cukmantlem, zbudován již před r. 1281. kamenný hrad Edelštejn, o němž dále bude šíře promluveno. Město Prudník, nepochybně již od Voka z Rožmberka založené mělo také hrad, jejž později „Woggendrysel“ jmenují. Podivné toto jméno, že třeba [1]) od zakladatele Voka odvozovati, není pochybnosti.[2]) Proti témuž knížetství stál jeden hrad v Osoblaze, druhý Fulštejn. Řád sv.-Janský že měl svou tvrz v Hrobnikách, taktéž bylo dolíčeno. Zdali tehda již trvaly hrady na zboží biskupském Ketři a na zboží pánů z Fulštejna v Chřenovicích, nelze tvrditi. Hrad Landek nedaleko oseku, kudy se Opavice do řeky Odry vlévá, stál na ochranu obchodní cesty. A v Mor. Ostravě že biskup Bruno si pořídil podobně jako v Osoblaze hrad, níže bude zpomenuto.

Mělať také knížetství Opolské o blízku pohraničné hrady Polskou Ostravu a Barutswerde (Bohumín). Uvnitř země že Hradecký hrad též od kamene na novo postavili, jako místo starého Cvilína zbudovali Lobenstein, jest na biledni. Města Osoblaha, Hlubčice, Krnov i Opava byla zdmi obehnána. Opava měla 3 brány. Stran Násile třeba za to míti, že tu stála jen tvrz, nikoli „město“, jak píší ruské letopisy.[3])

Ohlédneme-li se po zboží **klášterů** jiných, znamenáme na statcích konventu Hradištského důle-

---

[1]) Jak již Weltzel důmyslně poukázal. [2]) Srovnej Vok-stadt = Wagstadt, Woken-dorf. [3]) Gorod = hrad znamená jiným Slovanům ohražené město.

žité proměny. Panující tehda opat Budiš (1267—1290) tak jako město Hranice byl založil, v újezdě P.-Polomském zakládal pilně dědiny, jakož také jedna z nich jeho jménem pojmenována, totiž Budišovice.[1]) Se strany kláštera bylo též postaráno, aby Pustá Polom dostala svou faru. Však přihodilo se, že sousední pán na „Hlubojatech", totiž pan Budislav z Hlubojat, ve své vsi zřídil kostel i k němu faráře dosadil. Ale rázný opat kláštera Hradiště nemohl k tomu pokojně hleděti, aby farnosť P.-Polomská se zmenšila, pročež žaloval u konsistoře. A v měsíci dubnu l. 1276. konsistoř takto uznala: Dovoluje se, aby kostel v Lubojatech dále trval, avšak v náhradu za újmu tím způsobenou faráři Polomskému Lubojatský pán se zavazuje platiti každého roku půl ortu stříbra a sypati po 16 měřicích „Opavských" rži a ovsa. A kdyby to kdy opomenul, pokutou položí 10 hřiven stříbra: 4 biskupovi, 3 kapitule, 3 opatovi.[2]) To jest první příklad vyfaření dědiny z jiné farnosti na Opavsku známý.

Klášter Žďárský l. 1277. dal si od krále na novo potvrditi statky od hraběte Bočka darované na Opavsku, totiž Milostovice, Plšť a Plesnou.[3])

Když král Přemysl Otakar II. dne 20. dubna r. 1377. městu Opavě nový majestát na les Skřipovský v Brně uděloval, byl to poslední jeho čin panovnický na Opavsku vykonaný.[4])

* * *

Krále totiž Přemysla Otakara II. zaměstnávaly politické události plnou měrou. Od roku 1273., kdy

---

[1]) Jiné dědiny přičiněním kláštera časem vzrostly tam: Kyjovice, Těškovice, Podvihov, Hlubočec. [2]) M. IV. 172. [3]) M. VI. 370. [4]) M. IV. 188.

Rudolf z Habspurku, předek nejjasnějšího panovnického rodu našeho, proti vůli krále Přemysla Otakara zvolen byl za Římského krále, štěstí začalo opouštěti slavného panovníka českého a překlonilo se k Rudolfovi. Země rakouské jedna po druhé odpadaly a poddávaly se v moc Rudolfovu. Přidalo se k tomu i veliké pokoření pro Přemysla Otakara. Žádalo se i nových ústupkův, kterých splniti nemohl český král. Poslední jednání mezi oběma králi týkalo se zrádných pánův českých, zejmena Vítkoviců, z nichž byl také Záviš z Falkenštejna. Rudolf je bral v ochranu proti vlastnímu pánovi.

To všecko vehnalo Přemysla Otakara II. do poslední války. Konaje přípravy válečné dovolával se pomoci Piastovců slezských. Přípravy mu valně ztěženy, že od papežské stolice dán byl v klatbu.

Do války na moravské pole provodil otce syn Mikuláš. Z domácí naší šlechty vypravili se královi na pomoc biskupští manové (biskup tenkráte scházel, zajisté proto, že král byl v klatbě) a Milota z Benešova čili z Dědic. Tomuto dáno velení nad vojskem záložným.

Bylo dne 26. srpna r. 1278. u Suchých Krupt.[1]) Počátečně vítězilo vojsko české proti spojenému vojsku uherskému a německému. Posléze v rozhodný okamžik Milota vojskem svým nezasáhl v boj, domnívaje se, že jest vše ztraceno, nýbrž dal se na útěk. Tím král se svým oddělením octnul se v zajetí, jsa od nepřátel obklopen se všech stran. Ale král nechtěl se vzdáti a pokořiti, nýbrž volil hrdinskou smrť. Statečně bojuje, teprvé když poraněn byv, sklesl s koně a pro těžké brnění se nemohl brániti, bezbranný ubit jest.

[1]) Nyní stanice železniční.

S velikým pohnutím mysli Rudolf uslyšel děsnou zprávu. Mrtvolu hrdinského krále kázal odvézti počestně z moravského pole do Vídně. Syn králův Mikuláš odveden do zajetí uherského.

Úmrtím jediného muže celá říše českomoravská poklesla v přebídný stav. Bleskorychle roznesla se žalostná zpráva o smrti jasného panovníka.

Král Rudolf z Habspurku s vítězným vojskem svým vtrhl na Moravu. Koncem měsíce září tábořil již blíže Rosic u Brna. Tam do tábora dostavili se poslové měst královských, poddávajíce se mu dobrovolně. Tamtéž přibyli i poslové z Hlubčic, prosíce o potvrzení výsad, kteréhož se jim také dne 29. září dostalo.[1]) Též biskup Bruno a po něm několik pánů moravských přibyli prosíce o milosť. Zdali již u Rosic bylo jednáno o podmínky míru, není zjevno, ale stalo se u Čáslavě, kamž Rudolf byl výpravu svou protáhl.

Podmínky míru byly asi tyto: Poručenství nad kralevicem sedmiletým Václavem II. svěřeno bude Otě Braniborskému na pět let; markrabství moravské podrží Rudolf sám v náhradu za útraty válečné též na pět let; za třetí: kralevic Václav oddán bude s Jitkou dcerou Rudolfovou, a Rudolfův syn Rudolf s Anežkou Václavovou sestrou. Takto veliká truchlohra na moravském poli smířlivě ukončena jest, neboť svazky příbuzenskými spojeny jsou oba jasné panovnické rody, Přemyslovci a Habspurkové.

Morava celá měla zůstati v držení Rudolfovu do 5 let; to se však poněkud změnilo, neboť královna Kunhuta, vdova Přemysla Otakarova žádala Rudolfa, „abychom jí majetek ohraničený v držení a zabezpečené důchody vykázali, jichž by na místě obvě-

[1]) Kr. 119.

nění jí od krále slavné paměti učiněného užívala až do smrti".[1]) A tak jí vykázán kraj Opavský ve 3000 hřivnách, aby jej držela — opakujeme — až do smrti! Tímto skutkem nemohla se Morava celá dostati v držení Rudolfovo.

Král Rudolf ustanovil za místodržitele svého na Olomucku a Přerovsku kněze biskupa Brunona; Brněnsko poručil biskupovi Basilejskému spravovati. Opavsko z celého království českého jediné zůstalo v držení královny vdovy.

Když biskup Bruno učiněn místodržitelem na Olomucku a Přerovsku, královně pak vykázáno Opavsko, namítá se otázka sama sebou, kdo místodržitelova1 na statcích biskupských na Opavsku? Hledíc k listině zatím jediné a uvažujíc věc přirozenou, že královně Kunhutě mohlo odevzdáno býti zboží jen královské, budeme za to míti, že všecky statky biskupské na Opavsku přejal biskup pod své místodržitelství.

Královna Kunhuta paní země Opavské 1279—1281.

Počátkem roku 1279. slavena jest s nemalou okázalostí svatba dítek Přemysla Otakarových a Rudolfových v městě Jihlavě. Snoubencům Václavovi a Jitce bylo teprv po 8, Rudolfovi a Anežce po 10 letech. Té svatby přítomna byla královna Kunhuta.

Touže dobou na stolec biskupský v Praze povolán jest Dobeš z Bechyně, z téhož rodu, z něhož pošli Beneš a Milota z Benešova. Zvolený biskup vypravil se dne 5. ledna z Prahy do Olomouce, aby k rozkazu arcibiskupa Mohučského skrze ruce biskupa

[1]) Bodman cod. ep. 165.

Brunona posvěcen byl na biskupství. Přibyv do Olomouce nezastihl tam biskupa, ješto právě dlel v (Moravské) Ostravě. I vypravil se za ním biskup Dobeš do Ostravy „v zemi Opavské". A biskup Bruno vykonal to svěcení v Brně za přítomnosti biskupa Basilejského a Sekovského. Biskup Dobeš na té slavnosti užíval rouch rodinným znakem „odřivousem" hojně ozdobených, což důkaz, že pocházel z téhož rodu, jako domácí naši páni z Benešova i z Kravař. Taktéž ze zprávy oné zřetelno jest, že Mor. Ostrava počítala se k Opavsku.

První pak doklad, že královna Kunhuta na Opavsku vykonává zeměpanská práva, máme ze dne 12. února l. 1279., neboť tohoto dne listem daným v Praze k prosbě velikého převora řádu sv.-Janského, Heřmana z Brunshornu, osvobozuje tomu řádu statky zákona i lidi na něm usedlé v Hrobnikách a kdekoli po celém kraji Opavském od příslušenství k zemskému soudu.[1]) Které příčiny královnu vdovu přiměly, aby v našem kraji zvolila vdoví sídlo, na krátce vylíčíme.

Poručník krále Václava II., Ota Braniborský a nařízený do pěti let vladař v Čechách, dopouštěl se všelikých přechmatův. V noci dne 25. ledna dal královnu a kralevice vzbuditi a v kruté zimě kázal zavézti na hrad Bezděz do zajetí. Z tohoto zajetí asi koncem měsíce dubna vypravila se pod záminkou, že pojede na pohřeb manželu svému, jehož mrtvé tělo, byvši klatby sproštěno, z Vídně do Znojma byli převezli a tam zatím pochovali. I zdá se tedy, že královna cestou ze Znojma přes Brno asi v měsíci květnu do země své přibyla beze syna Václava, který potomně do tužšího zajetí z Bezděze do Žitavy byl odveden.

[1]) M. IV. 221.

I nepřibyla královna k nám, opustíc synáčka, jakoby lásky mateřské neměla, nýbrž třeba předpokládati příčiny jiné vážné, proč se odhodlala zavítati do kraje Opavského, v němž, jak povědomo, již nejméně od r. 1266. byla držela právem věnným město Cerekev i s okolím.

Kraj Opavský věnem jí vykázaný úpěl nájezdy nepřátelskými, úpěl také od nepořádků v zemi nastalých. Za tehdejších totižto dob každé bezkrálovi mělo v zápětí velikou nevázanosť, loupeže a nájezdy. Co bylo jinde uvnitř země, to se opakovalo dvojnásobně v kraji našem pohraničném, sousedícím na východ i na sever s knížetstvím Opolským,[1]) na západ[2]) s biskupstvím Vratislavským.[3])

Že zejmena od knížetství Opolského nájezdy se konaly na Opavsko, mohli bychom hádati již z té okolnosti, an biskup Bruno počátkem roku 1279. seděl na svém hradě v Mor. Ostravě. Podobněž konaly se nájezdy od zemanů kraje Opavského do knížetství Opolského; zvláště pak bratří z Linavy s kamenného a pohraničného hradu Edelštejna plenĕním působili škodu biskupství Vratislavskému, vpadajíce do okolí Cigenalského a jinam.

Tomuto vzájemnému plenění příchodem královny Kunhuty, příchodem od samého knížete Vladislava žádaným, učiněna přítrž. Neboť královna se sousedem

---

[1]) Posloupnosť knížat Opolských: Mečislav I. 1163—1211; Kazimír 1211—1230; Mečislav II. 1238—1246; Vladislav 1246—1282, Mečislav a Přemysl 1282—1289. [2]) Od Cukmantle až po horu Sněžku jinak Praděd zvanou. [3]) Posloupnosť biskupův od knížete Jaroslava 1198—1201: Cyprian 1201—1206; Vavřinec 1207—1232, Tomáš I. 1232—1268, Tomáš II. 1270—1292, Jan Romka 1292—1301, Jindřich z Vrbna 1302—1319.

svým Opolským, knížetem Vladislavem, učinila mír na takových podmínkách:

Kníže Vladislav zemi královninu bude hájiti jako svou. Naproti tomu královna své zemany, kteříž by se opovážili pleniti v zemi Opolské, dle zemského práva potrestá. Za to kníže Vladislav královně stran hranic zemských po obdržení psaných úmluv těchto dosti učiní. Sporné záležitosti, které do velikonoc byly vznikly, kdy kníže Jindřich Vratislavský mezi nima příměří byl umluvil, rozsoudí kníže Jindřich. Konečně zavazují se oba, Vladislav i královna, předně svým zemanům brániti stavěti nové tvrze a hrady, kterýmiž se loupežení usnadňuje, za druhé psancům t. j. zemanům buď z Opavska, buď z Opolska vypovězeným nepopřáti pohostinství.[1])

Královna Kunhuta vyvolivši si za sídlo své Hradec, purkrabství čili kaštelanství tamnější poručila panu Kunovi z Kunštátu. A majestátem daným na Hradci dne 31. srpna 1279. jakožto královna a „paní země Opavské“ potvrdila k prosbě fojta Krnovského svobody městu Krnovu již od manžela jejího krále Přemysla Otakara sl. paměti udělené, aby vesnice Bližčice, Chomýž, Kostelec a Chařová zůstaly v obvodu a v míli městské. Svědky byli tohoto darování pan Herbort z Fulštejna a pan Vok z Kravař.[2])

Jiným listem daným dne 13. října taktéž na Hradci potvrdila řádu sv.-Janskému podací již od krále Přemysla Otakara ku kostelu farnímu v Hlubčicích udělené. Svědkové tohoto listu jsou: Herbort z Fulštejna a Henning jeho syn, Kuna purkrabí Hradecký, Milota z Benešova (čili z Dědic) a bratrovec jeho Beneš na Branici (Beneše komorníka stařého

[1]) Palacký, Formulář královny Kunhuty. 314. [2]) Kr. 124.

syn), Protiven, komoří, Všebor z Náměště, Matouš z z Černé Hory, Kunrat z Prahy a Rudigier fojt Hlubčický.[1]) Bratří řádu sv.-Janského neomeškali také od biskupa Brunona, když tento asi 16. listopadu byl přibyl do Osoblahy, list královnin, „paní země Opavské", na novo dáti vidimovati. Proč biskup Bruno přibyl do Osoblahy, nevíme, ale nepochybně tu měl důležité řízení s knížetem Opolským o hranice. Vždyť shledáváme v jeho družině: Herborta z Fulštejna a jeho syny Jana a Kunrata, Ludolfa z Násile, Jana školastika a Dětřicha z Fulštejna kanovníky, mistra Petra osobního lékaře, Achilla (z Hemenhus) a Mikuláše many biskupské.[2]) Přítomnosť osobního lékaře biskupova svědčí, že biskup Bruno jest již křehkým stárcem. Nicméně hned potom jakožto místodržitel kraje Olomuckého a Přerovského svolal sněm do Olomouce. Na tomto sněmè shledáváme i pány z družiny královniny Milotu z Dědic a Všebora z Náměstě.[3])

Královna Kunhuta ještě téhož roku listem daným na Hradci dne 1. listopadu vydala městu Bruntáli potvrzení na všecky svobody.[4])

Královna za tohoto pobytu svého na Hradci odměňovala se za věrné služby jejímu nebožtíku manželu i jí samé prokázané velikomyslně. Tak Herbortovi z Fulštejna udělila nějaký statek,[5]) svému kaplanu dvorskému a písaři mistru Vernerovi, později kanovníkovi Pražskému a Olomuckému, darovala ves Útěchovice.[6]) Jistého kupce Opavského, kterému se v Haliči křivda stala, vzala pod svou ochranu. Do Haliče totiž tehda konal se značný obchod, zvláště solný, jak bude na svém místě zpomenuto.

[1]) M. IV. 229. [2]) M. IV. 230. [3]) M. IV. 231—2. [4]) M. V. 272. [5]) Palacký, Formelb. 313. [6]) M. IV. 300.

Zajímavý jest také list, kterým se ujímá řádu minoritského. Píšeť kněžně Anežce, abatyši kláštera Třebnického, dceři Jindřicha knížete Vratislavského, své příbuzné: „Neslýchaná zpráva došla nás a jest nám s velikým podivením, sestro naše nejmilejší,[1]) ačkoli po svých rodičích z krve polské a české pocházíš, že nepředloženě ku kněžím minoritům z Polské a Čech bezohledně a tvrdě se chováš, kdežto bys raději z útrpnosti slitovati se měla nad ustrkováním řeči vaší, vedená hrdostí na svůj národ, ješto prohlašuješ kněží z Čech a Moravy za vyobcované z církve. Avšak ješto těžko lze tomu o těch kněžích věřiti a spíše za to míti sluší, že by svůj řád na škodu vlastní zahubiti nedali: protož poněvadž sluhám Božím pracujícím v církvi svaté povinností jest pomáhati v těžkostech, taková nechuť k těm kněžím méně cti a více hanby způsobiti může, račiž tedy, sestro nejmilejší, přispěti a prospěti raději kněžím našeho a vašeho jazyka, jejichž učením víra katolická se zmáhá mezi národy nám svěřenými.“ Podobný list napsala také kardinálovi, generalnímu správci minoritův v Římě.[2])

V měsíci květnu l. 1280. konaly se na Hradci důležité porady, které souvisely tuším se zamýšlenou výpravu krále Rudolfa Habspurského do Čech, aby uspořádal konečně nezřízené hospodářství Braniborské. Sám biskup Bruno přibyl na Opavsko, přibyl naposled. Že nepřijel k vůli tomu, aby v Ketři dne 10. května potvrdil prodej statku d ě d i č n é h o L i p t y n ě, který jeho m a n Sudík jakožto d ě d i č n é své zboží prodal Jindřichovi a Gotfrýdovi z Nemse,[3]) jest pochopitelno, nýbrž ku pravdě podobno bude, že po důležité poradě

---

[1]) Matka její byla Anna princezna česká. [2]) Palacký, Formelbücher. [3]) M. IV. 239.

u královny na Hradci teprve zajel do Ketře. Shledávámeť pak v jeho průvodu: pana Kunu z Kunštátu, Milotu z Dědic, Bohuše maršálka moravského, Tasa, Herborta a jeho syna Jana z Fulštejna, Voka z Kravař a jeho bratra Zbyslava z Kout, Voka bratra Beneše nu Branici, Olbrama, Jaroslava a Bohuše z Petrovic, Heřmana z Úvalna, Markvarta z Násile, Bedřicha z Loděnice, Držka z Držkovic a jeho syna Ješka, posléze Vlka z Násile.

Z tohoto listu někteří dějepisci vyvoditi chtějí, že stařičký biskup Bruno přibyl na Opavsko, aby do země uvedl knížete Mikuláše ze zajetí uherského tehda propuštěného! A páni tuto vyjmenovaní, kteříž se byli za svědky zapsali na listě Brunonově v Ketři, byli prý ona válečná moc, která pomáhala královnu vypuzovati ze země jí do smrti udělené!

K báji této přibásněna jest ještě jiná.

Byltě se ku královně Kunhutě mezi jinými velmoži přidružil také Záviš z Falkenštejna, kterýž za života krále Přemysla Otakara II. stál mezi jeho odporníky. Tohoto velmože učinila královna svým kaštelánem Hradeckým, i oblíbivši si ho pojala jej i za manžela svého, davši se s ním tajně sezdati na Hradci. Že je sezdával kněz mistr Verner, jemuž královna byla vzdala ves Útěchovice, lze jen hádati. Z manželství toho narodil se syn, Ješek jménem.

A pro tohoto syna chtěl prý pan Záviš kraj Opavský, dědictví prý Mikuláše, syna nebožtíka králova, uloupiti! Proto prý vznikly rozbroje, proto kníže Mikuláš zápasil prý se Závišem až do smrti tohoto!

Však zpráv určitých na tyto liché výmysly není žádných. Jisto však jest, že královna Kunhuta ještě

roku 1281. dlela na Opavsku, neboť listem daným v Hlubčicích dne 11. února jakožto paní země Opavské za přítomnosti Záviše purkrabí Hradeckého, Voka z Kravař i mistra Vernera potvrdila řádu sv.-Janskému starší listinu stran důchodů k faře Hlubčické.[1]

Několik dní po tom, již dne 18. února r. 1281. skonal biskup Bruno. Nastalo bezbiskupí. Tak jako po smrti krále Přemysla Otakara II. vznikla nevázanosť, počaly i nyní loupeže na statcích duchovních. Zemané konali časté nájezdy do zboží biskupského i do statků klášterských.

Však přidaly se k tomu ještě jiné těžkosti. Výpravou totiž Rudolfovou do Čech Braniborské hospodářství odkázáno do svých mezí. Na sněmě obecném v Praze, konaném počátkem roku 1281. urovnány i uklizeny rozmanité jiné spory. Tam také ujednáno, aby královně vykázáno bylo 1600 hřiven důchodů v zemi české[2]) a ostatních 1400 hřiven nepochybně ponecháno jí na Opavsku. Toto opatření stalo se za tou příčinou jistotně, aby knížeti Mikuláši ze zajetí propuštěnému důchody se pojistily na Opavsku. Že se tak stalo k přímluvě téhož Rudolfa Habspurského, kterýž byl královně Kunhutě Opavsko až do smrti poukázal, ne bez příčiny lze dovoditi.

Že královna Opavsko opustila, třeba rozhodně pochybovati; naopak průběh dalších událostí jeví se tak, jakoby královna Hradec ve své moci byla podržela na dále. Avšak kníže Mikuláš začíná se již v kraj Opavský uvazovati. Ale toto uvazování není klidné, nýbrž branné, i rozmnožuje rozbroje trvající v zemi již tak pro bezbiskupí.

---

[1]) Kr. 130. M. IV. 264, VII. 775. [2]) Palacký II. 1. 230.

Kníže Mikuláš pánem na Krnovsku 1281—1283.

Kdyby pravda bylo, že pan Vok z Kravař již dne 16. dubna píše se komorníkem knížete Mikulášovým,[1]) podobalo by se, že kníže Mikuláš již tehda začal se ujímati země Opavské, ale patrno jest, že pan Vok byl jen komorníkem krajským.

Avšak okolnosti závažné svědčí, že Mikuláš teprve na konec roku vykonává zeměpanská práva na Opavsku.

A jest věcí každým řádem divnou, že „Mikuláš z Boží Milosti syn nejjasnějšího někdy krále českého“ zahájil svou činnosť panovnickou tím, an území Cukmantelské i s hradem Edelštejnem, tedy i stříbrné báně tamnější, listem daným dne 2. září v Nise vzdal kostelu Vratislavskému za přítomnosti a svědectví fra Jindřicha z Opavy a Henninga i Ekrika bratří z Fulštejna.[2]) Seděliť dotud na hradě Edelštejně Otík a jeho bratří z Linavy, kteří s tohoto hradu nájezdy činili do statků biskupských, páchajíce škody na zboží, dobytku i lidech okolo Vidnavy a Otmuchova.

A ještě téhož měsíce dne 13. září listem daným tamtéž v Nise Jindřich kníže Vratislavský toto darování Mikuláše syna nejjasnějšího někdy krále kostelu Vratislavskému učiněné potvrdil.[3]) Tento čin Mikulášův tak říkajíc sám sebou nám uvádí na mysl, že pomocí knížat slezských chtěl se uvázati v zemi Opavskou.[4])

Nehledíc k různým otázkám jiným bezpečně tvrditi můžeme, že město Krnov přijalo Mikuláše velmi ochotně, neboť listem daným v Hlubčicích „Mikuláš z Boží Milosti kníže Opavské a syn krále Otakara

[1]) Kr. 131. [2]) M. IV. 254. [3]) M. IV. 255. [4]) Touže dobou nový biskup Olomucký Dětřich podací Novocerekvické potvrzuje klášteru Oslavanskému. M. IV. 259.

českého" svým věrným milým měšťanům „in Jegerndorfe" pro obzvláštní zásluhy, že se ochotně naší moci podrobili a, když jsme k zemi Opavské přicházeli, nás za přirozeného pána svého přijali; zvláště však za všeliké práce i služby nám vykonané, nejvíce však v náhradu za škody, které před naším nákladným příchodem od zlomyslníkův utrpěli, vzdáváme 24 lánů lesa v dědictví našem Opavici, ohraničeného potokem který ves Hošťálkovy protéká, za svobodné.[1]) A téhož roku dne 19. září vzdává německému řádu podací ke kostelu Krnovskému.[2])

Nápadno jest, že mezi prvními přivrženci Mikulášovými shledáváme pány z Kravař: Voka, Beneše z Branice a Cvilína, Zbyslava z Kout; pány z Fulštejna: Henninga, Kunrata, Dětřicha z Fulštejna faráře Brněnského, Herborta Pusona, Jindřicha; bratří z Linavy: Otu a Oldřicha; fojty Opavského, Krnovského a Hlubčického a několik měšťanů Valteře ze Zubřic, Valteře z Lisotic a j. Z těch jest Kunrat z Fulštejna komorníkem, Jindřich písařem, Henning čili Jan z Fulštejna podstolím jeho.

Zdálo by se, jakoby kníže Mikuláš pohodlně se byl uvázal v celou zemi, neboť již l. 1282. pokojně se zdržuje v Opavě a na roveň biskupovi Dětřichovi prostředkuje, kdež se jedná o potrestání škůdcův zemských.

Z těchto škůdcův seznáváme předně měšťany Hlubčické, kteří konvent sv.-Janský v Hlubčicích obořili a bratří téhož řádu vyhnali; dále pana Alberta ze Šternberka, kterýž drže veliké okolí Šternberské, sáhající až po řeku Moravici, les Lubušu pod Rudněm zabral německému řádu. Beneš z Bra-

[1]) M. IV. 265. [2]) M. IV. 259.

nice pak činil škody jednak na statcích biskupských jednak na zboží kláštera Hradiště, zabrav vesnice Kamenec a zaniklou ves Hranice; pan Beneš ze Štítiny zase kostelu Olomuckému způsobil škody; posléze pan Vok z Kravař zabral zboží kláštera Hradiště v Budišovicích.

Všichni tito škůdci dáni byli tuším hned po nastoupení biskupa Dětřicha do církevní klatby.

A léta 1282. kníže Mikuláš prostředkoval předně mezi měšťany Hlubčickými a mezi velikým převorem řádu sv.-Janského Heřmanem z Hohenlohe v takový způsob, aby město Hlubčice řádu vyplatilo 20 hřiven, za něž řád zakoupí 2 domy, odškodného.[1])

O jiné pány jednáno v klášteře minoritském v Opavě za přítomnosti Budiše opata Hradištského, Bluda z Jičína, Pardusa z Horky, Žibřida Baruta a j. pánů, kdež listem daným dne 27. srpna vyznává Mikuláš kníže Opavské, kterak Beneš ze Štítiny knězi biskupovi v náhradu za škody kostelu Olomuckému způsobené odevzdává ves Skorotín v kraji Přerovském,[2]) a listem daným dne 28. srpna oznamuje, že Beneš z Branice témuž biskupovi v náhradu 12 hřiven důchodů z Býkova vsi položené v kraji Opavském, potvrzuje.[3])

Taktéž v Opavě dne 27. srpna zase biskup Dětřich za přítomnosti Zbyslava z Kout, Jana z Radkova a j. pánů zprostředkoval spor mezi opatem Budišem Hradištským a mezi pány z Kravař: Vokem a Benešem jeho synem, i Benešem z Branice a Benešem ze Štítiny, takově: Vok z Kravař ve vsi kláštera Hradiště Budišovicích do své smrti $5^1/_2$ lánů bude užívati, kteréž lány po jeho smrti přejdou na klášter; pan

[1]) M. VII. 776. [2]) M. IV. 271. Volný míní Suché Lazce!
[3]) M. IV. 272.

Beneš z Branice pak se vzdá všech nároků na vsech slove „Hranice“ a Kamenec klášteru náležitých.[1]) O posledního škůdce zemského pana Alberta ze Šternberka jednáno teprve na sněmě konaném na hradě Cvilíně dne 23. března l. 1283.

Jest samo nápadno, proč kníže Mikuláš sněm koná na Cvilíně, nikoli na Hradci; a tím nápadnější proto, že Mikuláš do té doby zase jen na Krnovsku vykonává zeměpanská práva. I nemůžeme jinak leč věřiti, že Mikuláš do r. 1283. také více kraje Opavského neopanoval, než Krnovsko.

Na držané „cúdě“ Cvilínské (dne 23. března) přednešena také záležitosť pana Alberta ze Šternberka, který ochotně vyznává, že práva k lesu nazvanému „Lubuša“ nemá, anobrž že ten les náleží řádu německému.[2]) Co se tkne sněmovníků shledáváme tam kromě pánů z Kravař: Voka komorníka Opavského, Zbyslava z Kout, Beneše z Branice, Beneše syna Vokova, Voka a Jaroslava syny Drslava na Štítině, pány různých rodů: Jana z Chřenovic, Trutvína z Lublic, Markvarta z Násile, Jaroslava z V. Petrovic a Držka cudáře kraje Brněnského.

Mnozí z týchž pánů podepsáni jsou na listě daném v Hlubčicích dne 7. srpna, kterým Vencuše z Vladěnína 3 lány v Bohdanovách, 1 lán v Dobešovách prodává Ješkovi měštěnínu Hlubčickému.[3])

Král Václav II. a kníže Mikuláš 1283—1288.

Léta 1283. vypršela pětiletá lhůta mírem Čáslavským ustanovená, po kterou Čechy Ota Braniborský, Moravu Rudolf z Habspurku držeti měli. Vypršením

[1]) M. IV. 269—71. [2]) M. IV. 276. [3]) Kr. 141.

té lhůty, co se tkne markrabství moravského i kraje Opavského, měly nastati poměry, jaké panovaly do roku 1278. I rozumí se samo sebou, že kníže Mikuláš jakožto držitel jedné části kraje Opavského, který k markrabství moravskému příslušel, přijíti musil ve spory s vlastním pánem, s markrabím moravským i králem českým. A to se skutečně stalo.

Dne 24. května r. 1283. vjel mladý 12letý král Václav II. s velikou slávou a za hlaholu zvonů do Prahy. Plesající lid zpíval velebnou píseň „Hospodine pomiluj ny".[1]) Brzo potom také královna Kunhuta i její manžel Záviše objevili se při dvoře královském. Od nastoupení králova viditelno a patrno jest, že kníže Mikuláš není uznaným pánem na Opasku.

Vždyť král Václav měšťanu Opavskému Vintířovi za věrné služby kdysi královně Kunhutě prokázané vzdává ves v kraji Opavském s podmínkou, aby jedním koněm sloužil buď na královy nebo královniny útraty. A témuž snad Vintířovi s vědomím královny matky vzdal pod roční plat 10 hřiven lížné Opavské.[2])

Hned při nastoupení krále Václava II. měšťané Opavští právě u krále dali si potvrditi své svobody,[3]) z čehož patrno, když není památky na to, aby si byli dali takové potvrzení uděliti od knížete Mikuláše, že v panství Mikulášovo neměli důvěry.

---

[1]) První zmínka o té písni činí se k r. 983., kdy sv. Vojtěch jakožto biskup do Prahy vjížděl. Píseň ta připisovaná samým svatým apoštolům, zněla původně: „Gospodi, pomiluj ny, Jesu Kriste pomiluj ny, ty spase vsěgo míra, spasiž ny i uslyš, Gospodi glasy naše. Daj nám vsěm žízň (hojnosť) a mír v zemi. Krleš! Krleš!" [2]) Kr. 135. 136. [3]) M. IV. 285.

A tak zdá se, že hned po nastoupení královu rozzuřila se vojna.

„Jako veliká vichřice a valící se potopa rozbrojů a bitek, požárů a loupeží zachvátila všecku naši zemi po všech koncích, ač předce k tomu žádné příčiny není. A tím země Opavská jakoby již byla prázdna obyvatelů a vzdělavatelů.“[1]) Tak naříká kníže sám, když se byl nasytil bitek s Opavany vedených. Tudíž dne 3. dubna l. 1284. listem daným v Opavě s Opavany smlouvá o mír. Předně, aby ho uznali za pána tak jako jiní obyvatelé; aby na poštívky pana bratra našeho krále českého a markrabí moravského, kdyby něco proti nám podniknouti chtěl, nic nedbali. Naproti tomu my vzhlédnouce na jich stížnosti a z útrpnosti k nim pro křivdy jim učiněné od nás i od našich stoupenců je při svobodách jim od pana bratra našeho udělených zachováme, a sice jak při minci tak při kaufhause. Co se tkne práva zemského, nechceme jich jinak leč právem městským stíhati.[2]) Současně všem udělujeme odpuštění. Tolikéž nechceme žádné tvrze ani v městě ani na pomezí toho města stavěti, žádajíce, abychom pokojně dvůr svůj chovati a na soudech s našimi lidmi klidně seděti mohli.[3])

Z nenadání počaly nepokoje v sousedních zemích knížete Mikuláše zaměstnávati. Jednaloť se o Edelštejn, kteréhož hradu při biskupovi Vratislavském se domáhal Jindřich kníže Vratislavské. Za tou příčinou v Nise na měsíc červenec uspořádal slavné sedání (turnaj) i připrosil knížat Hlohovského, Opolského a též „syna králova“ Mikuláše, aby mezi ním a biskupem Tomášem

[1]) M. IV. 285. [2]) Tuť viditelný účinek práva magdeburského. [3]) M. IV. 285—6.

prostředkovali. Biskup Tomás velice se zpíral, nechtěje hradu postoupiti i vymáhal mnohými prosebnými listy při knížeti Mikuláši pomoci.[1])

Zatím v měsíci srpnu přibyl král Václav do Olomouce.[2]) Nevíme však za jakou příčinou, ač možná dosti, že se tu jednalo také o Opavsko. Nestalo-li se tak r. 1284., zajisté učiněny úmluvy nějaké v Chebě.

Když totiž v měsíci lednu l. 1285. král Václav v Chebě slavil svůj sňatek s Jitkou sobě již dříve oddanou, přibyl tam také král Rudolf; nescházel ani kníže Mikuláš, který tuším také za příčinou vlastního svatebního veselí s neteří krále Rudolfovou tam dlel.[3]) Možná dosti, že tam o kraj Opavský se strany Rudolfovy bylo jednáno.

V měsíci dubnu dlí kníže Mikuláš zase ve své zemi. Pro kterou příčinu navštívil knížete Bytomského, není povědomo; ale tam v Bytomi došla ho zpráva biskupa Vratislavského, že Jindřich kníže Vratislavský dobyv hradu Otmuchovského strojí se na Edelštejn. I žádá biskup knížete Mikuláše, aby knížeti Jindřichovi vysvětlil, že Edelštejn není na území slezském, nýbrž jest jakožto příslušenství království českého biskupovi Vratislavskému zastaven. Ač biskup Tomáš i samého krále Václava za přispění žádal, nepomohlo nic: asi dne 27. dubna léta 1285. kníže Jindřich dobyl hradu Edelštejna. Biskup dav proto knížete v církevní klatbu, nemohl déle ve Vratislavi zůstati, nýbrž hledal útočiště v Ratiboři.[4])

Dalších událostí toho roku neznáme pokud se týkají Mikuláše; arciť udála se jiná změna: dne 9. září l. 1285. zemřela královna Kunhuta a k tomuto

---

[1]) Stenzel Urkb. 120, 128 a násl. [2]) M. IV. 288—9. [3]) Kr. 144, 145. [4]) Stenzel l. c.; Weltzel, Ratibor.

úmrtí pojí se poslední upomínka na její panování na Opavsku. Mistr totiž Verner, kanovník Olomucký a Pražský, ves svou Útěchovice vzdal kostelu Olomuckému na záduší a věčné obchody za krále Přemysla Otakara II., za královnu Kunhutu, za krále Václava II. i za sebe. A král Václav II. listem daným na Hradci již dne 18. září toto darování potvrdil s tím doložením, aby každého roku v den úmrtní královnin rektor toho fundací vystrojil kanovníkům Olomuckým hostinu.[1])

Nedá se mysliti, aby král Václav 9 dní po úmrtí paní mateře své byl se vypravil na Opavsko; nýbrž bude podobnější ku pravdě, že listinu onu vydal v Hradci Králové, kdež mu bylo jednati o vykázaní majetku otčimu svému Závišovi a druhému nevlastnímu bratrovi Ješkovi, synu Kunhutinu, jimž pustil dne 23. října města Polici, Lanškroun i hrad Lanšperk.[2]);

Pan Záviš požívá ještě plnou měrou královské milosti a objevuje se nám jakožto výborný vojevůdce, který léta 1286. provází krále na výpravu do Moravy na rušitele veřejného pokoje. Od polovice asi února do dubna dlel v Brně, i přibyl tam také kníže Mikuláš. Na zápise tam vydaném vedle Mikuláše knížete Opavského zapsáni také Záviš a Milota z Dědic.[3])

Jest pak takořka jisto, že v Brně mezi králem Václavem a Mikulášem učiněny úmluvy o Opavsko a to takové: Král postupuje knížeti Opavsko na tři léta neškodno obapolným nárokům. Kdyby král knížeti buď část buď celé knížetství chtěl odebrati, slibuje jemu před ubrmany s obou stran zvolenými, markrabím Jindřichem Míšenským a Jindřichem kníže-

[1]) M. IV. 300—1. [2]) Ješek, syn Závišův stal se potom rytířem řádu německého. Palacký, II. 1. 249. [3]) M. IV. 310.

tem Bavorským dosti učiniti, jinak propadá klatbě biskupů Pražského anebo Olomuckého. Při tom se neruší dřívější úmluvy, aby mezi králem a knížetem rozhodoval král Rudolf Habspurský.[1])

Z této úmluvy jest zřetelno, že do této chvíle byli na Opavsku dvojí poddaní, královští i knížecí; zejmena jest nade vši pochybnosť jisto, že Hradec s okolím byl až do toho okamžiku zbožím královým.

A první zpráva, že kníže Mikuláš vykonává i na Hradci zeměpanská práva, pochází ze dne 8. června 1286, když k prosbě opata Budiše potvrzuje klášteru Hradišti starou svobodu, aby, tak jako knížecí úředníci, co šestý týden opat skrze zřízence své mýtné u Hradce vybírati dával, moha i cesty zakázané zastavovati. Ten list v Opavě psán knížecím písařem mistrem Václavem.[2])

Však podivno zůstane, že král Václav II. již roku 1287. Jindřichovi faráři Hradeckému pouští písařství při minci Opavské a jemu statky kostela Hradeckého „Moravu" a „Sidelperch"[3]) na Opavsku, a Vacanovice v Olomuckém kraji ode všech břemen osvobozuje.[4])

Kníže Mikuláš 1288—1294.

Toto kolisání mezi Mikulášem a králem dosti zřetelno se ještě zjevuje i v tu dobu, kde není již ani nejmenší pochybnosti, že kníže Mikuláš jest pánem na celém Opavsku, tedy zejmena také na Hradci. Neboť když v měsíci květnu (asi 18—20.) 1288 kníže Mikuláš sněm na samém Hradci držel, přítomni jsou také: Brumo, královský vladař, Jindřich, královský

[1]) Arch. f. öst. Gesch. XXIX. 76. [2]) M. IV. 319. Tehda již bylo nepochybně obyčejem, kupcům okolo Hradce jedoucím vyvráceti vozy, aby se od nich vytlouklo vývratné. [3]) Tak sluly tehda nepochybně Vejhovice. [4]) M. V. 285.

písař, Žihart, královský lučištník, kteří zajisté ne náhodou se dostavili na sněm.

Jednalotť se o nějaký statek ve vsi Vávrovicích,[1]) který držela Adleta manželka nějakého Holce, odkudž se psala Holcina čili Holc-herina. Však na ten statek činil od nějaké doby nároky též Dětřich komendor Hrobnický. Když pak ta věc soudně se projednávala na sněmě konaném na Hradci, zpomenutá Adleta toho zboží se vzdala ve prospěch řádu sv.-Janského. O tu věc jest tedy dvojí zápis, totiž Adletin jeden, druhý knížete Mikulášův. Na prvním jsou za svědky kromě výš jmenovaných královských služebníků také ještě Mikulec cudář, Jakub písař, Křižan náměstek cudářův, Hodislav, Svatoslav, měšťané z Opavy, Dětřich fojt Hlubčický, knížecí písař Svatobor, pak zemané Markvart, Vlk a Milota, synové Skveře z Násile, Slavibor z Vršovic, Strachota purkrabí Hradecký, Bohdal purkrabí Cvilínský.[2]) Na listě knížecím zase zapsáni: Žibřid Barut na Landeku, páni z Kravař: Beneš z Branice, Beneš ze Štítiny, Zbyslav z Bohuslavic; Trutvín a Vítek z Hněvošic, Míroslav cudář, Ondřej soudce zemský, Brumo vladař a j.[3])

Z druhého listu by se podobalo, jakoby na témž sněmě noví zemští úředníci byli zvoleni.

Zřetelněji ještě než z krajské cúdy, držané léta 1283. na Cvilíně, vychází na jevo, že na krajském sněmě Hradeckém jednalo se též o statky. A zápisy tyto o Vávrovice učiněné jsou pro nás zřetelným dokladem, že kraj Opavský měl již tehda desky zemské. Desky zemské, do nichž se zapisovaly všecky statky, smlouvy, „trhy“ (prodeje a koupě), zápisy (obli-

[1]) Tak vykládáme podivné jméno „Smodrovic“. [2]) M. IV. 348. [3]) M. IV. 349.

gace), jest zřízení našeho národa vlastní; zřízení, které se stalo neocenitelným dobrodiním pro národ; zřízení ku prospěchu zákonného pořádku, bezpečnosti jmění a úvěru v zemi. Desky zemské jakožto takové vznikly za krále Přemysla Otakara II.

Že konečně kníže Mikuláš jest již pánem uznaným na celém Opavsku, nejpatrněji vysvítá z listu daného dne 1. června v Opavě, kterým městu Opavě nejen 40 lánů lesa u Hradce potvrzuje, anobrž jim ještě 20 lánů přidává, ba pouští jim i ves Skřipov i s fojtstvím, začež měšťané dali 4 hřivny stříbra. List ten psán od mistra Václava, a mezi svědky čteme jména: Ekrika z Fulštejna, Jaroslava z Moravice, Budislava z Lodènice.[1])

Téhož roku listem daným v Brušperku kněz biskup Dětřich potvrdil nadání fary ve V. Hošticích. Bylić držitelé té vsi Heřman a Perchtolt při té vsi založili kapli ke cti a slávě sv. Jana, i zapsali k tomu kostelíku svobodný lán, 1 hřivnu platu, desátek ze svých tří lánů takový, jaký se v Jaktaři dává, nějaké požitky ze mlýna a z luk u „brodu". Ten list vydán za přítomnosti Voka z Kravař a j.[2])

Důležitější jest listina jiná dne 15. května roku 1288. vydaná v klášteře minoritském v Opavě, z níž poznáváme dokonale, kolik vesnic byl zkolonisoval okolo Benešova pan Beneš z Benešova, komorník královský. Jeho totiž syn pan Beneš z Branice, který se občas píše také z Úvalna, že byl klášteru Hradišti na novo nějaké škody způsobil, s vůlí manželky své Alžběty a syna svého Voka i dcer Adlety a Oběsky knězi Budišovi, opatu Hradišťskému, pustil podací v městečku Benešově a ve filialním kostele Horních Životi-

[1]) M. IV. 354. [2]) Kr. 153.

cích. Taktéž pouští jemu desátky z kovů nalezených (zlata, stříbra, mědi, železa, soli i z mlýnských kamenů) na všech svých vsech: Rázové, † Schwarzendorfě, Vokendorfě (Jelení), Miloticích a † Rabendorfě, aby za něho a za příbuzné konáno bylo záduší. Toho jednání kromě guardiana fratra Arnolta a minoritův fr. Tomáše a fr. Duchoně přítomni byli: Vikard z Polomě (Veliké), Blud z Jičína a j.[1])

Týž pan Beneš z Branice a Úvalna léta následujícího témuž klášteru pustil ještě podací ke kostelům v Branici a v Úvalně.[2]) Ku kostelu Branickému náležejí 2 lány a 2 krčmy. Na záduší pak nebožtíka bratra Voka přidává dvě hřivny platu ze dvou lánů v Branici a ves Bobolusky příslušnou pod faru Branickou. Ku kostelu Úvalenskému náležejí 2 lány, i přidává ještě pan Beneš půl hřivny platu a ze dvora manželčina tamtéž desátek. Konečně náležejí pod faru Úvalenskou vsi Býkov a Dubnice zpupná i Dubnice knížecí ku Hradci příslušná.[3]) (Dubnice náležela z polovice pánům Branickým, z polovice knížatům.)

Brzo potom odebral se kníže Mikuláš ke dvoru královskému do Prahy, kdež přítomen byl, když kníže Kazimír Opolský a Kozelský své knížetství králi Václavovi II. vzdával, aby je přijal za léno koruny české.[4])

Kníže Mikuláš nabyl důvěry krále Václava II. takovou měrou, že jemu svěřeno vůdcovství na výpravě proti zpupným hradům Závišovým, jenž od r. 1288. jsa vězněm královým nechtěl se králi podrobiti aniž hradův svých vydati. A kníže Mikuláš dokonal tu výpravu dle rozkazu královského, an dne 24. srpna l. 1290. před hradem Hlubokou dal Záviše popraviti.

[1]) M. IV. 347. [2]) Kteréž slovouc Lobenstein patrně bylo osazeno na německém právě. [3]) M. IV. 357. [4]) Kr. 157.

Aby kníže Mikuláš osobně byl nějakou nenávisť ku Závišovi choval, není prokázáno.

Téhož roku kníže Mikuláš městu Opavě dal nové svobody: aby cožkoli přísežní konšelé a přísedící ve věcech k jich právomocnosti příslušných usoudí a ustanoví, nech se týče řemesel, zboží prodávaného a trhů, nech se týče záležitostí o pozůstalé statky a vůbec všech věcí občanských i soudních, aby mělo platnosť, tudíž aby se nikdo usnešením jejich ani slovem ani skutkem neprotivil. Co se pokut týče, ty se slevují v ten rozum, aby se v těžkých případech zalamovaly na 30, v lehčích případech na 4 dobré peníze. Současně za přítomnosti některých zemanů i měšťanů z Bruntále, Hlubčic a Krnova nařizuje kníže, aby se měšťanům les Skřipovský,[1]) náleževši k jeho hradu Hradci, hraničnými kopci ohraničil a obešel.[2])

Měšťanstvo, jako dosud, skládalo se z lidí ze všech možných končin přistěhovaných. Tak na listě měšťana Lohena Opavského, kterým pouští nějakou louku ve V. Hošticích, podepsáni jsou l. 1284.: Mikuláš z Nisy, Jindřich ze Střihomě; na jiných listinách: r. 1290. Perchtolt ze Šonova, 1288 Kunrat z „Bruku", 1283 Valteř ze Závišic, Valteř z Lisotic; 1281 Tyl z Krakova, Valteř ze Zubřic, Heřman z Nové Cerekve.

Králi Václavovi II. naskytly se příznivé okolnosti, rozšířiti panství své do polských zemí, ješto měl dědické nároky po smrti Leška Černého na Krakovsko. Tato záležitosť přivedla krále do pohraničných krajů,

[1]) Staré listiny píší „Crzypow", tedy má slouti ta ves Křípov, jako se má psáti Třebovice, ne S—třebovice. [2]) M. IV. 372. Hraničné „kopce" u nás byly původně velikými hromadami země nasypané; později dělali menší kopce, ale pro bezpečnosť do nich dávali v hrncích uhlí a jiné věci, které nezhnijí.

do Olomouce i na Opavsko. V Olomouci již dne 17. ledna l. 1291. za přítomnosti knížete Mikuláše jednal s prvním knížetem Těšínským Mečislavem a s Boleslavem Opolským v ten smysl, aby mu byli nápomocni při výpravě do Polské.[1]) Také na Opavsko přibyl král.[2]) Ač přípravy vojenské byly hotovy, výprava sama pro nenadalou smrť krále Rudolfa Habspurského se neuskutečnila, nýbrž odložena do roku 1292. Před výpravou dlel král v Opolí, kdež mu všichni 4 bratři knížata Opolští: Boleslav na Opolí, Kazimír na Bytomi, Přemysl na Ratiboři a Mečislav na Těšíně — neboť byli veliké své knížetství rozdělili — holdovali, poddavše se v moc krále českého. Kníže Mikuláš provodil svého pána a byl přítomen slavného vítězství českého pod hradem Serazí, po němž král Václav II. skutečně nabyl Krakovska i Sudomírska.[3])

Kníže Mikuláš doprovodil potomně krále do Prahy a učiněn maršálkem království českého. Jakožto maršálek l. 1293. kníže Mikuláš odprodal panu Zbyslavovi z Bohuslavic odjinud z Benešova vesnice Sukovice, Lubosváry a část Trnavy v kraji Přerovském, kteréž vsi kdysi k obhradí Hradeckému příslušely, listem daným v Opavě dne 15. května a za svědků Miloty z Dědic, Budislava z Loděnice a j.[4]) A ješto jej král ustanovil asi r. 1294. starostou Krakovským, na cestě tuším ke Krakovu dne 14. června potvrdil k prosbě Herborta z Hlubčic, aby kostelík ve Vojanovicích v nově zbudovaný jakožto filialní Novocerekvickému příslušen zůstával.[5]) Kníže Mikuláš píše se sice potomně ještě knížetem Opavským, avšak od 15. června r. 1294. není více pánem země Opavské, nýbrž

---

[1]) Arch. f. öst. Gesch. XIV. 173. [2]) Palacký II. 1. 262. [3]) Palacký II. 1. 268. [4]) M. IV. 402. [5]) M. V. 6.

Král Václav II. 1294—1305.

Nevysvětlitelno zůstává, kdy a od koho **výsluhy Fulnecké** nabyl potomek mocného rodu Ronovcův, Oldřich z Lichtenburka. Nicméně zdá se, že výsluhu tu třeba pokládati za starší, spadající do té doby, kdy pan Bavor ze Strakonic dostal Bavorovsko, pan Vok z Rožmberka Prudnicko, neboť té chvíle, kdy se dovídáme o panu Oldřichovi, že drží Fulnecko, totiž l. 1293., již v tom zboží shledáváme město Fulnek, aniž bychom věděli, kým a kdy bylo založeno. Možná dosti, že již Oldřichův otec, pan Smil, Fulnecka nabyl za života krále Přemysla Otakara II. Že pak pan Oldřich držel zboží to způsobem zvláštním, za svobodné panství, když bychom z jiného ničeho hádati nemohli, ale z té okolnosti souditi musíme, an na tom zboží zavedl manské zřízení.

Na tomto svobodném panství vznikly vedle starých jak se zdá Jílovce, † Skrbně a Děrného osady nové: Fulnek město, Jerlochovice, Kujavy, Stachovice a j.

O všem tom dozvídáme se z listu pana Oldřicha z Lichtenburka daného dne 26. února l. 1293., kterým fojtovi Štědronovi v Jílovci za 10 hřiven prodává fojtství tamtéž a to takově, aby šestý lán držel svobodně a směl k fojtství chovati krčmáře, pekaře, kováře, masaře a ševce, a aby z pokut bral třetí peníz. K tomu má svobodné rybařství i jiný lov, a bude, užívaje práva Hlubčického, 2 hřivny platiti p. Oldřichovi. Svědkové toho jednání jsou: Milič z Cetova a Bohuš manové páně Oldřichovi; Jerloch farář ve vsi Jerlochovicích, Mikuláš farář z Děrného, Kliment fojt z Kujav, Arkleb fojt ze Stachovic, Pavel, syn Jindřicha

z Jihlavy a Arkleb měšťan ve Fulneku a Sobek z Jílovce.[1])

Téhož roku výš jmenovaný Milič z Cetova s vůlí pána svého fojtovi Tyelmanovi prodává fojtství v Děrném se 27 lány, aby toho fojtství užíval na právě Hlubčickém, maje k tomu mlýn se 3 lány svobodnými, pekařství, masařství, kovářství, ševcovství i volný lov ryb i nízké zvěře. Kostel bude míti svobodný se svobodným lánem. Bude se spravovati Hlubčickým právem i Hlubčické míry užívati. Z pokut smí bráti třetí peníz. Začež za všecko svým pánům Oldřichovi a Miličovi platiti bude po 2 hřivnách ročně. Svědky toho jednání jsou: Albert z Fulneku man knížete Mikuláše, Beník man pana Oldřicha, Šelih služebník knížecí, Kunrat farář ve Fulneku, Mikuláš farář v Děrném; Petr fojt, Valteř a Kunrat přísežní z Fulneku, Polomec služebník páně Oldřichův; fojt z Nového města a jeho bratři; Svatoň a Stanimír z Děrného.[2])

Z obou těchto listů vychází, že vsi starého již založení Děrné a Jílovec, měvše slovanské právo, na právo Hlubčické byly přeměněny; že Fulnek jest městem s farou; že Děrné a Jerlochovice mají též fary; že Kujavy = Clementis villa v novotě teprv byly založeny od fojta ještě žijícího Klimenta; že Milič z Cetova, Bohuš a Beník jsou manové pana Oldřicha, kteří možná Lukavec, Slatinu a jiné statky drželi pod panem Oldřichem, jakož to později v tom okolí bezpečně shledáme. Posléze seznáváme také, že nejmenovaný fojt (advocatus) z nejmenovaného Nového města jest spolu za svědka zapsán.

---

[1]) M. IV. 397. [2]) M. IV. 398–9.

Nebude těžko uhodnouti, že to mohl býti člověk jen z blízkého nového města, a sice z Vítkova.[1]) Že Vítkov i hrad Vikštejn založil nejspíše pan Vítek bratr Trutvína z Lublic již l. 1288. jmenovaný, můžeme hádati jen. Víme však, že na témž právě Hlubčickém osazen byl Vítkov, „Wytchenau" poprve l. 1301. určitě jmenovaný.[2])

Újezd „Semislav" někdy zvaný, čili **Březovský**, mezi Fulnekem a Vítkovem rozložený držel nepochybně již benediktinský klášter Třebický, dostav jej nepovědomo jakým způsobem po klášteře Doubravnickém. Však na to, že klášter Třebický zboží tehda tu držel, máme nepřímé jen důkazy. Tak l. 1296. biskup Dětřich daroval svému kancliři 10 hřiven důchodů ročních, které platiti má opat Třebický, a také sedmý peníz z mýta Hradeckého a Bruntalského.[3])

Po smrti tohoto kancliře Ambrože zdá se, že kanovník Jetřich z Fulštejna ony důchody na sebe převedl a, jakož tomu kanovníkovi do života za ony důchody vzdáno bylo okolí Budišova, Domášova i Libavy, možná že podobněž od kláštera Třebického místo oněch ročních 10 hřiven dostal v držení Březovsko od kláštera Třebíče příliš vzdálené. A kanovník Jetřich z Fulštejna způsobem tehda jediné možným z toho zboží těžil, zakládaje osady. A tak l. 1301. dne 25. listopadu listem daným v Budišově vzdal svému věrnému Kunšovi les při potoku zvaném „Steinbach", aby tu založil dědinu téhož jména. K tomu konci dává mu fojtství se svobodným lánem, každý sedmý lán aby držel pod plat; dovoluje mu založiti dva mlýny a krčmu, dovoluje mu držeti svobodného pekaře, svobodného masaře,

---

[1]) Bílovec vznikl později; Nový Jičín založen tuším po r. 1311. a Odry jsou zánovní. [2]) M. V. 131. [3]) M. V. 57.

svobodného kováře a svobodného ševce. Dědinu na právě Hlubčickém osazenou týmž právem spravovati bude fojt bera ze všech pokut třetí peníz, nic více. V případech těžších bude bráti naučení ve Vítkově. Ke kostelu vzdává se půl lán svobodný, druhý svobodný lán k témuž kostelu opatří fojt. Lhota se pouští do 20 let; po uplynutí 20 let bude každý lán platiti po 2 ortech. Sedláci pak budou 4kráte do roka pánu svému v polní práci pomáhati t. j. robotovati.[1])

Tak vznikla vesnice nyní po její zakladateli Kunešovi Kunšice čili Kunčice jmenovaná, k jejíž založení pojí se první zmínka o panské robotě, která od století ku století stávala se těžším břemenem.

Podobněž tuším vznikla tehda dědina Jetřichovice u Březové, založená, jak někteří myslí, od téhož Jetřicha z Fulštejna.

Z onoho listu i z dřívějších poznali jsme, čím byl zakladatel čili dědičný fojt na všech dědinách založených na právě německém. Za skrovný roční plat držel některý lán pole úplně svobodně, měl dle okolností mlýn, měl krčmu, měl svého pekaře, svého masaře, svého kováře, svého ševce. A při tom byl pro svou dědinu i soudcem, ukládal pokuty a z těch pokut bral třetí peníz pro sebe!

A takové velmožné fojty poznali jsme při městech i při dědinách: Osoblažského, Hlubčického, Krnovského, Opavského, Benešovského, Úvalenského, Fulneckého; z Chařové, Klimenta z Kujav, Arkleba ze Stachovic, Kunše z Kunčic, Balderona z Ludheřovic a j.

A zvláštní věc: při osadách nových pamatováno jest i na **kostely** jako v Kunčicích. Z kteréž příčiny vypočteme všecky kostely již známé: v Osoblaze,

[1]) M. V. 131.

Hlubčicích, Nové Cerekvi s filialním ve Vojanovicích; v Krnově, Branici, Úvalně, Neplachovicích, Jaktaři, Opavě, Hošticích, Benešově Horním s filialním v Životicích Horních, na Hradci, Pusté Polomi, Lubojatech, Fulneku, Jerlochovicích, Děrném.

Kostelům zasvěceným sv. Václavovi na Hradci a v Bruntáli dostalo se od biskupův v Římě roku 1295. shromážděných velikých milostí, a sice 40denních odpustkův všem těm, kdož by k těm kostelům putovali o vánocích. velikonocích, o svatém duše, pak ve svátky Marianské (narození, zvěstování, hromnice a Nanebevzetí) pak o svátcích sv. apoštolů sv. Martina a Mikuláše. A biskup Dětřich ty odpustky rozmnožil.[1]) Jakkoli nemáme na to zpráv z domácích pramenů, hádáme, že aspoň kostely na Hradei a v Bruntáli takovými milostmi nadané měly i obdarování, aby byly útočištěm hříšníkům. Když se totiž vrah nebo zločinec do těch kostelů utekl, obyčejně unikl trestu anebo nalezl příležitosť útěkem se zachrániti.

Ze všech těch kostelů nejpřednějším byl kostel Hradecký, ješto jej spravoval arcijahen Dobeš z Benešova, syn Miloty z Dědic.[2]) Ke kostelu i faře Hradecké vázal sé i potomně na mnohá příští století nejvyšší krajský úřad církevní zemského děkanství.

Co se týče **biskupovy činnosti** v našem kraji, byla tak jako za předchůdců dosti značná, jednak odnášejíc se ku církevní správě, jednak ku manským statkům.

V první příčině kromě rozmnožení odpustkův pro kostely Hradecký a Bruntalský l. 1294. biskup Dětřich potvrdil list knížete Mikuláše daný o kostel ve Vojanovicích.[3])

[1]) Kr. 170. [2]) M. V. 133. [3]) Viz str. 102.

Téhož r. 1294. v den sv. Anežky dlel v Osoblaze, kdež vyznává, jakož Heřman někdy fojt Vyškovský za 6 lánů ve vsi biskupské „Sals" byl obdržel manským obyčejem jiných 6 lánů v „újezdě Osoblažském" a sice ve vsi Bitárně, že svoluje k tomu, aby týž Heřman oněch 6 lánů směl postoupiti Heraltovi z „Medelce".[1])

Tři léta později biskup Dětřich svoluje k prvnímu manskému sstupku. Herbort totiž řečený Traberger z Fulštejna drže statky manské, tuším Fulštejn, neměl dětí, i mělo všecko zboží spadnouti na biskupa. Poněvadž ale byli potomci po Herbortovu strýci Ekrikovi, přál si, aby tito dědili. I svolil biskup k tomuto právnímu opatření, jež se potomně velmi často opětovalo, aby se zboží rodinné nedostalo v dědictví knížatům.[2]) A biskup Dětřich měl téhož roku 1297. důležitější jednání s knížetem Mečislavem Těšínským, o napravení hranic mezi zbožím biskupským a mezi knížetstvím Těšínským. Bylať řeka Ostravice, jakožto horská bystřina svůj tok velice proměnila, ubírajíc tu biskupovi, tu knížeti pozemků. A k tomu konci sjeli se biskup a kníže Mečislav i se svými přátely do Ostravy Moravské. I ustanoveno tu, aby od hradu Landeku stojícího při levém břehu řeky Odry počínaje, Ostravice byla celým svým tokem až do uherských hranic pohraničnou řekou; kde však proměnila tok, aby se pořídily hraničné „kopce". Kromě jiných byli přítomni: Mikuláš kaštelán Osvětimský, Jan kaštelán Těšínský a Heřman řečený Speher, kaštelán Polsko-Ostravský. Proti hradu Polsko-Ostravskému stalo ohražené město Mor. Ostrava i hrad Landek, na němž tehda bezpečně seděl již Žibřid Barut.[3])

---

[1]) M. V. 3. [2]) M. V. 60. [3]) M. V. 72—6.

Pod hradem totiž Landekem obchodní cesta Opavsko-Krakovská vybíhala tak, že minuvši Převoz čili Přívoz a M. Ostravu, pod hradem P.-Ostravským vcházela na území polské čili Těšínské.

Poněvadž nebylo u hradu Landeku mostu přes Odru, aniž také u hradu P.-Ostravského přes Ostravici, převáželi kupecké vozy převozníci, odkudž jméno osady mezi Landekem a M.-Ostravou položené Převoz t. j. Přívoz. A obchod od Krakova po této cestě byl značný, neboť dovážela se sůl z Bochně.

I jest proto list krále Václava II. jakožto knížete Krakovského a Sudomírského, kterým l. 1295. klášteru Velehradskému potvrzuje nadání předchůdce svého Boleslava Krakovského na 80 „balvanů“ čili na dva „banky“ soli z Bochně velmi pamětihoden,[1]) neboť značná část těchto balvanů solných přivážela se pro potřeby hofmisterství Stěborského po této obchodní cestě. Taktéž vedli tuto značný solný obchod „solníci“ Opavští,[2]) kteří na své solné lávky i solné domky byli dostali svobody již od krále Přemysla Otakara II.[3])

Obrátíme nyní zřetel ke králi Václavovi, abychom ukázali, že on vykonává zeměpanská práva na Opavsku.

Již l. 1296. městu Opavě listem daným v Brně uděluje obzvláštní obdarování, aby každý kupec, který s tovarem do Opavy přijede, takové tovary nejméně po tři dni měl na skladišti (kaufhause) Opavském vyloženy dříve, než by dále táhnouti směl.[4]) Možná téhož

[1]) M. V. 24; 1296. V. 51. [2]) Pro město Opavu fojt Otický vozil z povinnosti několik balvanů soli. [3]) Dle ústního podání Opavského solníka. Solná ulice se solnickými domky jest do dnešní doby největší Opavská starožitnost. Solníci byli též v Krnově. [4]) M. V. 56.

roku dovolil král OO. minoritům založiti klášter sv. Kláry.

Jiné obecné záležitosti sběhly se tyto: Brzo po korunování Václava III. syna Václava II. zemřela královna Jitka, dcera Rudolfa z Habspurku. Počátkem r. 1298. dne 12. února konal se slavný sjezd knížat ve Vídni. Příčinou toho sjezdu bylo předně zasnoubení kralevice Václava III. s Eliškou, dcerou krále uherského Ondřeje, s níž měl král Václav nastoupiti království uherské. Druhá pak příčina nejpřednější byla, Albrechtovi Rakouskému pomoci na trůn německý. Toho sjezdu účastnil se také kníže Mikuláš Opavský, který pořáde ještě byl královým starostou v Polské.

Hned po slavnostech Vídeňských odebral se král Václav II. na Olomucko i Opavsko, i zůstal tu neobyčejně dlouho. Za tohoto pobytu svého listem daným v Opavě dne 26. března cisterciackému klášteru v Kamenci, ve Vratislavském biskupství, vydává list, kterým vyznává, „jakož někdy jsouce ještě věkem nedospělí ves svou Třebenovice položenou v zemi Opavské, kterou zemi tehda jiní drželi, klášteru Kameneckému bez rozvahy dostatečné jsme byli vzdali, nyní však, když jsme zemi tuto uvedli ve svou moc, od oněch nábožných bratří jsme prošeni, abychom jim tu ves potvrdili: vidouce, že tak učiniti nelze, v náhradu jinou ves Stalsdorf blíže Bruntále jim vzdáváme s fojtstvím, s mlýny i jinými požitky.[1]) Ostatek král téhož roku i městu Bruntáli odpustil bernu 2letou, poněvadž vyhořelo.[2])

---

[1]) M. V. 85. Zdali se jméno Třebenovice týče Třebovic, čili se týče osady Starého Města u Bruntále, pro něž neznáme původního jména, zůstavujeme samo na sobě. [2]) M. V. 82.

Dne 8. dubna dlel král již v Olomouci, neboť vydává tam dva listy, kterými potvrzuje pořízení o kostel Vojanovský, k němuž byl od měšťěnína Hlubčického Herborta věnován lán a druhý koupen od obyvatelů Vojanovských ke kostelu sv. Petra v Nové Cerekvi v náhradu za škodu faráři Novocerekvickému vyfařením Vojanovic vzniklou.[1])

Než král vrátil se z Olomouce zase na Opavsko, poněvadž listem daným dne 15. dubna na Hradci městu Hlubčicím „v naši zemi Opavské“ pouští svobodu, aby měšťané mohli skupovati zemanské statky, které nejsou manstvím. Též jim povoluje založiti skladiště čili „kaufhaus“ na sukna; za třetí ustanovuje, aby od těch, kdož při nich hledají naučení,[2]) brali za rozsudek po kventlíku stříbra.

Z dědičných statků budou bernu platiti králi; z kaufhausu však a co z pokutních peněz přijde, aby obraceli na opevnění města a zdělání příkopů.[3]) Téhož snad roku král Václav II. rychtáři Opavskému H.... za věrné služby ponechal fojtství, jež otec jeho král Přemysl Otakar Janovi otci fojtovu byl propůjčil; z toho fojtství má platiti jen poloviční plat 12 hřiven.[4])

Dvě léta později král Václav II. korunován v Hnězdně na krále Polského, i zůstavil v Polské vynikající Čechy a Moravany za hejtmany, mezi nimiž i knížete Mikuláše.

Biskup Olomucký Dětřich zatím pilně pečoval o manské statky. Tak listem daným r. 1299. Farkašovi, synovi pana Vlka z Násile, odevzdal les za Brušperkem, aby jej vymýtil a v něm osadu Farkaš-

---

[1]) M. V. 87, 88. [2]) Města Benešov, Vítkov, a vsi Děrné, Jílovec. [3]) M. VI. 371. [4]) Arch. f. öst. Gesch. XXIX. 148.

stat založil.[1]) Tuto listinu vykládají někteří tak, že tu běží o město Frankstat čili Frenštát, což by pro náš kraj mělo tu zvláštní zajímavosť, že náš krajan, syn pana Vlka z Násile, jest původcem značného města; leč máme podstatné příčiny věřiti, že zamyšlený „Farkašstat“ zůstal jen na papíře. Za to však jest pro ty časy, kde zemané naši si spíše dávají křestná jména německá a též přijímají německé přídomky, jako Oldřich Ronovec „z Lichtenburku“, zjevem neslýchaným, že Násilský rodák své jméno Vlk na „Farkaš“ pomaďařil. A založil-li týž Farkaš vůbec nějakou osadu, jisto jest, že se půl maďarské a půl německé jméno „Farkašstat“ v lidu tak málo ujalo, jako osadníci vsi „Kunčic“ nepojmenovali „Steinbach“, jak si toho přál pán a původce té dědiny.

Každým řádem jest ale zajímavo, že biskup Dětřich, dav svolení založiti ono město, obrací pozornosť ku krajině málo ještě osazené při pohraničné řece Ostravici. I máme na to ještě dva doklady. Neboť téhož roku vypravil Jerlocha fojta z Osoblahy, aby mu les za Friedeberkem (Místkem), hraničící po jedné straně se zbožím knížete Těšínského při řece Ostravici, vymýtil a osadami zalidnil.[2])

Rok na to zase mana svého Jana Stanga na Liptáli u Osoblahy přiměl k tomu, aby za manství Liptalské přijal týmž obyčejem Paskov u Ostravice. I praví v té příčině biskup zřejmě, že Liptál jest již dobře osazen, tudíž že biskupství bude míti lepší užitek z něho, když Liptál připojí ku stolnímu zboží Osoblažskému. Man pak Stange, drže Paskov jen pro potomky po meči, bude pánu svému jedním ozbrojeným koněm sloužiti.[3])

[1]) M. V. 115. [2]) M. V. 118—9. [3]) M. V. 121.

Ješto při hranicích Těšínských na zboží biskupském tehda stály již osady Friedlant (Frlant), Friedeberk (Místek) Paskov, Hrabová a Bruneswerde (M. Ostrava), též nějaký záhadný „Zwenser“, lze vyrozuměti, kterak ostatní osady pohraničné vznikly v časy pozdější.

Se zbožím biskupským u Ostravy sousedilo tehda, řekou Odrou rozděleno, zboží Landecké s hradem Landekem stojícím při řece Odře. Do obhradí Landeckého slušelo také město Hlučín tehda již zkvétající a založené králem Přemyslem Otakarem, od něhož také toto město nepovědomo, kterého roku, bylo dostalo pastviny při řece Opavici.

Zboží Landecké nejspíše od knížete Mikuláše bylo zastaveno panu Žibřidovi Barutovi, který l. 1302. na svém hradě Landeku potvrdil městu Hlučínu darování královo na pastviny zpomenuté.[1]) Ze svědkův o tu věc podepsaných poznáváme mnohou zajímavou okolnosť. Předně seznáváme fojta Ludheřovského, tudíž hádati lze, že tou dobou byly Lidheřovice osazeny podobněž na právě německém. Mezi měšťany shledáváme také pekaře, pak fojta a přísežné. Měšťané pak že se nastěhovali také z okolních již dříve trvavších dědin Žibřidovic (nyní zaniklých) a ze Štěpánkovic. Nad jiné zajímavo jest zvěděti, že kaštelánem byl na Landeku jistý „Rotinburk“ a že pod panství Landecké slušeli i manové, jakým jest „pán“ Jindřich z Nikelsdorfu. A nejpřednějším svědkem jest frater Tomáš praeceptor řádu minoritského v království českém.

Pokud se týče osad na Landecku, neznáme jich více leč: Landek, Hlučín a Lidheřovice. Ovšem

[1]) M. VII. 783.

jest ku pravdě podobno, že se tehda ještě znamenitě dařil chov bobrů při řece Opavici a Odře, takže jistotně chaty své měli již služebníci nazvaní „bobrovníci“ v těch místech, kde nyní ves Bobrovniky stojí.

Na zboží Chřenovském seděl tou dobou Herbort řečený Puzo z Fulštejna, který léta 1302. ku kostelu Chřenovskému vzdal 3 lány v Bořutíně, jako jeho předchůdce Henning z Fulštejna léta 1278. 3 lány v v Šamařovicích k téže faře byl pustil.[1])

Od řeky Pštiny zajdeme na Prudnicko. I tam na zboží Jindřicha z Rožmberka pilně se kolonisovalo. Vedle města Prudníka vznikly také osady jiné.

Zejmena zdá se, že od nejstarší vesnice na německém právě osazené Kočimě (Kotchen) vycházeli lokatoři čili osazovatelé jiných dědin. Na ten čas víme jen, že při staré slovanské osadě Potěkrbách vznikla nová osada na německém právě, jmenovaná Dittersdorf, kteráž potomně se starými Potěkrby splynula v jednu dědinu, odkudž dvojí jméno jest vysvětlitelno.[2]) A fojtství v Potěkrbách nabyli osadníci z Kočimě Arnold a Sand. Když pak toto fojtství s $2^1/_2$

[1]) Viz hist. topogr. [2]) V nejbližším sousedství u Prudníka, a sice na biskupství Vratislavském, máme osady: Polský a Německý Světov (Deutsch, Polnisch Wette) a zase na Těšínsku: Polskou a Německou Lutyni. U těch osad jest zřetelno, že vedle dědin Světova a Lutyně na polském právě osazených vznikly osady na německém právě. Takových osad na Opavsku není, ale podvojnosť jmen vyskytuje se jinak: Holasovičky — Kreuzendorf, Bohuchvalovy — Hohendorf, Úvalno — Lobenstein, Prudník — Neustadt, Potěkrby — Dittersdorf, Bílovec — Wagstadt. V takových případech jsou to jména dvou různých osad blízko sebe postavených, které když splynuly, podržely obě jména, z nichž jednoho český, druhého lid německý užívá. České jméno svědčí starší osadě na českém právě osazené, německé nové osadě založené na německém právě.

lánem role, s loukou, s 8 zahradami, se svobodnou lávkou pekařskou i masařskou prodávati chtěli nějakému Rudigierovi, vyčkali příhodné chvíle, až pan Jindřich z Rožmberka z Čech přibude do svého města Prudníka. To se stalo l. 1302., tudíž vydána na Prudníce dne 21. dubna listina, kterou se onen prodej za přítomnosti Arnolda fojta i jiných měšťanů z Prudníka schvaluje.[1]) Z té listiny poznáváme také ještě jinou zvláštnosť. Jako totiž biskupští manové povinni jsou svému pánovi sloužiti ozbrojeným jezdcem, totéž bylo povinností manův Fulneckých i zeměpanských. Podobněž fojt Potěkrbský sloužil pánovi jedním „střelcem" a takového střelce fojt choval tak, že mu půl lánu od svého fojtství pustil v užívání.[2])

Na zboží **německého řádu,** jemuž náležely Holasovičky, Mikulovice a Smichovy, pak fary Opavská, Neplachovská, Krnovská i Opavická, byly se zatím udály značné změny. Předně ku jediné dosavadní komendě v Opavě přibyly nové, ješto fary Neplachovská, Opavická a též v Holasovičkách učiněny komendami. Z těch komend byla ovšem nejznamenitější Opavská. O tom dozvídáme se z důležitého zápisu daného dne 7. dubna r. 1301. v Opavě. Byltě k tomu dni zemský komendor český, čili komendor baliny české, fra Jindřich řečený Debier, položil obecnou poradu čili kapitulu všech komendorů z Čech a Moravy. A tak přibyli do Opavy komendoři fra Erhart z Reichenbachu, fra Jindřich z Hostěhradic, fra Jindřich z Holasoviček, fra Boto z Neplachovic, fra Hanaman z Opavice. Za přítomnosti jak Opavského komendatora fra Lupolda

[1]) Weltzel, Prudník 12. [2]) Weltzel; Komárovský fojt sloužil Kravařským pánům též jedním střelcem, ač jeho fojtství 100 let později bylo osazeno. Viz Komárov v hist. top.

tak samého zemského komendora českého jednáno o mnohé jiné věci a též o fojtství v Holasovičkách.

Fojtovi totiž Perchtoldovi v „Kreuzendorfě“ puštěno fojtství a sice rychta, zahrada, rybník a krčma, z čehož byl dotud platil půl hřivny platu, za zboží dědičné na takových podmínkách: že on rychtář a jeho potomci bratry německého řádu, když do Holasoviček třikráte do roku přibudou, aby tu předsedali právu, řečenému taidink, dobrovolně přijme, je noclehem a též stravou opatří; že bratřím vybíráním desátku bude pomáhati a konečně že koněm opatří povozy křižovnické na útraty selské.[1])

Ze vzácného tohoto zápisu poznáváme předně první případ dědičného čili svobodného fojtství na Opavsku. Za druhé máme tu zřetelný příklad, kterak pravidelně, a sice třikráte do roka zasedalo právo za řízení samých vrchností. Když právo zasedalo, povinen byl každý poddaný přítomen býti, ať žaloval nebo nežaloval, ať ho žalovali nebo nežalovali, tak jako předpisovalo právo Hlubčické.

Konečně poskytuje nám onen zápis ještě jinou věc zajímavou: píšeť se komendor na Holasovičkách „commendator in Holospiz„ a o fojtství se mluví, že stálo v „Kreuzendorfě“. Z toho právem vyvodíme — a nemáme druhého na to zřetelnějšího příkladu — že když německý řád, jak jsme již na str. 35. byli pověděli, vedle starých Holasoviček byl založil ves „Crucerdorf“, tato do roku 1301. nesplynula ještě úplně se starou osadou v jedno, nýbrž že Holasovičky staré ještě tehda rozeznávaly se od vesnice nové „Kreuzendorfu“, slujíc každá svým jménem; ovšem

---

[1]) Petteneg, Urk. d. Deutsch-Ritter-Ordens 807.

později, když splynuly v jedno, jedna tato vesnice podržela dvě jména, jedno české a druhé německé.[1])

K r. 1302. potkáváme se naposledy s Milotou z Benešova čili z Dědic. Louče se se světem s vědomím svého syna Dobeše arcijahna Hradeckého i s vůlí bratrovce svého Beneše z Benešova na Branici půl vsi Leskovce jinak Špachova na záduší své vzdává klášteru Velehradskému, a sice ten půl, který hledí k Bohdanovicím a táhne se až k Moravici řece.[2]) Tímto daním Stěborskému hofmisterství opětně přirostlo.

Odtud počínaje zřídka kdy věnuje se pozemské zboží na záduší; ba naopak řádům i konventům třeba pilně pečovati, aby co jejich jest zachovali, jakož na př. řád sv.-Janský téhož roku dává si na novo od krále Václava II. potvrzovati podací Hlubčické.[3])

* * *

Tou dobou udála se v Opavě věc zdánlivě nepatrná. Opavané totiž majíce tak jako město Bruntál nadání nčiněno na **právě Magdeburském**, kdežto ostatní města v kraji Opavském Hlubčickým právem se spravovala, v těžkých případech soudních i právních odkázáni byli naučení hledati v dalekém Magdeburku. Naproti tomu bylo jen málo měst jako Brušperk a snad Bruntál, která u nich jakožto u vyšší stolice naučení brala. Města Brno, Olomouc, Hlubčice byla širokému

---

[1]) Podotknouti třeba, když se nyní také Holasovice jmenují Kreuzendorf, kteréž německé jméno ostatek pochází z dob nejnovějších, že Holasovice dostaly jméno německé nahodilou obdobou, neboť v Holasovicích nikdy nijací „křižovníci“ žádného zboží ani statku neměli, ač to někteří zpytatelé dle jména „Kreuzendorf“ hádali, ba až o samých templářích blouznice vypravovali.
[2]) M. V. 133, 134. [3]) M. V. 145.

okolí nejvyšším soudním dvorem, kdež Opava měla svůj nejvyšší dvůr až v Magdeburku. I stýskalo se Opavanům zajisté, když jim přišlo posly vypravovati do dalekého Magdeburka o naučení. Když tedy město Vratislav l. 1295. od města Magdeburku artykule práva Magdeburského bylo dostalo, Opavané pospíšili si u města Vratislavě týchž artykulů vymoci pro sebe. A tak dne 16. října roku 1301. dostali opis práva Magdeburského. I poněvadž potomně Opavanům o toto jejich právo nastalo nejedno jednání, nebude od místa, když zde několik artykulův z něho položíme, ještoť jsme taktéž o Hlubčickém právě něco byli pověděli.

„Fojt má zasedati na právě každý den na náležitém místě, kromě když kdo pro peníze žalovati chce bez svědkův, to může všude učiniti. (V Magdeburku jisté dni soudil také biskupský purkrabí).

Když někomu statek se obstaví právem, ten jenž obstavil, má jej držeti 3 dni a 3 noci, též na něm nocovati a obědvati. Potom má ten statek vyhlašovati před zahájeným právem, a sice vždy více než po uplynulých 14 nocech. Na 4. právě má mu jej fojt přivlastniti nálezem kmetů přísežných. Pak může jej prodati, přebytek vrátiti; schází-li mu něco, nech žaluj[illegible]. — Když kdo svůj statek, oděv a p. naříká, [illegible] ukraden anebo uloupen, ten má se přiblížiti [illegible]ní rukou (a se ho chopiti) i přisáhati Přebůh, [illegible]est. — Naříká-li však koně ukradeného nebo [illegible]ého: nech pravou nohou svou vstoupí koni na nohu levou, levou rukou nech chytí koně za [illegible]a pravicí vyzdviženou nad hlavu koňovu [illegible]á, že jeho jest. Praví-li kdo, že takového [illegible]a trhu, pozbude své peníze, které zaň

dal.[1]) — Postižena-li žena na vraždě nebo na ranách krvavých někomu zaťatých: žalobník nech ji usvědčí sám sedmý poctivými lidmi, jimž by se zdáti mohlo, že jest nevinna. Takto usvědčená hrdlo dá.

Měšťané v Magdeburku majíce od svého pána, biskupa, za soudce purkrabího a fojta, nemají býti k jinému právu pohoněni.[2]) — Za ránu na nehet hlubokou a článek dlouhou ruka, za vraždu hlava bude usečena. — Žena po muži nic nedědí, leč co jí daroval nebo zavázal před fojtem; než nezůstavil-li jí nic, děti jsou povinny, ji živiti do provdání. — Ani žena ani muž na smrtelné posteli nesmí poručiti více než 3 šilinky. — Zůstavil-li otec syna kněze a dceru pannu, oba dědí na roveň. Kněz mnich nedědí nic.

Když se dva poraní na území městském, kteříž oba užívají spůsobu slovanského (vendického), ač nejsou Slované (Vendové), a přijde-li jeden a žaluje po slovanském způsobě, nepotřebuje mu druhý odpovídati, leč by ho žaloval řečí žalovanému přirozenou a jak se žaluje v městském obvodě.“[3])

Okolnosť ta, že Opavané přijali artykule práva Magdeburského od Vratislavě, nabyla netušeného významu politického pro příští doby. Opavané na dále nejen v příčinách právních ale i v záležitostech cechovních a obchodních vůbec počali považovati město Vratislav za mateřské město, táhnouce takto ku Slezsku. Tím vznikl poznenáhlu onen směr, jenž Karel starší ze Žerotína zkrátka pojmenoval, řka: „Nakládají Slízsku“.

[1]) Hlubčické právo uznávalo opak. [2]) Na tomto artykulu kládají se privilej Opavanům l. 1284. udělený (viz str. 94) a poz tuhé právní spory významu politického. [3]) Dostal-li též v Opavě k platnosti, jako platil naproti Slovan burku žijícím, nelze pověděti. Kn. Op. priv. 7—19. P

okolí nejvyšším soudním dvorem, kdež Opava měla svůj nejvyšší dvůr až v Magdeburku. I stýskalo se Opavanům zajisté, když jim přišlo posly vypravovati do dalekého Magdeburka o naučení. Když tedy město Vratislav l. 1295. od města Magdeburku artykule práva Magdeburského bylo dostalo, Opavané pospíšili si u města Vratislavě týchž artykulů vymoci pro sebe. A tak dne 16. října roku 1301. dostali opis práva Magdeburského. I poněvadž potomně Opavanům o toto jejich právo nastalo nejedno jednání, nebude od místa, když zde několik artykulův z něho položíme, ješto jsme taktéž o Hlubčickém právě něco byli pověděli.

„Fojt má zasedati na právě každý den na náležitém místě, kromě když kdo pro peníze žalovati chce bez svědkův, to může všude učiniti. (V Magdeburku jisté dni soudil také biskupský purkrabí).

Když někomu statek se obstaví právem, ten jenž obstavil, má jej držeti 3 dni a 3 noci, též na něm nocovati a obědvati. Potom má ten statek vyhlašovati před zahájeným právem, a sice vždy více než po uplynulých 14 nocech. Na 4. právě má mu jej fojt přivlastniti nálezem kmetů přísežných. Pak může jej prodati, přebytek vrátiti; schází-li mu něco, nech žaluje dále. — Když kdo svůj statek, oděv a p. naříká, že mu byl ukraden anebo uloupen, ten má se přiblížiti svou vlastní rukou (a se ho chopiti) i přisáhati Přebůh, že jeho jest. — Naříká-li však koně ukradeného nebo uloupeného: nech pravou nohou svou vstoupí koni na přední nohu levou, levou rukou nech chytí koně za pravé ucho a pravicí vyzdviženou nad hlavu koňovu Přebůh přisáhá, že jeho jest. Praví-li kdo, že takového koně koupil na trhu, pozbude své peníze, které zaň

dal.[1]) — Postižena-li žena na vraždě nebo na ranách krvavých někomu zaťatých: žalobník nech ji usvědčí sám sedmý poctivými lidmi, jimž by se zdáti mohlo, že jest nevinna. Takto usvědčená hrdlo dá.

Měšťané v Magdeburku majíce od svého pána, biskupa, za soudce purkrabího a fojta, nemají býti k jinému právu pohoněni.[2]) — Za ránu na nehet hlubokou a článek dlouhou ruka, za vraždu hlava bude usečena. — Žena po muži nic nedědí, leč co jí daroval nebo zavázal před fojtem; než nezůstavil-li jí nic, děti jsou povinny, ji živiti do provdání. — Ani žena ani muž na smrtelné posteli nesmí poručiti více než 3 šilinky. — Zůstavil-li otec syna kněze a dceru pannu, oba dědí na roveň. Kněz mnich nedědí nic.

Když se dva poraní na území městském, kteříž oba užívají spůsobu slovanského (vendického), ač nejsou Slované (Vendové), a přijde-li jeden a žaluje po slovanském způsobě, nepotřebuje mu druhý odpovídati, leč by ho žaloval řečí žalovanému přirozenou a jak se žaluje v městském obvodě.“[3])

Okolnosť ta, že Opavané přijali artykule práva Magdeburského od Vratislavě, nabyla netušeného významu politického pro příští doby. Opavané na dále nejen v příčinách právních ale i v záležitostech cechovních a obchodních vůbec počali považovati město Vratislav za mateřské město, táhnouce takto ku Slezsku. Tím vznikl poznenáhlu onen směr, jenž Karel starší ze Žerotína zkrátka pojmenoval, řka: „Nakládají Slízsku“.

[1]) Hlubčické právo uznávalo opak. [2]) Na tomto artykulu zakládají se privilej Opavanům l. 1284. udělený (viz str. 94) a pozdější tuhé právní spory významu politického. [3]) Dostal-li se tento artykul též v Opavě k platnosti, jako platil naproti Slovanům okolo Magdeburku žijícím, nelze pověděti. Kn. Op. priv. 7—19. Plný ot. viz u Ensa.

Král Václav II. slaviv l. 1303. dne 26. května svatbu s Eliškou dědičkou polskou utvrdil své panství v říši polské. I nabyla říše česká rozsahu neobyčejně velikého, neboť kralevic Václav III. byl také králem uherským. Tím důrazněji vystupovali protivníci se svými požadavky, aby vydal království polské. A protivníků měl mnoho se strany uherské i německé. Mezi důvody té nepřízně Albrechta krále Římského uvádí kronika Otakarova, že zemi Opavskou mocí a křivdou zabral a knížete Mikuláše vypudil. Důvod jest ovšem jen lichý, neboť požadovalo se také na králi Václavovi, aby vydal buď stříbrné báně Kutnohorské anebo 80.000 hřiven stříbra položil.

Zápletky z toho nastalé skončily, jelikož také papežská stolice stála při Albrechtovi, výpravou uherskou, po níž král Václav III. pozbyl uherské koruny, ba Albrecht podnikl vojenské tažení až po Kutnou Horu do Čech, ovšem marné, poněvadž tak nešťastně skončilo, že Albrecht s malou slávou ba útěkem z Čech se vrátil. — Král Václav II. provedl také opravu českého peněžnictví dav l. 1300. raziti ony proslulé stříbrné groše Pražské, jichž bylo 60 na kopu čili hřivnu; též malé peníze, jichž bylo 12 do groše. Čtvrť hřivny čili 15 grošů slulo „ort". Tyto peníze staly se oblíbenou měnou po půl Evropě, také i jejich názvy zevšeobecněly.[1])

Dne 21. června l. 1305. skonal Václav II.

Václav III. 1305—1306.

Poněvadž pozbytím uherské koruny král Václav III. se také zřekl zasnoubené již princezny uherské, vyvolil

[1]) Grošův krále Václava II. nalezá se v kraji Opavském hojně. — Na „české", rozuměj groše, staří lidé počítají dotud.

si za nevěstu půvabnou kněžnu Violu, dceru svého souseda knížete Mečislava Těšínského. Když dne 5. října slavil v Brně svou svatbu, stihla jej z Polské zpráva, že vojsko české jest tísněno. A tak pět dní po svatbě shledáváme krále Václava III. již v Bruntáli, odkudž kněze Havla z komendy německého řádu v Opavě vypravil ku velmistru německého řádu do Prus, aby velmistr přispěl ku pomoci hejtmanu českému na Kališi od Litvínů sevřenému.[1])

Za tohoto pobytu svého v zemi nepochybně potvrdil OO. minoritům Opavským majestát krále Václava II. na založení panenského kláštera sv. Kláry.

Aby pojistil říši polskou, hned téhož roku konal král Václav III. přípravy na válku směrem ku Krakovu, kde ještě dlel kníže Mikuláš jakožto starosta.

Avšak v Olomouci v příbytku kapitulního děkana Budislava stihla jej smrť dne 4. srpna l. 1306.

„Ve velikém poledním parnu oddal se byl krátké dřímotě; a když potom chtěje ochladiti se, vystoupil z pokoje svého v lehkém oděvu do síně otevřené, neznámý vrah, jenž potud v domě byl se ukrýval, přiskočil náhle a vraziv doň dýku po třikrát, usmrtil ho na místě. Ve hluku nad tím povstalém spatřily vraha stráže i chopivše se ho, v prvním vzteku rozsekaly ho na místě. Vyzkoumáno později, že to byl Kunrat z Botenštejna, Durink rodem. Byl-li on tím vrahem neboli kdo jiný, nedalo se dokázati a nemůže již na jisto postaveno býti, jako vlastní pravý původ a příčina i způsob skutku tak děsného a osudného.“[2])

Tak dokonal poslední Přemyslovec na trůně českém, z čehož vznikly děsné zápletky pro celou říši.[3])

---

[1]) M. VII. 817. [2]) Pal. II. 1. 307. [3]) Poboční větev rodu Přemyslova kvetla potomně na knížecích stolcích v Opavě, Krnově,

Kníže Mikuláš 1306—1308.

Po smrti krále Václava III.[1]) nemohli se hejtmané čeští v Polské udržeti, i bylo jim ustoupiti. Ustoupil i kníže Mikuláš a uchýlil se na Opavsko, kdež měl několik sobě zavázaných pánů.

I objevuje se v měsíci prosinci l. 1306. pánem na Opavsku. Dne 18. prosince skládala mu slib a víru města Opava, Hlubčice, Krnov a Bruntál, načež jim všem potvrdil všecky svobody a výsady, „jakož se opětně poddali našemu panství. A aby zpomínaných měšťanů věrná oddanosť, s jakou se nám poddali, byla obyvatelům jiných zemí dobrým příkladem na přistupování v naši poddanosť, z obzvláštní náklonnosti dáváme jim tu milosť, že slibujeme za sebe, dědice své a potomky na věčné časy těm čtyřem městům na jich obyvatele nesáhati nijakou křivdou, útiskem, násilím nebo zajetím, leč pořádkem práva a soudu". Dáno v Opavě a psáno od našeho písaře Pavla.[2])

Ze slov knížete Mikuláše lze vyvoditi, že on jediný Přemyslovec, jenž se tak rád psával „nejjasnějšího krále Přemysla Otakara syn", kojil se nadějí, že naleznou se ochotní přívrženci, aby jemu anebo jeho synům pomohli na trůn královský.

Zda-li kníže Mikuláš v té příčině něco podnikl, není známo, avšak brzo znamenal, že jest jinak usouzeno, neboť o měsíc dříve zvolen byl za krále **Rudolf,**

Hlubčicích a Ratiboři. Poslední Přemyslovec Opavský Přemek (nepanující již) † 1493, Hlubčický Jan 1484, Ratiborský Valentin 1521, Krnovská kněžna Barbora zemřela po r. 1520. [1]) Jeho pozůstalá vdova, královna Viola, provdala se za Petra z Rožmberka, pána na Prudníku. [2]) M. V. 210.

kníže rakouské z domu Habspurského, manžel královny Elišky, vdovy po králi Václavovi II.

Král Rudolf jsa zaměstnán v Čechách samých, nemohl se starati o Opavsko, a tak kníže Mikuláš dne 29. května l. 1307. OO. minoritům potvrdil majestát králův Václava II. i III. na zbudování kláštera sv. Kláry, aby jim týž klášter od důstojného bratra Anthonika, kněze téhož řádu a biskupa Chenadského, byl posvěcen, kteráž věc prvé skrze zlomyslníky byvši překažena nyní bez odkladů provedena býti může.[1]) První abatyší toho kláštera byla panna Marketa.[2])

Brzo potom, dne 4. čenvna zemřel král Rudolf, i jednalo se o volbu nového krále. Jedni chtěli knížete opětně z domu rakouského, Frydrycha Krásného, druhá strana klonila se ku knížeti Jindřichovi Korutanskému, kterýž měl za manželku Annu, sestru krále Václava III. Volbu knížete Jindřicha urychlil pán v našem kraji osedlý, Oldřich z Lichtenburka.

Když se totiž porady konaly v domě biskupa Pražského, Jana z Dražic, nejvyšší maršálek, Dobeš z Bechyně, ač churavý a v sedadle do poradní síně přinešený, velice přimlouval se za Frydrycha Krásného. Když mu odporovala strana Korutanská, aby nevolal do země cizozemcův, pronesl pan Dobeš popudlivá slova: „Chcete-li nějakého domácího míti za krále, pošlete do vsi Stadic; tam mezi sedláky naleznete snad nějakého starého strýce vymřelého rodu Přemyslova, přiveďte si ho sem a usaďte si ho na stolec královský!“ Sotva dořekl, přiskočil pan Oldřich z Lichtenburka plný vzteku a probodl nešťastného řeč-

---

[1]) M. VI. 6. [2]) Která od kněžny Justiny, manželky Mikulášovy (?) l. 1308. koupila 5 hřiven platu na měšťanech Opavských. Kr. 194.

a nepochybně též Bruntále,[1]) aby tu králi českému jakožto pravému pánu učinili slib věrnosti a současně k rozkazu pána svého aby slíbili oněm knížatům poslušnosť do vyplacení oněch 800 hřiven zachovávati. Písemné na to zápisy vydali fojti, a sice za Opavu Albert, za Krnov Petr, za Hlubčice Jan.[2]) Dne 16. června l. 1311. kníže Boleslav i se svými dědici uveden byl v právomocné držení kraje Opavského, ale dne 15. srpna téhož roku píší se zástavní páni naposledy knížaty Opavskými,[3]) což důkazem, že král Jan usiloval o včasné zaplacení povinné sumy.

Král Jan přibyv na Moravu, aby zmatky v zemi stavil a odbojné sobě pány potrestal, věděl dobře, jaký odpor mu činí panstvo se svých hradů, i jest pověúomá jeho politika, hrady dostati ve své držení. I jest nepochybno, že touže dobou, kdy strojil výpravu na pevné hrady Ungersberk, Třebíč, Boskovice, Račice a j., usiloval o nabytí hradu Plumlovského, na němž seděl vyhnaný ze země kníže Mikuláš. Proto roku nepovědomého přiměl Mikuláše k tomu, aby mu hrad prodal.

A Mikuláš s manželkou Adletou i s mladšími svými syny Janem a Václavem odstěhoval se do Brna, kdež konaje skutky bohumilé velice se zasloužil o kostel minoritský.[4]) Nejmladší syn Mikulášův Václav vyvolil sobě duchovní stav.[5])

---

[1]) Tehda byla jen 4 města, jak se říkalo „královská“, čili města s vlastním statuten; ostatní města Prudník, Nová Cerekev, Chřenovice, Hlučín, Fulnek, Vítkov, Osoblaha byla jen panská města. [2]) M. VI. 36, Kr. 205, 206. [3]) Kopecký, Přemysl 19. [4]) V témž kostele také pochován, zemřev l. 1318. okolo 25. července. [5]) L. 1324. od papeže Jana XXII. vyminěna mu místa kanovnická v Olomouci a v Praze.

Však nejstarší potomek Mikulášův, též Mikuláš, shledává se mezi předními odbojníky královými. Ve spolku s Fryduší z Linavy, s Arklebem, Jimramem a Oldřichem z Boskovic nepřestával v zemi páchati zlé. S hradův výše jmenovaných podporovalo se loupežnictví a provodil se pych neslýchaný. Na tyto odbojníky učinil král výpravu, která dobytím a obořením hradů skončila.[1]) Přestal i odpor, odbojní páni se poddávali, a mezi těmi dne 29. července roku 1312. v Brně od krále Jana přijat na milosť i kníže Mikuláš mladší.[2])

O panovnické činnosti královĕ na Opavsku máme málo zpráv. Méně důležitý jest majestát vydaný roku 1313. v Praze, kterým potvrzuje svobody a výsady městu Chřenovicím od krále Přemysla Otakara II. udělené,[3]) avšak nápadný jest příchod krále Jana léta 1316. na Fulnek.

Co krále Jana po radostném narození prvního syna Václava, potomního krále Karla, přivedlo na Opavsko, zejména na Fulnek, kdež listem daným dne 2. července městu Krnovu udělil jeden výroční trh, není dosud vyjasněno.

Dle našeho mínění pobyt králův na Fulnece mohl by souviseti jediné se záležitostí Jindřicha z Lipé, královského vladaře, pro něhož, když byl uvězněn, proti králi zdvihla se celá „Ostrev" t. j. všeci rodové téhož znaku užívající, totiž páni z Lichtenburka, z Dubé, z Liběšic a j. A na Fulnecku, jak již bylo zpomenuto, drželi statky páni z Lichtenburka. A ješto jisto jest, že okolo l. 1320. na zboží tom sedí již pan Vok z Kravař, není věcí nemožnou, že pobyt králův byl vlastně výpravou na Oldřicha z Lichtenburka.

[1]) Pal. II. 2. 408. [2]) M. VI. 383. [3]) M. VI. 52.

okolí nejvyšším soudním dvorem, kdež Opava měla svůj nejvyšší dvůr až v Magdeburku. I stýskalo se Opavanům zajisté, když jim přišlo posly vypravovati do dalekého Magdeburka o naučení. Když tedy město Vratislav l. 1295. od města Magdeburku artykule práva Magdeburského bylo dostalo, Opavané pospíšili si u města Vratislavě týchž artykulů vymoci pro sebe. A tak dne 16. října roku 1301. dostali opis práva Magdeburského. I poněvadž potomně Opavanům o toto jejich právo nastalo nejedno jednání, nebude od místa, když zde několik artykulův z něho položíme, ještо jsme taktéž o Hlubčickém právě něco byli pověděli.

„Fojt má zasedati na právě každý den na náležitém místě, kromě když kdo pro peníze žalovati chce bez svědkův, to může všude učiniti. (V Magdeburku jisté dni soudil také biskupský purkrabí).

Když někomu statek se obstaví právem, ten jenž obstavil, má jej držeti 3 dni a 3 noci, též na něm nocovati a obědvati. Potom má ten statek vyhlašovati před zahájeným právem, a sice vždy více než po uplynulých 14 nocech. Na 4. právě má mu jej fojt přivlastniti nálezem kmetů přísežných. Pak může jej prodati, přebytek vrátiti; schází-li mu něco, nech žaluje dále. — Když kdo svůj statek, oděv a p. naříká, že mu byl ukraden anebo uloupen, ten má se přiblížiti svou vlastní rukou (a se ho chopiti) i přisáhati Přebůh, že jeho jest. — Naříká-li však koně ukradeného nebo uloupeného: nech pravou nohou svou vstoupí koni na přední nohu levou, levou rukou nech chytí koně za pravé ucho a pravicí vyzdviženou nad hlavu koňovu Přebůh přisáhá, že jeho jest. Praví-li kdo, že takového koně koupil na trhu, pozbude své peníze, které zaň

dal.[1]) — Postižena-li žena na vraždě nebo na ranách krvavých někomu zaťatých: žalobník nech ji usvědčí sám sedmý poctivými lidmi, jimž by se zdáti mohlo, že jest nevinna. Takto usvědčená hrdlo dá.

Měšťané v Magdeburku majíce od svého pána, biskupa, za soudce purkrabího a fojta, nemají býti k jinému právu pohoněni.[2]) — Za ránu na nehet hlubokou a článek dlouhou ruka, za vraždu hlava bude usečena. — Žena po muži nic nedědí, leč co jí daroval nebo zavázal před fojtem; než nezůstavil-li jí nic, děti jsou povinny, ji živiti do provdání. — Ani žena ani muž na smrtelné posteli nesmí poručiti více než 3 šilinky. — Zůstavil-li otec syna kněze a dceru pannu, oba dědí na roveň. Kněz mnich nedědí nic.

Když se dva poraní na území městském, kteříž oba užívají spůsobu slovanského (vendického), ač nejsou Slované (Vendové), a přijde-li jeden a žaluje po slovanském způsobě, nepotřebuje mu druhý odpovídati, leč by ho žaloval řečí žalovanému přirozenou a jak se žaluje v městském obvodě.“[3])

Okolnosť ta, že Opavané přijali artykule práva Magdeburského od Vratislavě, nabyla netušeného významu politického pro příští doby. Opavané na dále nejen v příčinách právních ale i v záležitostech cechovních a obchodních vůbec počali považovati město Vratislav za mateřské město, táhnouce takto ku Slezsku. Tím vznikl poznenáhlu onen směr, jenž Karel starší ze Žerotína zkrátka pojmenoval, řka: „Nakládají Slízsku“.

[1]) Hlubčické právo uznávalo opak. [2]) Na tomto artykulu zakládají se privilej Opavanům l. 1284. udělený (viz str. 94) a pozdější tuhé právní spory významu politického. [3]) Dostal-li se tento artykul též v Opavě k platnosti, jako platil naproti Slovanům okolo Magdeburku žijícím, nelze pověděti. Kn. Op. priv. 7—19. Plný ot. viz u Ensa.

Král Václav II. slaviv l. 1303. dne 26. května svatbu s Eliškou dědičkou polskou utvrdil své panství v říši polské. I nabyla říše česká rozsahu neobyčejně velikého, neboť kralevic Václav III. byl také králem uherským. Tím důrazněji vystupovali protivníci se svými požadavky, aby vydal království polské. A protivníků měl mnoho se strany uherské i německé. Mezi důvody té nepřízně Albrechta krále Římského uvádí kronika Otakarova, že zemi Opavskou mocí a křivdou zabral a knížete Mikuláše vypudil. Důvod jest ovšem jen lichý, neboť požadovalo se také na králi Václavovi, aby vydal buď stříbrné báně Kutnohorské anebo 80.000 hřiven stříbra položil.

Zápletky z toho nastalé skončily, jelikož také papežská stolice stála při Albrechtovi, výpravou uherskou, po níž král Václav III. pozbyl uherské koruny, ba Albrecht podnikl vojenské tažení až po Kutnou Horu do Čech, ovšem marné, poněvadž tak nešťastně skončilo, že Albrecht s malou slávou ba útěkem z Čech se vrátil. — Král Václav II. provedl také opravu českého peněžnictví dav l. 1300. raziti ony proslulé stříbrné groše Pražské, jichž bylo 60 na kopu čili hřivnu; též malé peníze, jichž bylo 12 do groše. Čtvrť hřivny čili 15 grošů slulo „ort". Tyto peníze staly se oblíbenou měnou po půl Evropě, také i jejich názvy zevšeobecněly.[1])

Dne 21. června l. 1305. skonal Václav II.

Václav III. 1305—1306.

Poněvadž pozbytím uherské koruny král Václav III. se také sřekl zasnoubené již princezny uherské, vyvolil

[1]) Grošův krále Václava II. nalezá se v kraji Opavském hojně. — Na „české", rozuměj groše, staří lidé počítají dotud.

si za nevěstu půvabnou kněžnu Violu, dceru svého souseda knížete Mečislava Těšínského. Když dne 5. října slavil v Brně svou svatbu, stihla jej z Polské zpráva, že vojsko české jest tísněno. A tak pět dní po svatbě shledáváme krále Václava III. již v Bruntáli, odkudž kněze Havla z komendy německého řádu v Opavě vypravil ku velmistru německého řádu do Prus, aby velmistr přispěl ku pomoci hejtmanu českému na Kališi od Litvínů sevřenému.[1])

Za tohoto pobytu svého v zemi nepochybně potvrdil OO. minoritům Opavským majestát krále Václava II. na založení panenského kláštera sv. Kláry.

Aby pojistil říši polskou, hned téhož roku konal král Václav III. přípravy na válku směrem ku Krakovu, kde ještě dlel kníže Mikuláš jakožto starosta.

Avšak v Olomouci v příbytku kapitulního děkana Budislava stihla jej smrť dne 4. srpna l. 1306.

„Ve velikém poledním parnu oddal se byl krátké dřímotě; a když potom chtěje ochladiti se, vystoupil z pokoje svého v lehkém oděvu do síně otevřené, neznámý vrah, jenž potud v domě byl se ukrýval, přiskočil náhle a vraziv doň dýku po třikrát, usmrtil ho na místě. Ve hluku nad tím povstalém spatřily vraha stráže i chopivše se ho, v prvním vzteku rozsekaly ho na místě. Vyzkoumáno později, že to byl Kunrat z Botenštejna, Durink rodem. Byl-li on tím vrahem neboli kdo jiný, nedalo se dokázati a nemůže již na jisto postaveno býti, jako vlastní pravý původ a příčina i způsob skutku tak děsného a osudného.“[2])

Tak dokonal poslední Přemyslovec na trůně českém, z čehož vznikly děsné zápletky pro celou říši.[3])

---

[1]) M. VII. 817. [2]) Pal. II. 1. 307. [3]) Poboční větev rodu Přemyslova kvetla potomně na knížecích stolcích v Opavě, Krnově,

Kníže Mikuláš 1306—1308.

Po smrti krále Václava III.[1]) nemohli se hejtmané čeští v Polské udržeti, i bylo jim ustoupiti. Ustoupil i kníže Mikuláš a uchýlil se na Opavsko, kdež měl několik sobě zavázaných pánů.

I objevuje se v měsíci prosinci l. 1306. pánem na Opavsku. Dne 18. prosince skládala mu slib a víru města Opava, Hlubčice, Krnov a Bruntál, načež jim všem potvrdil všecky svobody a výsady, „jakož se opětně poddali našemu panství. A aby zpomínaných měšťanů věrná oddanosť, s jakou se nám poddali, byla obyvatelům jiných zemí dobrým příkladem na přistupování v naši poddanosť, z obzvláštní náklonnosti dáváme jim tu milosť, že slibujeme za sebe, dědice své a potomky na věčné časy těm čtyřem městům na jich obyvatele nesáhati nijakou křivdou, útiskem, násilím nebo zajetím, leč pořádkem práva a soudu". Dáno v Opavě a psáno od našeho písaře Pavla.[2])

Ze slov knížete Mikuláše lze vyvoditi, že on jediný Přemyslovec, jenž se tak rád psával „nejjasnějšího krále Přemysla Otakara syn", kojil se nadějí, že naleznou se ochotní přívrženci, aby jemu anebo jeho synům pomohli na trůn královský.

Zda-li kníže Mikuláš v té příčině něco podnikl, není známo, avšak brzo znamenal, že jest jinak usouzeno, neboť o měsíc dříve zvolen byl za krále **Rudolf**,

---

Hlubčicích a Ratiboři. Poslední Přemyslovec Opavský Přemek (nepanující již) † 1493, Hlubčický Jan 1484, Ratiborský Valentin 1521, Krnovská kněžna Barbora zemřela po r. 1520. [1]) Jeho pozůstalá vdova, královna Viola, provdala se za Petra z Rožmberka, pána na Prudníku. [2]) M. V. 210.

kníže rakouské z domu Habspurského, manžel královny Elišky, vdovy po králi Václavovi II.

Král Rudolf jsa zaměstnán v Čechách samých, nemohl se starati o Opavsko, a tak kníže Mikuláš dne 29. května l. 1307. OO. minoritům potvrdil majestát králův Václava II. i III. na zbudování kláštera sv. Kláry, aby jim týž klášter od důstojného bratra Anthonika, kněze téhož řádu a biskupa Chenadského, byl posvěcen, kteráž věc prvé skrze zlomyslníky byvši překažena nyní bez odkladů provedena býti může.[1]) První abatyší toho kláštera byla panna Marketa.[2])

Brzo potom, dne 4. července zemřel král Rudolf, i jednalo se o volbu nového krále. Jedni chtěli knížete opětně z domu rakouského, Frydrycha Krásného, druhá strana klonila se ku knížeti Jindřichovi Korutanskému, kterýž měl za manželku Annu, sestru krále Václava III. Volbu knížete Jindřicha urychlil pán v našem kraji osedlý, Oldřich z Lichtenburka.

Když se totiž porady konaly v domě biskupa Pražského, Jana z Dražic, nejvyšší maršálek, Dobeš z Bechyně, ač churavý a v sedadle do poradní síně přinešený, velice přimlouval se za Frydrycha Krásného. Když mu odporovala strana Korutanská, aby nevolal do země cizozemcův, pronesl pan Dobeš popudlivá slova: „Chcete-li nějakého domácího míti za krále, pošlete do vsi Stadic; tam mezi sedláky naleznete snad nějakého starého strýce vymřelého rodu Přemyslova, přiveďte si ho sem a usaďte si ho na stolec královský!“ Sotva dořekl, přiskočil pan Oldřich z Lichtenburka plný vzteku a probodl nešťastného řeč-

---

[1]) M. VI. 6. [2]) Která od kněžny Justiny, manželky Mikulášovy (?) l. 1308. koupila 5 hřiven platu na měšťanech Opavských. Kr. 194.

níka. Týmž časem zabil také synovec Oldřichův, Hynek Krušina z Lichtenburka, synovce pana Bechyňského.[1]) Tímto krvavým činem urychlena volba Jindřicha Korutanského, kterýž potomně kraloval od r. 1307—1310.

Kníže Mikuláš neměl ustláno na růžích, neboť posledním listem daným l. 1308., kterým potvrzuje řádu sv.-Janskému statky Lisotice, Drslav, Babice, Šonborn, Jaronov, Ludměřice, Vernartice a též Vávrovice[2]) zapomíná i na nemilosť, kterou k tomuto zákonu byl choval, byv špatně spraven.[3])

Však naléhali na něho i někteří zemané jeho vlastní, až jej i vyhnali.[4])

Vyhnaný ze země kníže Mikuláš obrátil se nejspíše na své panství Plumlovské u Prostějova.

Vyhnání Mikulášovo usnadněno okolností jinou, že **Boleslav kníže Lehnické** jakožto manžel Markety, sestry krále Václava II. doposud nebyl dostal věna jejího vyplaceno.

Nejspíše tedy kníže Boleslav zemi zabral brannou mocí, neboť zemané i města s knížetem Mikulášem nespokojení přišli mu vstříc a dobrovolně se poddali Boleslavovi knížeti Vratislavskému.[5]) Zabrání země bylo usnadněno jednak různicemi v Čechách nastalými a směřujícími na vyhnání krále Jindřicha, jednak okolností tou, že kníže Boleslav tuším pevný hrad Edelštejn držel ve své moci. Ovšem uvázal se Boleslav v zemi Opavskou se značným nákladem, neb mu Vratislavané roku 1308. poslali 300 hřiven hotových, a když se z Opavy vracel, 30 postavův sukna Yperského ve 275 hřivnách přidali.[6])

---

[1]) Pal. II. 1. 322. [2]) Gärth má Šamařovice, kteréž sotva kdy náležely tomu řádu. [3]) Kr. 195. [4]) Dobner Chron. Aulae reg. V. 270. [5]) Chron. Aulae reg. l. c. [6]) S. III. 27.

Král Jan 1311—1318.

Kníže Boleslav píše se léta 1310. též knížetem Opavským, ale není na to zpráv, aby tu byl vykonával zeměpanská práva před r. 1311., kdy na trůně českém na místě vyhnaného krále Jindřicha již seděl Jan Lucemburský, jenž měl za manželku Elišku, sestru krále Václava III.

Za tohoto nového krále listem daným v Lehnici dne 26. ledna léta 1311. Boleslav a Jindřich, knížata Slezská a Opavská, pánové na Vratislavi, potvrzují německému řádu podací ku faře Krnovské,[1]) majíce správu země Opavské poručenu kaštelánu Jindřichovi „de Bilicz", sídlícímu na Hradci, kterýž hlavou země byl zůstal i na mnohá století příští.

Avšak doposud toto držení země Opavské, ač možná již umluvené, nebylo platno. V právomocné držení ovšem dostali se téhož roku v měsíci červnu v Olomouci, kamž král Jan byl příbyl, aby nepokoje a zmatky na Moravě uklidil, tudíž aby přivedl též do pořádku záležitosti kraje Opavského.

Do Olomouce tedy přibyli také knížata Slezská Boleslav, Jindřich a Vladislav, aby přijali řádný zápis na zástavu Opavska v 8000 hřivnách. A reversem daným dne 11. června zavazují se ona knížata, že „zemi Opavskou" vydají nejjasnějšímu knížeti Janovi, králi českému a polskému, jakmile jim bude oněch 8000 hřiven věna zaplaceno. Zároveň vzat kaštelán Hradecký pod přísahu, že ten hrad vydá v ruce krále českého, jakmile o splacení oné sumy nabude jistoty.[2])

Hned po tom ke dni 16. června k rozkazu královskému sjeli se poslové měst Opavy, Krnova, Hlubčic

---

[1]) M. VII. 800. [2]) M. VI. 39—40.

a nepochybně též Bruntále,[1]) aby tu králi českému jakožto pravému pánu učinili slib věrnosti a současně k rozkazu pána svého aby slíbili oněm knížatům poslušnosť do vyplacení oněch 800 hřiven zachovávati. Písemné na to zápisy vydali fojti, a sice za Opavu Albert, za Krnov Petr, za Hlubčice Jan.[2]) Dne 16. června l. 1311. kníže Boleslav i se svými dědici uveden byl v právomocné držení kraje Opavského, ale dne 15. srpna téhož roku píší se zástavní páni naposledy knížaty Opavskými,[3]) což důkazem, že král Jan usiloval o včasné zaplacení povinné sumy.

Král Jan přibyv na Moravu, aby zmatky v zemi stavil a odbojné sobě pány potrestal, věděl dobře, jaký odpor mu činí panstvo se svých hradů, i jest povědomá jeho politika, hrady dostati ve své držení. I jest nepochybno, že touže dobou, kdy strojil výpravu na pevné hrady Ungersberk, Třebíč, Boskovice, Račice a j., usiloval o nabytí hradu Plumlovského, na němž seděl vyhnaný ze země kníže Mikuláš. Proto roku nepovědomého přiměl Mikuláše k tomu, aby mu hrad prodal.

A Mikuláš s manželkou Adletou i s mladšími svými syny Janem a Václavem odstěhoval se do Brna, kdež konaje skutky bohumilé velice se zasloužil o kostel minoritský.[4]) Nejmladší syn Mikulášův Václav vyvolil sobě duchovní stav.[5])

---

[1]) Tehda byla jen 4 města, jak se říkalo „královská", čili města s vlastním statuten; ostatní města Prudník, Nová Cerekev, Chřenovice, Hlučín, Fulnek, Vítkov, Osoblaha byla jen panská města. [2]) M. VI. 36, Kr. 205, 206. [3]) Kopecký, Přemysl 19. [4]) V témž kostele také pochován, zemřev l. 1318. okolo 25. července. [5]) L. 1324. od papeže Jana XXII. vymíněna mu místa kanovnická v Olomouci a v Praze.

Však nejstarší potomek Mikulášův, též Mikuláš, shledává se mezi předními odbojníky královými. Ve spolku s Fryduší z Linavy, s Arklebem, Jimramem a Oldřichem z Boskovic nepřestával v zemi páchati zlé. S hradův výše jmenovaných podporovalo se loupežnictví a provodil se pych neslýchaný. Na tyto odbojníky učinil král výpravu, která dobytím a obořením hradů skončila.[1]) Přestal i odpor, odbojní páni se poddávali, a mezi těmi dne 29. července roku 1312. v Brně od krále Jana přijat na milosť i kníže Mikuláš mladší.[2])

O panovnické činnosti královĕ na Opavsku máme málo zpráv. Méně důležitý jest majestát vydaný roku 1313. v Praze, kterým potvrzuje svobody a výsady městu Chřenovicím od krále Přemysla Otakara II. udělené,[3]) avšak nápadný jest příchod krále Jana léta 1316. na Fulnek.

Co krále Jana po radostném narození prvního syna Václava, potomního krále Karla, přivedlo na Opavsko, zejména na Fulnek, kdež listem daným dne 2. července městu Krnovu udělil jeden výroční trh, není dosud vyjasněno.

Dle našeho mínění pobyt králův na Fulnece mohl by souviseti jediné se záležitostí Jindřicha z Lipé, královského vladaře, pro něhož, když byl uvězněn, proti králi zdvihla se celá „Ostrev" t. j. všeci rodové téhož znaku užívající, totiž páni z Lichtenburka, z Dubé, z Liběšic a j. A na Fulnecku, jak již bylo zpomenuto, drželi statky páni z Lichtenburka. A ješto jisto jest, že okolo l. 1320. na zboží tom sedí již pan Vok z Kravař, není věcí nemožnou, že pobyt králův byl vlastně výpravou na Oldřicha z Lichtenburka.

[1]) Pal. II. 2. 408. [2]) M. VI. 383. [3]) M. VI. 52.

Jest také věcí nad míru zajímavou pozorovati, kterak dosavadními událostmi od r. 1278. zběhlými utvořilo se mínění, že kraj Opavský jest zemí od Moravy různou. Když tudíž l. 1315. král Jan statky kláštera Velehradského osvobozuje tak, aby k nim královští úředníci soudní neměli moci ani při cudách Brněnské, Bzenecké, Přerovské, ani při Opavské, praví zřejmě, že vyjímá od práva zemského všecky statky klášterské nechť ony jsou v zemi Moravské aneb v (zemi) Opavské.[1])

Ostatek dobrodružný král popudil brzo proti sobě celý národ, až se rozzuřila obecná válka, v níž opětně „ostrev“ vévodila. Přihodiloť se mu zajisté, že byv roku 1318. od pana Jindřicha z Lipé oblehán v Brně, spěšně vyvázl z nebezpečí.

Po obecném smíření na sněmě Domažlickém odhodlal se král mladému knížeti Mikuláši za věrné služby sobě prokázané propůjčiti zemi Opavskou za léno koruny české.[2])

Které příčiny krále Jana k tomu přiměly, aby knížeti Mikuláši II. Opavsko odloučiv je od země moravské udělil za samostatné knížetství, není nám nijakými listinami dochováno a odůvodněno; nicméně průběh událostí od r. 1278. nám věc nijak nečiní nápadnou, aniž vidíme v tom nějaký náhlý, nepřirozený skok dějepisný. Naopak zdá se, jako by král Jan, z rodu Lucemburského, tedy z cizího, a dědic koruny i říše Přemyslovcův, byl uznával oprávněnosť nároků na trůn i říši vedlejší větve domácího staroslavného rodu, tudíž tyto potomky Přemyslovce že chtěl usmířiti s okolnostmi nastalými. Ale jak nám nynějším nelze jinak, leč bráti věci, jak se sběhly, tak nelze nám také

[1]) M. VI. 63. [2]) M. VI. 108.

neviděti, že listem knížete Mikuláše daným v Praze dne 3. července léta 1318., kterým vyznává, že jemu kraj Opavský, doposud k Moravě příslušný, vydán byl za knížetství od Moravy odloučené jakožto léno království českého a, že králi českému i jeho nástupcům a dědicům za sebe i za své potomky po meči slibuje věrnosť, ohlašuje se událosť v dějinách říše českomoravské nad míru vážná a svými následky dalekosáhlá, takže darmo se ohlížíme v dějinách této říše po dějinné události jiné vážnější, dalekosáhlejší. Neboť odloučení Opavska od Moravy stalo se zárodkem velikým proměnám v minulosti; účinky těch proměn sáhají však do přítomnosti, poněvadž nezbytné jich výsledky spatřiti může teprve budoucnosť.

Ješto odloučením Opavska od Moravy jak pro říši českomoravskou vůbec tak pro Moravu i Opavsko zvláště rok 1318. stal se velikým mezníkem dějepisným, příhodno bude na tomto místě šíře promluviti o všelikých poměrech a záležitostech kraje Opavského.

Co se tkne **věci církevních**, shledali jsme, že l. 1131. Hlubčice slušely ku arcijahenství Přerovskému, Holasovice ku proboštství Olomuckému; ale l. 1244. byl kraj Holasovský již děkanstvím, které toho roku spravoval Jan farář Novocerekvický jakožto děkan „Opavský". Za biskupa Brunona stalo se Opavsko arcijahenstvím, i vyskytuje se arcijahen Heydolf v tomto úřadě od r. 1255—1258.[1]) Pro pozdější doby lze jen hádati, že kanovník Verner, miláček královny Kunhuty, takový úřad zastával. Po něm vázalo se důležité toto důstojenství k nejpřednější faře v zemi, totiž k Hradecké, do jejíhož obročí slušelo veliké panství se třemi vsemi. A jakkoli toho není nikde dotčeno,

[1]) M. III. 197, 212, 224, 236, 253.

předce za jisté pokládati lze, že kněz Jindřich farář Hradecký [1]) tento úřad spravoval tak, jako po něm (1303) Dobeš z Benešova arcijahen Hradecký, syn Miloty z Benešova čili z Dědic. V tomto arcijahenství Opavském vzniklo do r. 1318. drahně far, kteréž na novo vyčteme, počnouce od severozápadu.

Zdali Cukmantl měl tehda již faru, nelze tvrditi; ovšem trvala fara nepochybně již v Prudníku a v Potěkrbách, kteréž fary obě spravoval léta 1321. Milota farář Prudnický.[2]) Osoblaha měla již před r. 1273. faráře, kterýž jsa kanovníkem Olomuckým a Kroměřížským na studiích v Padově byl zemřel a ves Kozlůvky kostelu Olomuckému byl poručil. Okolo l. 1318. byl tu farářem Lupold.[3]) Taktéž osada Godefridesdorf (nyní Fulštejn ves) měla farářem kněze Jindřicha (1321). A v Pomorčovicích farařoval touže dobou kněz Jan. Stran faráře Mikuláše v Hrozové (1309) odkazujeme k hist. top.[4]) Aby v jiných osadách biskupského zboží Osoblažského, jako Sádku, Bitárně, Rudolticích, Jindřichově, Janovicích, Třemešné fary byly trvaly, jakkoli se to jinde tvrdí, nelze nic prokázati. Hlubčice tuším již l. 1131. byly farní osadou, ale prvního faráře Eliáše zpomíná se teprv l. 1259.

Když podacího v Hlubčicích nabyl řád sv.-Jana a po r. 1281. bratří téhož řádu z Hlubčic byli vyhnáni, konvent sv.-Janský choval tu potomně 8 kněží křižovníkův. Okolo r. 1288. byl tu komendorem fra Dětřich. Fara Hrobnická vznikla tuším brzo po r. 1183. a prvním komendorem sv. Jana píše se l. 1239. fra Bohuš.

---

[1]) Viz historickou topografii 276. [2]) Weltzel, Prundník 15. [3]) Weltzel l. c. [4]) Str. 291.

V Mokrých možná že trvala již fara, ač jiného na to dokladu nemáme, leč že se vyskytuje l. 1275. Jan de Moceren mistr dekretův.[1]) Ovšem měly Holasovičky dříve než l. 1301., kdy se zpomíná komendora tamnějšího fra Jindřicha, svou faru, k níž nepochybně slušely všecky vsi německého řádu: Holasovičky, Smíchovy a Mikulovice = Křižovy. Podobněž i v Opavici, seděl již l. 1301. fra Hanaman „komendator a farář" téhož řádu. Krnov že měl svou faru již l. 1221., bylo zpomenuto, avšak určitě se jí zpomíná l. 1281., kdy podací k ní od knížete Mikuláše dáno bylo témuž řádu německému. Od téhož prý knížete založen tu byl klášter minoritský. Kostelec pak již jmenovaný l. 1262. že kostel měl, když ta ves i po německu sluje Weisskirch, nelze pochybovati. Bruntál měl již l. 1297. vynikající chrám sv. Václavu zasvěcený a mnohými odpustky obdařený. Benešovského podací zároveň s podacím ve filialním kostele v Horních Životicích nabyl klášter Hradištský r. 1288. a brzo potom podacího k farám Úvalenské a Branické. Pod farnosť Úvalenskou slušely vsi Úvalno, Býkov a Dubnice oboje; pod Branickou vsi Branice, Bobolusky a Škrochovice. Neplachovská fara jest starožitná; a když se dostala l. 1257. německému řádu spravoval ji tehda nejspíše knez Vojtěch, 1301. byla komendou. Násile mělo tušim již faru, ale určité zprávy o ní nabýváme teprve později, kdy se její podací dostalo klášteru Hradišti. Stran vesnic Bohdanov náležitých klášteru Tišnovskému a Levic patřících klášteru Zábrdovskému lze předpokládati, že měly fary a že podací slušelo zpomenutým konventům. Nová Cerekev dostala kostel, jak jméno svědčí,

[1]) M. IV. 151, 213, 214.

Kníže Mikuláš 1306—1308.

Po smrti krále Václava III.[1]) nemohli se hejtmané čeští v Polské udržeti, i bylo jim ustoupiti. Ustoupil i kníže Mikuláš a uchýlil se na Opavsko, kdež měl několik sobě zavázaných pánů.

I objevuje se v měsíci prosinci l. 1306. pánem na Opavsku. Dne 18. prosince skládala mu slib a víru města Opava, Hlubčice, Krnov a Bruntál, načež jim všem potvrdil všecky svobody a výsady, „jakož se opětně poddali našemu panství. A aby zpomínaných měšťanů věrná oddanosť, s jakou se nám poddali, byla obyvatelům jiných zemí dobrým příkladem na přistupování v naši poddanosť, z obzvláštní náklonnosti dáváme jim tu milosť, že slibujeme za sebe, dědice své a potomky na věčné časy těm čtyřem městům na jich obyvatele nesáhati nijakou křivdou, útiskem, násilím nebo zajetím, leč pořádkem práva a soudu". Dáno v Opavě a psáno od našeho písaře Pavla.[2])

Ze slov knížete Mikuláše lze vyvoditi, že on jediný Přemyslovec, jenž se tak rád psával „nejjasnějšího krále Přemysla Otakara syn", kojil se nadějí, že naleznou se ochotní přívrženci, aby jemu anebo jeho synům pomohli na trůn královský.

Zda-li kníže Mikuláš v té příčině něco podnikl, není známo, avšak brzo znamenal, že jest jinak usouzeno, neboť o měsíc dříve zvolen byl za krále **Rudolf**,

---

Hlubčicích a Ratiboři. Poslední Přemyslovec Opavský Přemek (nepanující již) † 1493, Hlubčický Jan 1484, Ratiborský Valentin 1521, Krnovská kněžna Barbora zemřela po r. 1520. [1]) Jeho pozůstalá vdova, královna Viola, provdala se za Petra z Rožmberka, pána na Prudníku. [2]) M. V. 210.

kníže rakouské z domu Habspurského, manžel královny Elišky, vdovy po králi Václavovi II.

Král Rudolf jsa zaměstnán v Čechách samých, nemohl se starati o Opavsko, a tak kníže Mikuláš dne 29. května l. 1307. OO. minoritům potvrdil majestát králův Václava II. i III. na zbudování kláštera sv. Kláry, aby jim týž klášter od důstojného bratra Anthonika, kněze téhož řádu a biskupa Chenadského, byl posvěcen, kteráž věc prvé skrze zlomyslníky byvši překažena nyní bez odkladů provedena býti může.[1]) První abatyší toho kláštera byla panna Marketa.[2])

Brzo potom, dne 4. června zemřel král Rudolf, i jednalo se o volbu nového krále. Jedni chtěli knížete opětně z domu rakouského, Frydrycha Krásného, druhá strana klonila se ku knížeti Jindřichovi Korutanskému, kterýž měl za manželku Annu, sestru krále Václava III. Volbu knížete Jindřicha urychlil pán v našem kraji osedlý, Oldřich z Lichtenburka.

Když se totiž porady konaly v domě biskupa Pražského, Jana z Dražic, nejvyšší maršálek, Dobeš z Bechyně, ač churavý a v sedadle do poradní síně přinešený, velice přimlouval se za Frydrycha Krásného. Když mu odporovala strana Korutanská, aby nevolal do země cizozemcův, pronesl pan Dobeš popudlivá slova: „Chcete-li nějakého domácího míti za krále, pošlete do vsi Stadic; tam mezi sedláky naleznete snad nějakého starého strýce vymřelého rodu Přemyslova, přiveďte si ho sem a usaďte si ho na stolec královský!“ Sotva dořekl, přiskočil pan Oldřich z Lichtenburka plný vzteku a probodl nešťastného řeč-

---

[1]) M. VI. 6. [2]) Která od kněžny Justiny, manželky Mikulášovy (?) l. 1308. koupila 5 hřiven platu na měšťanech Opavských. Kr. 194.

níka. Týmž časem zabil také synovec Oldřichův, Hynek Krušina z Lichtenburka, synovce pana Bechyňského.[1]) Tímto krvavým činem urychlena volba Jindřicha Korutanského, kterýž potomně kraloval od r. 1307—1310.

Kníže Mikuláš neměl ustláno na růžích, neboť posledním listem daným l. 1308., kterým potvrzuje řádu sv.-Janskému statky Lisotice, Drslav, Babice, Šonborn, Jaronov, Ludměřice, Vernartice a též Vávrovice[2]) zapomíná i na nemilosť, kterou k tomuto zákonu byl choval, byv špatně spraven.[3])

Však naléhali na něho i někteří zemané jeho vlastní, až jej i vyhnali.[4])

Vyhnaný ze země kníže Mikuláš obrátil se nejspíše na své panství Plumlovské u Prostějova.

Vyhnání Mikulášovo usnadněno okolností jinou, že **Boleslav kníže Lehnické** jakožto manžel Markety, sestry krále Václava II. doposud nebyl dostal věna jejího vyplaceno.

Nejspíše tedy kníže Boleslav zemi zabral brannou mocí, neboť zemané i města s knížetem Mikulášem nespokojení přišli mu vstříc a dobrovolně se poddali Boleslavovi knížeti Vratislavskému.[5]) Zabrání země bylo usnadněno jednak různicemi v Čechách nastalými a směřujícími na vyhnání krále Jindřicha, jednak okolností tou, že kníže Boleslav tuším pevný hrad Edelštejn držel ve své moci. Ovšem uvázal se Boleslav v zemi Opavskou se značným nákladem, neb mu Vratislavané roku 1308. poslali 300 hřiven hotových, a když se z Opavy vracel, 30 postavův sukna Yperského ve 275 hřivnách přidali.[6])

---

[1]) Pal. II. 1. 322. [2]) Gärth má Šamařovice, kteréž sotva kdy náležely tomu řádu. [3]) Kr. 195. [4]) Dobner Chron. Aulae reg. V. 270. [5]) Chron. Aulae reg. l. c. [6]) S. III. 27.

Král Jan 1311—1318.

Kníže Boleslav píše se léta 1310. též knížetem Opavským, ale není na to zpráv, aby tu byl vykonával zeměpanská práva před r. 1311., kdy na trůně českém na místě vyhnaného krále Jindřicha již seděl Jan Lucemburský, jenž měl za manželku Elišku, sestru krále Václava III.

Za tohoto nového krále listem daným v Lehnici dne 26. ledna léta 1311. Boleslav a Jindřich, knížata Slezská a Opavská, pánové na Vratislavi, potvrzují německému řádu podací ku faře Krnovské,[1]) majíce správu země Opavské poručenu kaštelánu Jindřichovi „de Bilicz“, sídlícímu na Hradci, kterýž hlavou země byl zůstal i na mnohá století příští.

Avšak doposud toto držení země Opavské, ač možná již umluvené, nebylo platno. V právomocné držení ovšem dostali se téhož roku v měsíci červnu v Olomouci, kamž král Jan byl přibyl, aby nepokoje a zmatky na Moravě uklidil, tudíž aby přivedl též do pořádku záležitosti kraje Opavského.

Do Olomouce tedy přibyli také knížata Slezská Boleslav, Jindřich a Vladislav, aby přijali řádný zápis na zástavu Opavska v 8000 hřivnách. A reversem daným dne 11. června zavazují se ona knížata, že „zemi Opavskou“ vydají nejjasnějšímu knížeti Janovi, králi českému a polskému, jakmile jim bude oněch 8000 hřiven věna zaplaceno. Zároveň vzat kaštelán Hradecký pod přísahu, že ten hrad vydá v ruce krále českého, jakmile o splacení oné sumy nabude jistoty.[2])

Hned po tom ke dni 16. června k rozkazu královskému sjeli se poslové měst Opavy, Krnova, Hlubčic

[1]) M. VII. 800. [2]) M. VI. 39—40.

a nepochybně též Bruntále,[1]) aby tu králi českému jakožto pravému pánu učinili slib věrnosti a současně k rozkazu pána svého aby slíbili oněm knížatům poslušnosť do vyplacení oněch 800 hřiven zachovávati. Písemné na to zápisy vydali fojti, a sice za Opavu Albert, za Krnov Petr, za Hlubčice Jan.[2]) Dne 16. června l. 1311. kníže Boleslav i se svými dědici uveden byl v právomocné držení kraje Opavského, ale dne 15. srpna téhož roku píší se zástavní páni naposledy knížaty Opavskými,[3]) což důkazem, že král Jan usiloval o včasné zaplacení povinné sumy.

Král Jan přibyv na Moravu, aby zmatky v zemi stavil a odbojné sobě pány potrestal, věděl dobře, jaký odpor mu činí panstvo se svých hradů, i jest povědomá jeho politika, hrady dostati ve své držení. I jest nepochybno, že touže dobou, kdy strojil výpravu na pevné hrady Ungersberk, Třebíč, Boskovice, Račice a j., usiloval o nabytí hradu Plumlovského, na němž seděl vyhnaný ze země kníže Mikuláš. Proto roku nepovědomého přiměl Mikuláše k tomu, aby mu hrad prodal.

A Mikuláš s manželkou Adletou i s mladšími svými syny Janem a Václavem odstěhoval se do Brna, kdež konaje skutky bohumilé velice se zasloužil o kostel minoritský.[4]) Nejmladší syn Mikulášův Václav vyvolil sobě duchovní stav.[5])

---

[1]) Tehda byla jen 4 města, jak se říkalo „královská“, čili města s vlastním statuten; ostatní města Prudník, Nová Cerekev, Chřenovice, Hlučín, Fulnek, Vítkov, Osoblaha byla jen panská města. [2]) M. VI. 36, Kr. 205, 206. [3]) Kopecký, Přemysl 19. [4]) V témž kostele také pochován, zemřev l. 1318. okolo 25. července. [5]) L. 1324. od papeže Jana XXII. vymíněna mu místa kanovnická v Olomouci a v Praze.

Však nejstarší potomek Mikulášův, též Mikuláš, shledává se mezi předními odbojníky královými. Ve spolku s Fryduší z Linavy, s Arklebem, Jimramem a Oldřichem z Boskovic nepřestával v zemi páchati zlé. S hradův výše jmenovaných podporovalo se loupežnictví a provodil se pych neslýchaný. Na tyto odbojníky učinil král výpravu, která dobytím a obořením hradů skončila.[1]) Přestal i odpor, odbojní páni se poddávali, a mezi těmi dne 29. července roku 1312. v Brně od krále Jana přijat na milosť i kníže Mikuláš mladší.[2])

O panovnické činnosti královĕ na Opavsku máme málo zpráv. Méně důležitý jest majestát vydaný roku 1313. v Praze, kterým potvrzuje svobody a výsady městu Chřenovicím od krále Přemysla Otakara II. udělené,[3]) avšak nápadný jest příchod krále Jana léta 1316. na Fulnek.

Co krále Jana po radostném narození prvního syna Václava, potomního krále Karla, přivedlo na Opavsko, zejména na Fulnek, kdež listem daným dne 2. července městu Krnovu udělil jeden výroční trh, není dosud vyjasněno.

Dle našeho mínění pobyt králův na Fulnece mohl by souviseti jediné se záležitostí Jindřicha z Lipé, královského vladaře, pro něhož, když byl uvězněn, proti králi zdvihla se celá „Ostrev“ t. j. všeci rodové téhož znaku užívající, totiž páni z Lichtenburka, z Dubé, z Liběšic a j. A na Fulnecku, jak již bylo zpomenuto, drželi statky páni z Lichtenburka. A ješto jisto jest, že okolo l. 1320. na zboží tom sedí již pan Vok z Kravař, není věcí nemožnou, že pobyt králův byl vlastně výpravou na Oldřicha z Lichtenburka.

[1]) Pal. II. 2. 408. [2]) M. VI. 383. [3]) M. VI. 52.

spíše připomíná [1]) zakladatele toho kláštera Lva z Klobouk, komorníka Brněnské cúdy, tak není ani památky, aby některý opat byl zasahoval v události zemské. Ostatek možná, že po nájezdě Tatarském klášter té vsi již ani nedržel.

Benediktini v Třebíči drželi již nejspíše na konec 13. století Březovsko s okolím (Březovou, Leskovec, Jetřichovice, Kunčice, Valtěřovice, Goldzýf), nabyvše toho zboží tuším od panen cistercianek v Doubravníku.

Panny cistercianky v Oslavanech držely toliko podací v Nové Cerekvi a ve Vojanovicích.

Panny cistercianky v Tišnově nabyly újezdu Krnovského, ale pozbyly ho; za to však zůstala jim ves Bohuchvalovy až do novějších časů.

Panenský **klášter sv. Kláry** v Opavě vznikl teprve roku 1307.

Bratří řehole sv. Františka čili **minorité** měli na Opavsku, jak určitě dokázáno, jediný klášter v Opavě nejméně od r. 1269. K r. 1288. vyskytuje se jméno guardiana Arnolda a bratří Tomáše i Duchoně.[2]) Minoritský klášter ve Vladislavi na Ratiborsku pokládal se za filialní Opavského. Guardiani české provincie byli podřízeni českému provinciálovi, jakým se r. 1303. jmenuje frater Tomáš. A jak již za královny Kunhuty ten řád měl svého generála v Římě, tak nejspíše frater Anthonikus, biskup Chenadský, l. 1307. jakožto generál téhož řádu světil klášter sv. Kláry stojící pod ochranou řádu minoritského.

Minorité jistotně měli také své domácí učení. Ale stran **škol** máme jen jedinou určitou zprávu Opavska se týkající.

---

[1]) Zukal, Besitzungen mährischer Klöster im Oppalande.
[2]) M. IV. 348.

Když totiž Hlubčičané kněží řádu sv.-Janského z města byli vyhnali a potomně pro tento pych přičiněním knížete Mikuláše s bratřími téhož řádu se byli srovnali, položivše pokuty 20 hřiven a pustivše jim 2 domy v Hlubčicích, zavázal se řád, že bude v Hlubčicích chovati 8 kněží křižovníků, při škole pak udržovati jednoho mistra a 2 praeceptory a též rektora kůru, i opatrovati chudobinec. Z čehož lze hádati, že tehda již v Hlubčicích trvala škola řečená „trivialní". A jako tuto jediná zpráva o škole zachována, taktéž máme tu jedinou zvěsť o dobročinném ústavě **chudobinci**, jakých později vznikalo více, zejmena také špitálů.

Přehlednuvše tuto záležitosti církevní, nemůžeme pominouti **věcí národnostních.** Kraj Opavský až do markrabí Vladislava Jindřicha I. byl úplně český,[1]) ale řídčeji obydlen jakožto kraj pohraničný, do něhož se časté nájezdy válečné konaly. Když pak markrabí Vladislav počal usilovati o rozkvět hornictví v horách Jesenikách tak v kraji Olomuckém jak v Holasovském, není pochybnosti, že volal kovpopy z Němec. Že otvíráním hor u Benešova, Bruntále i Cukmantle přivábilo se také něco špekulantův, lze předpokládati.

Co se dálo za naší paměti do Ameriky i jinam k vůli zlatu a stříbru, to se jistotně dělo tehda, ovšem měrou skrovnější. Že pak kovkopi nejednou, když dolování se nezdařilo, chytili se motyky osadnické, jest nepochybno a pro Chařovou (viz stranu 28.) zjištěno. Druhá příčina do stěhování obyvatelů od západu byla nouze a hlad, neboť nikdo rád neopouští milené své vlasti. Ve Flandrech totiž po velikých potopách i

---

[1]) Že byl českým, nikoli polským anebo smíšeným, viz mou rozpravu „Čeština na Opavsku".

povodních nastal hlad (l. 1196.); proto zchudlý lid hledal chleba hlavně v zemích českých a polských. Jiná zase příčina tomu stěhování nastala v Němcích. Králové němečtí jsouce totiž mnohonásobně zaneprázdněni v Italii vzdalovali se své říše, i zavládly v zemi za jich nepřítomnosti nepořádky i opanovalo pěstní právo. To ponoukalo také stěhovati se. A tak přibyli do našeho kraje nepochybně Vlamové z Flander, Sasové z Vestfalska, Frankové z Bavorska a konečně Němci se severních krajin. Zeměpáni vidouce v tom svůj prospěch, když se jim kraje zalidňují, přistěhovalce podporovali udělováním hojných svobod, jak jsme to na svém místě podotkli. Chceme-li poměr obyvatelstva slovanského ku německému blíže určiti, nemáme k tomu jiných pomůcek leč místních jmen, dle nichž můžeme seznati, jsou-li původu českého či německého.

Česká jména osad. Mezi nejstarší a mluvnicky nejvzácnější místní jména počítáme předně podvojné tvary: Bobolusky, Bobrovniky, Hlubojaty (Lubojaty), Hradčany, Hrobniky, Kouty, Potěkrby, Rohozany, Suchomasty (Cukmantl), Tlustomasty, Zlatniky;[1]) též Holasovice, Hlubčice, Kravaře, Milhostovice atd. Vedle nich mezi staré a vzácné čtou se přídavná jména:[2]) Cevelín = Cvilín, Bořutín, Hlčín = Hlučín, Radotín, Vladěnín a j.; pak Boleslav, Polom, Plšť, Pišť, Radim, Třebom; posléze Býkov, Slavkov, Turkov atd.

[1]) Na Krnovsku jest ještě více podvojných novotvarů: Bohdanovy, Bohuchvalovy, Vratišovy, Linhartovy, Žopovy, Matyšovy, ale ty vsi sluly původně: Bohdanovice, Bohuchvalov, Vratišov, Lihartovice, Žopov, Matyšov. Viz o tom 3. program českého gymnasia Opavského. [2]) Viz Vaškův Výklad slov. jmen místních v Opavsku v progr. c. k. gym. Op. 1872.

Prvnější jména pocházejí od různých živností na př.: bobrovníky sluli, kdož opatrovali bobry; pomnožné v—ice označují rod; přídavná v—ín (Bořutín) a poslednější zdánlivě bez přípony (Boleslav) znamenají nám: Bořutův hrad, Boleslavova ves, jako podobněž Slavkov značí Slávkův hrad.

Mnohá místní jména vedena jsou od řek, potokův[1]) a vod: Bílá, Čermná, Červenkov, Deštné, Jesenice, Moravice, Morávka, Odry, Opava, Opavice, Osoblaha, Ostrava, Osterwitz slují po německu Nekázanice od potoka Ostravice, Prudník, Suchá Pština, Vražné. Podobněž k vodám ukazují jména: Děhylov u řeky Opavice a Děhylov u Pštiny, Hať (most z proutí přes bažinatou krajinu), Loděnice, Mokré, Slatina = Studénka, Vodka, Zábřeh, Zátor = ostrov, Plesná (jezero).

Od různých okolností místních máme jména: Březová, Dubnice, Hrabí (Hrabství), Klokočov, Leskovec, Sosnová, Tísek, Třemešná, Vřesina, Vrbka (tato jména týkají se stromů a bylin). Od hory Rudně má jméno Rudentál, t. j. Bruntál, od Ježníka Ježník. Od jiných některých místních, právních i nahodilých okolností čteme jména: Branka = Branice, Cerekev = Kostelec, Děrné, Džbánce (hospoda), Hlavnice, Hlínka = Jílovec, Hradec, Jamnice = Hlubočec = Podolí = Úvalno; Kamenec, Kněžpole (kněží pole), Kobylí (pole), Kozí dol, Lazce (Mokré a Suché, nevzdělaná země), Lhota (nová osada), Násile (Násidle), Nové Sedlice (nová osada), Suchdol, Pišť (pištitá země), Polanka, Po-

[1]) Jiné potoky českých jmen: Kobylky dvě (jedna vtékající do prostřední, druhá do zlaté Opavice), Čižina, Hořina, Hošťata, Cidlina, Ohrozimka; Hvozdnice, Troja, Morava.

ruba (les vyroubaný), Sádek (vesnice omezená kamennými mezníky), Rovné, Úblo, Vysoká (protiva Hlubočec).

Největší část osad dostala jména ode jmen křestných. Aby laskavý čtenář viděl, jakých křestných jmen naši předkové užívali, sestavíme jména křestná česká i počeštěná pořádkem abecedním a místní jména od nich vedená písmem proloženým. Křestná jména pro Opavsko z listin neprokázaná, ale odjinud známá, dáme do závorek; jména osad pak od křestných jmen sice na Opavsku prokázaných vedená ale na Opavsku se nevyskytující dáme písmem obyčejným.[1])

Bavor — Bavorov, Benek — Benkovice, Beneš — Benešov Horní a Dolní, Bezděk — Bezděkov, Bezděkova Hať, (Bílej) — Bílov, Bílovec, (Bita) — Bítov, (Bližek) — Bližčice, Blud — Bludovice, Boček — —, Bohdan = Bohdal — Bohdanovice i Bohdanovy, (Bohuchval) — Bohuchvalovy, Bohuslav = Bohuš — Bohuslavice i Bohušovice, Boleslav = Boleta — Boleslav, Boletice, Bořuslav = Bořuta — Bořutín, (Braněta) — Brantice, (Bratěj = Bratřík) — Bratřikovice, Brumo — Brumovice, Budislav = Budiš — Budišovice, (Býk) — Býkov, (Čák) — Čáková, (Čeviš) — Čevišov, (Dárek) — Darkovice, Dobroslav = Dobeš — Dobroslavice, Dobešovy, (Domorad) — Domoradovice, Domaslav — Domaslavice, Držislav = Držek — Drslav, Držkovice dvojí, Duchoň — —, Heralt = Hereš — Heraltice, Heršice = Hertice, (Hněvoš) — Hněvošice, Hodislav — Hodslavice, (Holas) — Holasovice i Holasovičky, (Holeč) — Holčovice, (Hošťálek) — Hošťálkovice i Hošťálkovy, (Host) — Hoštice

[1]) Při tom držíme se celkem Vaškova pojednání.

Malé i Veliké, (Hraba) — Hrabyně, (Chabič) — Chabičov, (Chař) — Chařová, (Chlebič) — Chlebičov, (Chrastel) — Chrastelov, (Chřen) — Chřenovce, (Chuchel) — Chuchelná, Chvalík — Chvalikovice, Jakart — Jakartovice i Jakartice Pusté, (Jakubec) — Jakubčovice, (Jarohněv = Jaroň) — Jaronovice, Jaroslav = Járek — Jarkovice, Ješek — Ješkovice = Jestkovice, Jetřich — Jetřichovice, (Jiljí = Jileš) — Jilešovice, (Kačer) — Kačeř = Ketř, (Kober) — Kobeřice, Kochan — —, (Komár) — Komárov, (Košeta) — Košetice, (Kozel) — Kozlůvky (Kozma) — Kozmice, (Křep = Křepek) Křípov = S—křipov, Kuneš — Kunšice = Kunčice, Kyj — Kyjovice, (Kyleš) — Kylešovice, Leva — Levice, (Lichuten) — Lichtnov, (Lisota) — Lisotice, (Lubota) — Lubotyň = Luptyň, (Lubel) — Lublice, (Lubomír) — Lubomířice, (Ludomír) — Ludměřice (Luka) — Lukavec, Mikulaj — Mikulajovice, Milhost — Milhostovice (Milostovice), Milota — Milotice (Milotendorf), Mladota — Mladotice (Mladecko), Míroslav — —, (Nekazan) — Nekázanice, Neplach — Neplachovice, Oldřiš — Oldřišov, Otakar (= Atkar) — Jaktař, Petr = Petřík = Petřek = Petřeta — Petrovice, Petříkovy, Petřkovice, Petřetín, (Plsk) — Plšť, (Pomorec) — Pomorčovice, (Polom) = Polomec — Polom, (Posuta) — Posutice, Prkoš — —, Přemysl = Přemek — —, Přibyslav — —, Prosimír — Prosměřice, (Pustěj) — Pustějov (Radim) — Radim, Radoslav = Radota = Radun — Radslavice, Radotín, Raduň, (Rak) — Rakov, Ratibor — Ratiboř, (Roh) — Rohov, (Rozum) Rozumice, (Rus) — Rusín, Semislav — —, (Skoroch = Skorota) — Skorochovice = Škrochovice, Skorotín, Slavibor

= Slavata = Slávek — Slavkov, (Smích) — Smíchovy, Smil — Smilovice, (Smolek) — Smolkov, Stanimír — —, (Stibor, Ctibor, Zdebor) — Stěbořice a dvojí Stibořice, Strachota — —, Sudík — Sudice, Svatoslav = Svatoň — Svatoňovice, (Svin) — Svinov, (Šamar) — Šamařovice, Štěpán — Štěpánovice i Štěpánkovice, (Těchan = Těšek) — Těchanovice, Těškovice, (Třeb) — Třebom, Třebovice, (Trměta) — Trmantice, Trutvín — —, (Tur = Turek) Turkov, (Útěch) — Útěchovice, Václav — —, Valtěř — — Valtěřovice, Vávra — Vávrovice, (Vejha) — Vejhovice, Vernart — Vernartice, Vítek — Vítkov, Vítkenštejn = Vikštejn, Vladislav = Vladěn — Vladislav, Vladěnín, (Vlast) — Vlastovice, Vlk — Vlkovice, Vojslav = Vojan — Vojanovice, Vojtěch = Vojta — † Vojtovice, Vok — Vokenstadt, Vokendorf, Woggen—drysel, Vratislav = Vratiš — Vráclavek, Vratišovy, Zbyslav — Zbyslavice (Byslavice), (Zubr) — Zubřice, Žibota — Žibotice (Životice), (Žimor) — Žimorovice, (Žop) — Žopovy.

Jména osad německá anebo poloněmecká vypíšeme letopisným pořádkem a to tak, že poloněmecká proložíme, zaniklé označíme křížkem.

1214 Vrudental (Bruntál), 1221 Rod (Krotendorf); 1224 † Lechsdorf; 1237: Crucerdorf (Holasovičky) a Smedisdorf (Smíchovy); 1240 Hohendorf (Bohuchvalovy); 1250: Jeskendorf (Ješkovice), Bratrigsdorf (Bratříkovice), Ekkardisdorf, Hermansdorf, Mladotsdorf (Mladecko), Sibodesdorf (Životice Horní); 1253: Jegerdorf, Lobenstein (Cvilín); 1255: † Godvridestorp (nyní Fulštejn), Rudolveswalt (Rudoltice), Wlmensten (Fulštejn); 1256: Levendal (Liptál), Renverdestorp (Třemešná), Henrikestorp (Jindřichov);

1262 Cukmantl; 1265: Schonebrune (Svinov), † Sifridesdorf, Heroltsdorf (Heraltice); 1266: Nuvenkirchen (Cerekev); 1267: Peterswalde, Janestorp, Arnoldestorp, Pizkerstorp; 1281 Edelstein; 1287 † Sidelperch (Vejhovice); 1288: † Schwarzendorf, Wokendorf, Milotndorf, † Rabendorf; 1297 Landek; 1298 Stalsdorf; 1301 Wytchenau (Vítkov); 1302: Neustadt (Prudník), Dittersdorf (Potěkrby), Spatendorf (Špachov); 1308 Schonborn; 1318: Pilgrimsdorf (Poruba biskupská), Bertoldisdorf (Bartultovice), Mathesdorf (Matějovice), Plumleinsdorf (Blimsdorf), Cristendorf Křížkovice), Stebilsdorf (Štablovice), Schonenstein (hrad Životský), Lutoldisdorf (Litultovice).

Německý tvar pro jméno města Opavy „Troppau" vyskytuje se po prvé l. 1309. v účtech města Vratislavě: „Domino nostro duci in Troppowe", avšak píše se tamtéž: „cum dux reverteretur de Oppavia".[1]) Tvar „Troppowe" svědčí, že tehda již Opava značně byla zalidněna německým obyvatelstvem, kteréž mluvilo „in der Opava = in Tr-opaw".[2]) Podobněž i jméno města Cukmantle, po prvé vůbec zpomínané l. 1263. ve formě „Cucmantl", ku pravdě podobno vzniklo z českého jména Suchomasty. Že však již l. 1263. má tvar poněmčený, to svědčí, kterak okolí Cukmantelské nejdříve z celého Opavska dostalo obyvatelstvo německé, neboť jen tak lze vysvětliti, proč se to jméno tak brzo a do nepoznání přetvořilo. A není také proč diviti se, že tam se táhlo německé obyvatelstvo, když zpomeneme na starožitné tamnější báně na zlato a stříbro.[3]) — Nad míru zajímavý jest německý tvar pro jméno města Osoblahy, totiž Hotzenplotz. Osoblaha

[1]) Kr. 196. [2]) Viz můj článek: Der Name Troppau. [3]) Viz můj článek: Die Goldbergwerke bei Zukmantel.

dostala své jméno od řeky česky Osoblaha, polsky Osobłoga jmenované. A tvar „Hotzenplotz“ jest jen přetvořenina jména slovanského. Léta 1233. sluje to místo na listině v polském sousedství vydané „Osobłoga“ i jest z čistého toho jména zřetelno, že Osoblaha tehda byla buď českou, buď polskou osadou, avšak l. 1251. sluje již „Hozenpla“, což důkazem, že tu jest přítomna část obyvatelstva německého. Ale ještě zajímavější jest pozorovati, jak neustáleno jest jméno toho města: 1233 Osobloga, 1251 Hozenpla, 1253 Hocenploc, 1256 Hocenpla, 1262 Hoczemplocz, 1267 Hocenpla, 1294 Hoczenploz, 1299 Hossobla. Odkud tyto různosti? Věc jest vysvětlitelná. Poněvadž totiž v nejbližším okolí Osoblažském, ješto stála Osoblaha na rozhraní českopolském, nebyla-li vůbec polskou osadou, bydleli Poláci, kteří mluvili „w Osobłodze“, zřetelno bude, že tvar Hotzenplotz vznikl z polského lokálu. Naproti tomu, když biskup Bruno na svých listinách píše Hocenpla a [illegible]
Hossobla, nepochybno jest, [illegible]
zase ku českému nominativu [illegible]
slovy: Němci mezi česk[illegible]
blaze Hossobla, [illegible]
láky obcující Hó[illegible]
města Osoblahy [illegible]
chybně nastě[illegible]
tvar z polsk[illegible]
méně pěkn[illegible]
šení pův[illegible]
z přiro[illegible]
obyvat[illegible]
Glen[illegible]
„Lu[illegible]

tato proměna udála se v ústech německých, a není příčiny pochybovati pro tu dobu o přítomnosti obyvatelstva německého v tom okolí.

Jakkoli tyto osady sotva byly všecky a úplně německé, předce již ta okolnosť, že dostaly jména německá anebo dle mluvnických pravidel řeči německé změněná, svědčí na přítomnosť německých obyvatelův osazených buď v nich samých anebo v blízkém okolí jejich.

Křestná jména německá vyjmenujeme též pořádkem letopočetním, jak je nalezáme na listinách pro osoby na Opavsku usedlé:

1198 Herman, Henrich, 1221 Gerhard (Heralt), 1222 Albert, Ekkard, Otto, Wernhard, 1235 Puirnand, 1238 Purkart, 1240 Hartlieb (Arkleb), 1249 Ulrich, Herbort, Heydolf, 1251 Konrad (Kuna), 1253 Arnold, Siffried, Theodorich (Dietrich), 1269 Gumpert, Wilhelm, Ehrenfried, 1271 Meinhard, 1272 Lupold, Hartmund, Rudger, 1273 Walter, Ekrik, 1280 Markward, Friedrich, 1281 Winand, 1288 Wikard. Kromě těch vyskytují se na německých jménech místních ještě tato osobní: Gottfried, Gotschalk, Lultold, Reinfried a Rudolf.

Hledíce tedy ku počtu osad pojmenovaných po staročesku a po německu, můžeme pověděti, že kraj Opavský průběhem jednoho století od r. 1214—1318. s jednu čtvrtinu nabyl obyvatelstva německého, třemi čtvrtinami zůstal českým.

Přistěhováním německého obyvatelstva do země nastaly nové poměry právní. Domácí obyvatelstvo zůstalo na dále povinno konati roboty a jiné povinnosti zemské (robotovati k hradům, hradbám, cestám, poskytovati nocleh, nářez atd.); přistěhovalý lid takových

povinností neměl. Domácí obyvatelstvo spravujíc se právem českým bylo vázáno společným ručením všech za jednoho a jednoho za všecky, což v soudních příčinách, kde se jednalo o náhradu za krádež anebo vraždu, stalo se břemenem velikým, když oni noví přistěhovalí obyvatelé takových povinností neměli. Domácí obyvatelstvo hledalo právo před zemským soudem markrabským; přistěhovalí lidé měli své soudce nižší (fojty) v dědinách, vyšší v městech. Domácí lid v dědinách osedlý měl majetek společný, který se spravoval na obec, kdež přistěhovalý lid měl majetek sobě odměřený vlastní, pracuje každý sám na sebe, nikoli na obec. Tato různosť a nerovnosť způsobila nespokojenosť. I zatoužili domácí obyvatelé zbaviti se předně robot zemských. Což se také poznenáhlu provedlo, že se dědiny přeměňovaly na nové právo. Provedlo se také rozdělení pozemků společných, což jest dosud patrno z toho, jak na dlouhé kusy rozměřena jsou pole.

Přistěhovalé obyvatelstvo přineslo do země jiný šat, jiné nářadí, pole též jinak obdělávalo a řemesla jiná provozovalo. To vše mělo účinek na domácí obyvatelstvo, jako každý styk s jinými a každá novota působí změny.

Když za naší paměti nastaly sírky (zápalky), pominula křesadla, prachno: nikdo nekupuje nožů s ocelkami, nekupuje síry, nepotřebuje hubky. Tak působila as i přítomnosť nového obyvatelstva na domácí lid po stránce kulturní, ale i domácí vzdělanosť působila na příchozí. Po stránce mravní pak dosaženo výsledků tím, že přestala společná poruka všech za všecky: společný majetek se rozdělil, každý učiněn odpovědným sám za sebe, pracuje každý sám na sebe. Není pochybnosti, že přistěhováním německého obyvatelstva

do země nastala větší hybnosť i snaživosť v domácím obyvatelstvu a že tato byla na mnohou stranu prospěšná. Tyto prospěšné výsledky se na mnoze přechvalují, neboť někteří praví, že našim předkům od těch přistěhovalých přinešena byla vzdělanosť čili kultura vůbec. To jest přepínaní. Národ, který cizí vzdělanosť sobě osvojí, musí býti sám vzdělaným, jak to vidíme na Japoncích; musí býti schopen kultury. A že náš národ skutečně byl schopen vzdělanosti, dokazuje jeho dosavadní trvání, neboť národ vzdělanosti neschopný vzdělanému národu podlehne a zanikne.

Při tom ovšem zůstala latina do té doby řečí písemnou panující, připouštějíc tak málo češtinu jako němčinu ku platnosti veřejné.

Aby pak laskavý čtenář věděl, jak se tehda česky a německy mluvilo, podáme tuto ukázky ze spisů právních.

Ukázka řeči české. V „knize starého pána z Rožmberka", t. j. onoho p. Petra z Rožmberka, jemuž v kraji Opavském náležel Prudník, čteme „o vdání" čili o základě soupeřů, že pokuty soudní zaplatí:

„Pak-li která sveřepice (kobyla) chodí bez znamenie, ač jmá i kobylie pole, a (ale) ji móž vdáti na svej dědině (dědictví), že chodí jako orné klíse (klisna); takéž podkovaná sveřepice jako orné klíse. — Kdež sveřepice nejmajú na obci obory, ty kobyly móž vdáti, že kobylieho pole nejmajú. — Sveřepice ot svatého Havla mohú choditi, kdež chtie po oseních, kakž najdále nebo najblíže, bez pastvy; do svatého Juřie nemóž jich vdáti. Ale ot svatého Juřie do svatého Havla právo (povinnosť) sveřepice pásti pastevci nebo kobylníku, že nemohú choditi kudyž chtiec... Staré právo: Když pluh vdán, an oře na jeho dědině, prvé vdán

i druhé, netbáno; proto nepojat pluh ani sveden; a kyž třetie vdán, tehda jel před úřad a řka: ‚bezprávně vdal, prošu práva‘.[1]) — Když kto na cizíem plot postavil, móž vdáti plot. Když vdán prvý kól, tři sta haléřov, a druhý minúti bez daníe; a opět kól podlé — tři sta; vše tak pořád vdávati, každý kól po třem stom, a vždy kól minovati; přídruhy (části plotu mezi koly) vše pořád neminujíc ižádné; vdáti móž ot každé přídruhy po šesti set haléřóv; veřeje (v plotě) po devíeti stech haléřov móž vdáti . . . . . . Znamenáno o obci (a dědině). Obce (obecného majetku) neprávo měřiti podlé dědiny (dědictví soukromé) v kúpi, ač (poněvadž) viece súsědóv jmá, než ten, jenž prodal, protože súsěd jmá též právo a móže obrániti rozoraníe (obce). Pakli jednoho samého jest obec a nikte tu dědiny nejmá, ten móže z níe učiniti, což chce, že mu nenie kto proč bráně. Ale když prodá dědinu, obce nejmá právo měřiti, proto že to vóle (svoboda), a kúpil se vší volí.“[2]) Ukázku starší řeči viz na str. 93.

Ukázka německé řeči. Urývek z práva Magdeburského městu Opavě uděleného:

„Wird eime Manne sein gutt gefrönet (oder ein einweisung gethon) mit rechte, dass sol der besiczen, der iz in die fröne gebracht hat, drie tage undt nacht; er sol auch darinne essen und schlaffen mit der fröne. Darnach so sol ers gutt aufbitten zue den dienge immer ubir ober Vierzehen nacht. Zue den Vierden dienge sol ihme der Richter Friede darüber wircken und sol iz ihme eigen mit Scheppen urtheilen. Verkauffen mag er den mit wissenschafft. Lauffet ihme

---

[1]) V takové vážnosti našim předkům byl pluh. [2]) Palacký, Archiv I. 482. 484.

da ichtes ubir, so sol iz jener widerkehren; gebricht ihme, so fodere er iz vorbass."[1])

Obchodní cesty. Opavsko protínaly dvě veliké obchodní trati od jihu. Brněnsko-Olomucká cesta prodloužena jsouc přes Jivavou vedla na Bruntál, Krnov a Hlubčice směrem ku Hornímu Hlohovu do Polské (Slezska). Druhá veliká obchodní cesta vedená od Břeclavy podle řek Moravy a Bečvy u Hranic se rozštěpovala, vedouc jednak přes Jičín na Místek, Frýdek a Těšín ku Krakovu, jednak svým prodloužením přes Fulnek, Hradec, Opavu na Novou Cerekev směřovala taktéž do Polské ku Kozlí.

Po první cestě přibyl z Brna do Bruntále král Václav III. Po druhé z Prus přes Vratislav a Opavu pospíchal král Přemysl Otakar II. po výpravě křižácké ku Vídni. Po téže cestě ubírali se Opavští kupci s olovem k Uh. Brodu. Třetí veliká cesta protínala Opavsko směrem západovýchodním, spojujíc Cukmantl, Prudník, Osoblahu, Hlubčice, Opavu, Hlučín, Mor. Ostravu a Těšín ku Krakovu. Po této cestě kupci Opavští směrem k západu vozili víno přes Hlubčice do Polské (buď na Hlohov, buď na Nisu); směrem východním ku Krakovu veden značný obchod solný. — Jest nepochybno, že bylo ještě několik jiných cest vedlejších, jako z Opavy přes Chřenovice na Ratiboř, z Opavy na Krnov, z Opavy na Benešov a Bruntál, ale nemáme pro tu dobu na to dokladů. — Celnice byly: v Bruntáli, Hlubčicích, na Hradci a v Opavě. Hlavních těchto cest bylo držeti se obchodníkům, aby neobcházeli mýta a cla, jak to zřejmě řečeno o Hradecké cestě. — Kupecké domy čili skladiště měla města Opava a Hlubčice.

---

[1]) Z knihy městských svobod Opavských, kdež starý text jest již modernisován. Viz str. 118.

— Přiváželo se pak do země víno, sůl a sukno z Nizozemí. Vyváželo se pak olovo do Uh. Brodu, víno do Polské (Slezska).

Při obchodních cestách dařilo se hospodám; jednu takovou v míli Opavské držel klášter Hradištský. Kromě piva a vína nalévala se nejspíše také medovina, poněvadž tehda se znamenitě dařilo ještě zejmena v lesích Hradeckých brtnictví čili včelařství. — Kde bylo město na německém právě osazeno, v okolních dědinách na míli nesmělo býti hospody. Tak bylo okolo Opavy, Hlubčic, Horního Benešova. Za to však fojti na Hlubčickém právě osedlí v Jílovci, Děrném, Kunčicích a jinde měli svobodné krčmy. Tito fojti měli tedy i své pivovary tak jako Hlubčice. Že pak venkované uměli pivo vařiti, nejlepší příklad na to máme v historické topografii na str. 549. Pro svou potřebu mohl si každý piva navařiti, kolik chtěl, jen prodávati nesměl.

Řemesla a živnosti jiné. Nejobyčejnější řemesla a živnosti byla: kovářství, pekařství, řeznictví, ševcovství. Taková řemesla směli zejmena fojti již zpomenutí ve svých dědinách dáti provozovati. A jak si každý pro sebe a svou rodinu zajisté toho druhu potřeby opatřiti mohl sám, ale na prodej nesměl ani pečiva, ani masiva, aniž ševcovského tovaru míti v oněch vesnicích, které spadaly v míli měst; tím méně mohl toho co provozovati ve vesnicích jmenovaných. Tím se poznenáhlu vyvinula ona křivda, že na vesnicích vůbec všecka řemesla se udusila, poněvadž přibýváním měst konečně každá dědina do nějaké míle spadala. Udušení řemesel provedlo se ne bez odporu, ale provedlo se jistotně, když řemeslníci měštští vstoupili do společností cechovních — na ochranu svého řemesla.

Mlynářství. O mlýnech celkem jsme málo slyšeli, a sice o těchto: L. 1252. zakladatelům města Benešova na panství pana Beneše z Benešova dovoleno zbudovati mlýnův, kolik chtěli. L. 1269. mluví se o mlýně v Hošticích. Biskup Bruno okolo toho času dav v Ketři nasypati rybník zbudoval na něm mlýn o pěti kolech. U města Hlubčic byly 4 mlýny. A l. 1301. dovoleno fojtovi Kunčickému vystavěti 2 mlýny. Že pak tehda v každé domácnosti měli ruční mlýny, žernovy a stupy, rozumí se samo sebou. Mlýnské kameny (1288) vyráběli tuším u Benešova Horního. — Hlubčické mlýny dávaly městu daně a sice: jeden 1 1/2 ortu stříbra, druhý ort, třetí půl ortu, čtvrtý lot stříbra.

Co se tkne vodního práva, málo máme o něm zpráv. Tak ve smlouvě knížete Meška Těšínského a biskupa Dětřicha, kteráž se roku 1297. stala o hranice, ustanoveno, aby pravý břeh Ostravice zůstal knížeti, levý biskupovi, ale rybolov bude oběma společný. L. 1293. nabyli fojti Jílovský a Děrnenský práva, svobodně ryby loviti. Rybníky do té doby poznali jsme jen dva: v Ketři, druhý u V. Darkovic směrem ku zaniklé vsi Žibřidovicím nasypaný.

Hospodářství. Když kníže Vladimír l. 1197. klášteru Hradišti vzdával les u Holasovic (v němž nyní Kamenec stojí), nařídil, aby jej obešel pan Vok; a když l. 1271. král Přemysl Otakar II. Opavanům vzdával 40 lánů lesa Hradeckého, poručil, aby Arkleb komoří moravský jej obešel. Takové obejití nebylo jen ledabylé, nýbrž jsouc spojeno s výměrou konalo se tak, že se současně také hranice označovaly. Kudy tekl potok, ten učiněn přirozenou mezí, kde takového nebylo, tam bylo třeba buď sypati hraničné „kopce", buď do stromův znamení zařezávati. Stran hraničných

„kopců“ viz str. 101. Obchůzky hranic čili „ochoze“ konaly se za přítomnosti jak lidí úředních, tak lidí okolních. Hranice pak jednotlivých dědin pravidelně obcházely se každého roku.

Výměra děla se na lány. Ale lány byly různé. Hlubčický lán měl míti 36 jiter; jinak ale lze za to míti, že na Opavsku počítalo se asi 108—120 měřic seva na jeden lán, i rozeznávají se do dneška celolanníci se 40, pololanníci s 20 a čtvrtníci s 10 jitry pole.[1])

[1]) Kdo chce starým poměrům osadnickým porozuměti, počítej v každé vsi 15 sedlákův po 40 jitrech pole. Je-li v obci panský dvůr, počítej naň asi třetinu obecních pozemků. Mají-li tedy Vávrovice pole na 14 sedlákův, vrchnosť jen na 4 sedláky, jest to poměr dobrý; když ale Zlatniky mají pole na 17, Milostovice na 19, Jaktař na 21 sedlákův, uhodneme hned, když v těch dědinách není panského dvoru, odkud Zlatniky ty 2, Milostovice 4, Jaktař 6 lánů nabraly, totiž skoupením vrchnostenských pozemků, čehož pro Zlatniky máme pamětníky. Když obce Slavkov, Otice, Stěbořice mají pole na 20, 22 a 23 sedlákův a tamnější panské dvory na 11, 10 a 7 sedlákův, poměr jest v těch všech dosti přirozený naproti Štítině, kde panství drží pole za 7 sedlákův a obec též jen tolik. Tu tuším kdysi vrchnosť selské statky odběžné zabrala a k panským pozemkům připojila. Naproti tomu, když obce Nové Sedlice, Kajlovec, Nový dvůr mají pole na 4, 3 a 2 sedláky, to důkaz, že jsou to vesnice novějšího založení. Tímto klíčem vysvětlíme si poměry nejrůznější. Že Kylešovice mají pole na 40 sedlákův, vrchnosť jen na 3, vrchnosť tu pozbyla jistotně pozemků na 7 sedlákův. A známo jest, že Kylešovští nabyli skutečně i od vrchnosti i od Komárova pozemkův. Ve které vesnici není sedlákův, tam buď vrchnosť zabrala selské odběžné statky, anebo osada vznikla v nejnovější časy. Nejpatrnější na to příklad máme z Vyškovic, které kdysi byly selskou dědinou. Ale poněvadž několik set let ostávaly pusty, vrchnosť Vyškovské pozemky zabrala. Když pak r. 1696. ta ves od vrchnosti byla na novo založena, vznikly Vyškovice již jen jako zahradničí ves. Čím více osada má pozemků a čím méně obyvatelů, tím starší jest.

Lány se vyměřovaly na provazce (pruty). Ovšem provazce byly různé, neboť každé-takořka město značnější jako Opava a Hlubčice mělo své vlastní míry. Na Znojemský provazec počítalo se 52 lokte. Hon byl tři provazce t. j. 156 loket dlouhý a 1 provazec čili 52 loket široký. A 40 takovýh honů (dle okolností i více) bylo na jeden lán.

Jaké obilí se selo? Dle listin již uvedených, jakými ospy poddaní byli povinni pánům na panství Benešovském a jaké obilí sypal Lubojatský pán faráři Pusto-Polomskému, lze uhodnouti, jaké obilí obsévali naši předkové, totiž rež, žito, ječmen a oves. Zvláště ovsa mnohonásobněji potřebovali než nyní. O jiných plodinách polních a zahradních neposkytují nám naše listiny dostatek zpráv. Že pak hospodaření bylo třístranné tak, že jedna část polí zůstala úhorem, druhá se osévala oziminou, třetí jařinou, třeba předpokládati již proto, ano se pamatovalo na pastvu dobytka. Kromě pastýře měla tuším každá dědina i svého kobylníka, který opatroval kobyly buď na kobylím poli zvláště k tomu ustanoveném buď v jistou dobu též po osení pouštěl. Pasení dobytka bylo tehda také nebezpečnější, poněvadž bylo více dravé zvěře, než nyní, pročež také u každé vsi z nařízení královského opatřovaly se vnadami vlčí jámy.

Co se týče pěstování ovoce a zeleniny, nemáme sice žádných zpráv k našemu kraji se nesoucích, ale nepochybně jisto jest, že na statcích klášterů cisterciackých a premonstratských ovoce i zelenina se hojněji pěstovala, poněvadž mniši těchto řádů nepožívali masa. A jakož oba řády původ mají v zemi francouzské, lze bezpečně pověděti, že tamodtud vzácnější druhy ovoce k nám se přenesly. Podobněž známo jest, že biskup Bruno na statcích biskupských o umělé včelařství usiloval.

* * *

Když král Jan knížeti Mikulášovi kraj Opavský z Moravy vyzdvihoval a samosprávným knížetstvím učinil, nemohl mu **statkův biskupství Olomuckého** postoupiti, poněvadž tyto statky zvláštním svým zřízením manským v právomoc kněze biskupa Olomuckého náležely.

Statky pak kostela Olomuckého na Opavsku byly trojí: biskupské stolní, majíce bezprostředním pánem samého biskupa, k jehož stolu také důchody šly. K statkům stolním počítalo se město Osoblaha s několika dědinami, Ostrava, Brušperk i jiné, jichž dokonale určiti nelze.

Jiné statky byly zase kapitulní čili kanovničí, z nichž se bral užitek na záduší nebo na vychování některých kanovníků. Takovou vsí byly původně Radslavice, které ale již dávno do Opolska odpadly. Jistotně však k nim náležely Vlastovice a Kozlůvky. Též Útěchovice byly na záduší věnovány.

Posléze počítaly se statky manské, kteréž jak již šíře zpomenuto bylo šlechtici do vymření svých rodův drželi. A biskup měl právo statky manské proměniti v stolní, na př. za stolní Paskov vyměnil manský Liptál; za důchody ze stolního města Osoblahy pustil svému manovi Povelice učiniv je manskými. Podobněž nejednou pouštěl kanovníkům stolní statky učiniv je kanovničími. K takovým proměnám bylo třeba svolení královského, jak jsme poznali stran Kozlůvek a Fulštejna k r. 1274. a 1275.[1])

---

[1]) Později se nejednou přihodilo, že biskup statky manské propustil za zpupné čili světské; za to však zase jiný kupný statek zpupný s povolením sněmu učinil manským. Viz Děvice, Vlastivěda II.

Správu veškerého zboží na Opavsku měl poručenu úředník nazvaný „provincialis“, jakým se l. 1302. jmenuje Jerloch. Tento úřad později proměnil se ve starostenství čili hejtmanství Osoblažské, kteréž se v mnohých příčinách rovnalo zemskému hejtmanství.

Pro všeliké tyto statky biskupství Olomuckého, hlavně pak pro statky manské zřízeny byly zvláštní, jak by se nyní řeklo gruntovní knihy, a těm knihám se pravilo tehda **desky manské.**

Deský manské byly zřízeny podle vzoru desk zemských, o nichž jsme již na str. 98. byli zpomenuli. Desky manské zachovaly se v Kroměříži nejstarší z počátku 14. století. I čteme v nich, kteří manové na Opavsku drželi statky okolo r. 1318.

Na Osoblažsku seděli tito manové: Herbort z Fulštejna a jeho syn Jeniš (drželi Fulštejnské panství a Slavkov); pak Arkleb a Jindřich z Fulštejna. V Porubě (Pilgrimsdorf) měl Mikuláš z Liesny 8 lánů a 5 čtvrteň v Liptáli. V témž Liptáli měli po 6 lánech nějaký Tyl, Heřman z Povelic a Henzlin chla (!); v Bitárně drželi Matěj Bavor 6, Hanuš a Matěj bratří vlastní 12 lánů; zpomenutý již Heřman z Povelic měl v Třemešné 6, v Bartultovicích 12 lánů; Strus s bratrem držel statek v Matějovicích, pak v Třemešné 6 a v † Mošťně 12 lánů. Ulman a Bedřich z Linavy měli statky v Matějovicích a jinde. Petr z Děvic měl 2 vsi (nejspíše Děvice a Hlínku); Hanuš z Děvic měl v Jindřichově 4 lány, Bruno držel v Arnoltovicích 3 lány, Arnolt Hugo zase měl ves Piskořov. Ostatní osady na Osoblažsku jako Osoblaha, Sádek a j. byly nejspíše stolními statky.

Blíže Opavy seděli na Štablovicích bratří Mikuláš a Bruno; Jenec z Medliče držel Životice,

Buláč měl v zástavě Deštné; Jindřichovi z Opolí a jeho bratřím náležely Litultovice; Zdeslavovi ze Šternberka náležel hrad, nyní zaniklý Medlič, o němž nelze pověděti s určitostí, že stál v Medlicích u řeky Moravice. Jaktař nebyl ještě stolním statkem, nýbrž manstvím, kteréž držel pan Šlevic. Kečerské zboží náleželo na díle biskupovi. Komu náležely Petrovice V. a Tlustomosty, není úplně známo.[1])

Tolik nám zpráv poskytují nejstarší dotud zachované desky manské. Kromě vesnic a statků zapsaných do desk manských náležely ještě jiné statky ku biskupství, kterýchžto jakožto stolních do desk manských nezapisovali.

Zejmena v deskách nenalezáme osad mezi řekami Odrou a Ostravicí rozložených (M. Ostravy, Paskova, Fryčovic, Hrabové, Staré Vsi, Brušperka), kteréž osady taktéž nemohly připadnouti ku knížetství Opavskému.

A přední překážkou, proč statky biskupství Olomuckého nepřipadly ku knížetství Opavskému, nýbrž zůstaly při Moravě, byly tyto desky manské. Kdo tam měl statky své zapsány, nemohl jich vkládati a zapisovati do desk Hradeckých nebo do Olomuckých.

I připadly tedy jen takové statky ku Opavsku, které byly zapsány buď do desk Hradeckých, buď do desk Olomuckých.[2]) Zřízením pak knížetství Opavského krajské desky Hradecké učiněny deskami zemskými.

A krajská cúda Hradecká stala se zemskou cúdou knížetsví Opavského, kteráž cúda byla za jedno i soudem i sněmem. Nastaly pak časy, že zemané, kteří dosud své statky na Opavsku položené měli zapsány do desk Olomuckých, tyto dávali potomně za-

[1]) M. VII. 842—3. [2]) Neboť desky Olomucké pokládaly se za nejpřednější a jako za nejjistější.

pisovati do desk Opavských, ale nátlaku při tom nebylo asi žádného, poněvadž ještě více než sto let později zemané z Opavska hledali a docházeli práva před cúdou Olomuckou.[1])

Knížetství Opavské takto vzniklé mělo hranice užší, než bývalý kraj Opavský, neboť zmenšilo se o klín země mezi Odrou a Ostravicí rozložený, který zůstal při Moravě; odpadly také od Opavska enklavy Slavkovská,[2]) Kečerská[3]) a Osoblažská.[4])

Ku enklavám moravským nepočítaly se ještě Vlastovice, ačkoli byly záduším tak jako Útěchovice, pak vsi Rusín a Suché Lazce s Kravařovem.[5])

Naproti tomu ku Opavsku počítalo se Cukmantelsko,[6]) Prudnicko[7]) a Fulnecko.[8]) Posléze ku

[1]) Viz příklad v histor. topogr. str. 525; jiné příklady viz v Brandlových půhonech. [2]) Která nyní obsahuje vsi: Jaktař, Slavkov, Štablovice, Uhleřov, Mikolajice, Hertice, Životice, Hory, Lhotku, Litultovice a Deštné. [3]) Okolí Kečerské obsahuje: Ketř, Kozlůvky, Kratvoli, Herborek, díl V. Petrovic a Tlustomosty, Lagnov, Kněžpole. [4]) V níž jsou tyto vsi: Německé Pavlovice, Jizbičko, Hlínka, Osoblaha, Godefridesdorf = Fulštejn ves, Hrozová, Rudoltice, Poruba = Pelhřimov, Třemešná, Liptál, Petrov, Janovice, Jindřichovice, Arnultovice, Vysoká, Životice, Bitárno, Sádek, Děvice, Povelice Horní a Dolní, nepočítajíc novověkých kolonií. [5]) Kdy Suché Lazce staly se zbožím kostela Olomuckého, tudíž učiněny enklavou, zůstává doposud nevysvětleno. Volný VI. 692 omylnou domněku o tom uvádí. Viz str. 91. Nebylyť Suché Lazce ještě ani 1377 podmanstvím kapitulního děkana Olomuckého. [6]) Obsahující hrad Edelštejn a město Cukmantl, Arnoltovice, Hermanovice, pak nynější vsi: Horní a Dolní Grunt, Einsiedl, Gabl, Buchbergsthal. [7]) Obsahující město Prudník, Potěkrby, Skřipec, Křížkovice, Jeseň, Kočim, Kunčice a novější vsi: Dlouhé Mosty, Vízeň, Vildgrunt. Prudnicko odpadlo ku Nemodlínsku l. 1337. [8]) Ku Fulnecku počítaly se později tyto osady: Fulnek, Gručovice, Valtěřovice, Jerlochovice, Jestřebí, Stachovice, Kujavy, Pohořálka

Opavsku slušely také nynější vsi Kocov, Štahle a Valšov (Kriegsdorf) u Bruntále.[1]) Stran příslušenství dědin Medlic, Kerhartic a Kunčic, které řeka Moravice přirozeně loučí k Opavsku, není doposud s úplnou jistotou rozhodnuto.

* * *

Nové knížetství Opavské od Moravy odloučené zůstalo však ještě sterými pouty, kteréž minulosť mnohých století byla upředla a upletla, k mateřské zemi vázáno. Kterak se pak tato pouta poznenáhlu a to průběhem půl čtvrta století rozvazovala a přetrhovala; kterak se státi mohlo, že Opavsko od Moravy ku Slezsku se překloňovalo, až se i překlonilo; a jaké usilovné kroky zemanstvo Opavské přispěním stavův markrabství moravského i království českého činilo, aby překlonění ku Slezsku netoliko nenastalo, anobrž aby Opavsko zase k Moravě na vždy se navrátilo, jak to někteří zemané se svými statky skutečně provedli: to všecko bude neposledním, poněvadž velezajímavým předmětem dalšího našeho líčení, v němž laskavý čtenář sezná, jaké znamenité šlechtice vlastence země Opavská zrodila, a v němž se seznámí s velikými vlastenci a státníky rodu Habspurskému věrně oddanými jako s knězem biskupem Olomuckým Vilémem Prusinovským a s Karlem starším z Žerotína.

= († Skrbeň), Pohoř, Kletné, Životice, Suchdol, Mankovice, Jesenice, Slatina, Goldzýf. Nynější enklavy Slatina, Goldzýf a (Bůtovice) vznikly teprve na konec 15. století, kdy se Fulnecko vrátilo k Moravě. [1]) Viz Kocov v hist. top. 469.

Přehled
veškerých dějin kraje Opavského.

A. Země Opavská pod Přemyslovci.

I. Kraj Holasovský pod biskupstvím Pražským 973—1063.

II. Holasovsko částí knížetství Olomuckého 1055—1203.

III. Holasovsko (Opavsko) krajem markrabství Moravského 1203—1318.

IV. Opavsko (bez enklav) knížetstvím jednotným 1318—1377.

Mikuláš II. 1318—1365, Přemyslovec, kníže Opavské a od r. 1336. též kníže Ratiborské.

Hanuš I. 1365—1377, kníže Ratiborské a Opavské.

V. Opavsko rozděleno na 3 knížetství 1377—1484.

Panovalič dále v knížetství:

Opavském:

Václav I. s bratrem Přemkem od r. 1377—1381.

Kníže Přemek po smrti svého bratra Václava, panuje od r. 1381. na Opavsku sám, zdědil Hlubčicko. Tou dobou, kdy nastoupil na Hlubčicku, zapletl se do sporu s německým řádem, jemuž zabral statky. Za něho 1424 čeština zavedena do desk zemských, kteréž pro Opavsko i Hlubčicko zůstaly společny. Když desky a jiné knihy (až na půhony z r. 1410.) byly shořely, založil l. 1431. desky nové, dotud zachované. Po jeho smrti r. 1434. Hlubčicko zase učiněno knížetstvím samostatným.

Hlubčickém:

Mikuláš III. 1377—1394.

Zastavil asi 1385 své knížetství knížeti Kozelskému Kunatovi II.

Poněvadž zůstal svoboden, pustil svá práva bratrovi Přemkovi Opavskému.

Krnovském:

Hanuš I. kníže Ratiborské 1377—1380.

Hanuš II. kníže Ratiborské 1380—1385.

(Vladislav Opolský) 1385—1390.

Jošt, markrabí mor. 1391—1411.

Král Václav IV. 1411—1420.

Ač král byi slíbil, Krnovsko nechati spojeno s korunou českou, zastavil je Ludvíkovi Březskému, od něhož je přejal

Hanuš II. Přemyslovec opět 1421—1423.

(Opavsko):

Přes radu Přemkovu synové jeho svým údělem se podělili.

Přemyslovci Václav II. († ok. 1445), Vilém († ok. 1452) a Arnošt († po 1464) nedochovali svého údělu potomkům, neboť skoupil Opavsko král Jiřík z Poděbrad 1464.

Viktorin z Poděbrad 1465—1485.

(Hlubčicko):

Mikuláš IV. 1434. Po něm jeví se pánem na Hlubčicku kn. Václav, který knížetství Hlubčické zastavil knížeti Hlohovskému Bolkovi.

Jan 1454—1482. Držev sídelní hrad Hradec, pustil jej králi Jiříkovi a přesídlil do Hlubčic.

(Krnovsko):

Mikuláš V. a Václav 1423—1437. Čeština zavedena 1426 do desk zemských.

Mikuláš V. 1437—1454.

Hanuš III. 1461—1474.

Král **Matyáš** uherský, zabrav knížeti Hanušovi Krnovsko l. 1474, po smrti knížete Jana Hlubčického l. 1484. na vždy přiloučil Hlubčicko ke Krnovsku, a Cukmantelsko pustil ku biskupství Vratislavskému. Konečně vypudiv knížete Viktorina z Opavy stal se pánem celého Opavska. Po Matyášově smrti 1490 měl nastoupiti taktéž na celém Opavsku český král Vladislav II. jakožto dědic Matyášův.

VI. Opavsko skládá se ze 2 knížetstev.

Panovali na:

Opavsku:

Hanuš Korvín, syn Matyášův 1490—1501.

Zikmund, král polský, 1501—1511, bratr Vladislava II.

Krnovsku:

Král Vladislav II. 1490. přejal Krnovsko, ale brzo potom pustil je poslední Přemyslovně, kněžně Barboře Krnovské.

Král Vladislav II. 1511—1515.

Král Ludvík 1515—1526. Za něho držel knížetství i hejtmanství Opavské kn. Kazimír Těšínský.

Přemyslovna kněžna Barbora a její zeť Jiřík Šelenberk z Kosti 1490—1523. Jiřík prodal Krnovsko.

B. Země Opavská pod Habspurky.

VII. Opavsko v držení králův českých, Krnovsko lénem koruny české.

Na **Opavsku** panovali:

Císař a král Ferdinand I. 1526—1564.

Císař a král Maxmilian II. 1564—1576.

Císař a král Rudolf II. 1576—1611.

Císař a král Matyáš 1611—1615.

Na **Krnovsku** panovali:

Markrabí Jiří z Onolzbachu a Branibor 1523—1543.

Markrabí Jiří Frydrych 1543—1603.

Kurfirst Jachym Frydrych 1603—1606.

Markrabí Jan Jiří 1606—1621. Pozbyl pro odboj Krnovska.

VIII. Knížetství Opavské i Krnovské léna království českého, udělená kníž. z Lichtenštejna.

Vrchní páni:

Císař a král Ferdinand II. 1619—1637.

Knížata z domu Lichtenštejnského:

Karel kníže Opavské od r. 1614, Krnovské 1622—1627. (Poručník 1627—1632.)

(Vrchní páni):	(Knížata z Lichtenštejna):
Císař a král Ferdinand III. 1637—1657.	Karel Eusebius 1632—1648 kníže Opavské a Krnovské. Za něho 1659 stavové Opavští uznali knížetství Opavské za Slezské, a 1666 z desk Krnovských čeština vyhostěna.
Císař a král Leopold I. 1657—1705.	Jan Adam 1684-1712 kníže Opavské a Krnovské.
Císař a král Josef I. 1705—1711.	Anton Florian 1712—1721 kníže Opavské a Krnovské.
	Josef Adam 1721—1732 kn. Opavské a Krnovské.
Císař a král Karel VI. 1711—1740.	Jan Karel 1732—1748 kn. Opavské a Krnovské.

Když po smrti císaře Karla VI. na základě pragmatické sankce, uznané ode všech korunních zemí i téměř ode všech velmocí, dne 20. října l. 1740. nastoupila císařovna Marie Terezie, zdvihlo se proti říši Habspurské drahně nepřátel. A mezi prvními byl král pruský Bedřich II., kterýž v zimě téhož roku vtrhl do Slezska, obnovuje své nároky na Krnovsko i na jiné části Slezska, kterýchž l. 1621. pro odboj markrabí Jan Jiří byl pozbyl. Po mnohých bitvách l. 1742. učiněn mír, a králi pruskému postoupena většina knížetstev vlastního Slezska kromě Těšínska a třetinu Nisska. Nad to ještě puštěny mu polovice knížetstev Krnovského a Opavského (i s enklavou Kečerskou), kteréž kdysi byly slušely k Moravě...

IX. Země Opavská roztržena na

Když polovičky knížetstev Opavského a Krnovského s částkami vlastního Slezska při Rakousku

	Pod společným
	v $^1/_3$ knížetství Nisského, diecese Vratislavské
Za panování: Císařovny a královny Marie Terezie 1740—1780. Císaře a krále Josefa II. 1780—1790. Císaře a krále Leopolda II. 1890—1792. Císaře a krále Františka II. (I.) 1792—1835. Císaře a krále Ferdinanda Dobrotivého 1835—1848.	Knížata biskupové Vratislavští, majíce pro svůj rakouský díl zvláštní stavovské zřízení.

X. Rakouské Slezsko učiněno

Když JV. Císař František Josef I. nejvyšším rozhodnutím ze dne 30. prosince r. 1849. ráčil uděliti ústavu a na místě společného konventu a za stavovské sněmy Opavsko-Krnovský i Těšínský nařiditi jeden společný sněm o 30 poslancích, pominula všecka dosavadní odloučenosť země Opavské od ostatního Slezska. Ze starého zřízení stavovského zůstaly jen desky zemské Opavské i Krnovské, do nichž se zapisují statky panské jako prvé. Knížecí práva knížat biskupův na

část rakouskou a na část pruskou.

odpadly ku království Pruskému, zbývající polovičky zbylými dostaly společný konvent.

konventem vládli	
v $^1/_2$ Krnovska a v $^1/_2$ Opavska, diecese Olomucké	na Těšínsku, diecese Vratislavské
Knížata z Lichtenštejna:	**Knížata Těšínská:**
Josef Václav 1748—1772 František Josef 1772—1781 Alois Josef 1781— Jan Josef 1806—1836 Alois Josef od roku 1836. Společný sněm Opavsky trval do roku 1848.	Císař František I. 1765. Josef II. 1765—1766. Jeho sestra Maria Kristina 1766-1798. Její manžel Albrecht Saský 1798—1822. Arcivévoda Karel 1822 1847. Arcivévoda Albrecht od r. 1847. — Sněm Těšínský trval do roku 1848.

korunní zemí jednotnou.

Nissku, knížat z Lichtenštejna na Krnovsku i Opavsku, též knížat Těšínských průběhem jednoho století tak jako stavovská práva obmezena. Knížatům někdy panovavším přísluší ještě tituly, a zůstaly jim komorní někdy statky knížecí. Takových statků knížat biskupův Vratislavských na Nissku jest poměrně nejvíce, poněvadž v části při Rakousku zbylé bylo jen 10 zpupných statků, ostatní všecky statky byly buď zbožím komorním buď manstvím. Zboží knížecí komory Krnovské obsahovalo

vsi: Adamsthal, Úblo, Brumovice, Bretnov, Dětřichovice, Heřvinovy, Čákovou, Karlsthal, Holasovice, Kronsdorf, Kunov, Lichtnov, Úvalno, Markvartice, Milotice, Rázovou, Zátor, Špachov, Dubnici, Loučky a Komárov. Zboží knížecí komory Opavské bylo skrovnější obsahujíc jen v Opavě zámek a dvůr, Kateřinky a Kylešovice jakožto léna koruny české,[1]) pak knížecí statky někdy zpupné: Moravici, oboje Lublice a Kružberk. Knížecí komoře Těšínské zůstalo především Frýdecko a valná část hor táhnoucích se k Uhrám.

V enklavách moravských na Opavsku podrželi biskupové jen statky stolní; manské statky propuštěny ze svazku manského vykoupením. Enklavy zůstaly na dále při Moravě spravujíce se zákony moravskými a volíce do sněmu moravského. Poněvadž ale v jiných příčinách, co se týče veřejné správy a práva, podlehají okresním úřadům i soudům slezským, pominul zvyk, enklavy moravské označovati na mapách.

Poznámka. Aby se dějinám Opavska lépe a říkajíc hravě porozumělo, potřebí jest historické mapy, kterou pisatel sice již l. 1883. byl shotovil, ale pro přílišný náklad nelze na vydání ještě pomýšleti.

---

[1]) Statky biskupstev Vratislavského i Olomuckého, též zboží knížecí komory Opavské a Těšínské, byly zapsány ve dvorských deskách v Praze. Viz Chmelenského česká manství.

Rejstřík jmen a věcí.*)

(Číslice značí stránky, † značí ves zaniklou.)

*) Laskavě opatřil professor českého gymnasia, pan Boleslav Dolejšek.

Opravy.

Str.	6.	řádek	1.	čti	vábila	místo	vabila
„	19.	„	22.	„	Moravané	„	Morávané
„	22.	„	10.	„	1198	„	1193
„	30.	„	22.	„	vsi:	„	vsi,
„	35.	„	21.	„	1238	„	1228
„	35.	dole		„	Denkschriften	„	Denhschriften
„	47.	„	23.	„	který	„	ktery
„	53.	„	11.	„	do města	„	do městu
„	78.	„	25.	„	1277	„	1377
„	87.	„	6.	„	na Branici	„	nu Branici
„	92.	„	16.	„	sněmovníků,	„	sněmovníků
„	93.	„	14.	„	Opavsku	„	Opasku
„	95.	„	1.	„	Tomáš	„	Tomás
„	95.	„	29.	„	neznáme,	„	neznáme
„	99.	„	1.	„	jsou zřízení	„	jest zřízení
„	165.	„	29.	„	třetiny	„	třetinu
„	117.	„	18.	„	učiněno	„	nčiněno
„	119.	„	28.	„	jejž Karel	„	jenž Karel
„	126.	2. poz.		„	statutem	„	statuten
„	137.	„	5. „	„	Jamnice	„	Jamice
„	143.	„	3. „	„	Chřenovice	„	Chřenovce
„	143.	„	6. „	„	Jaronov	„	Jaronovice

„ 159. ku poznámce 4. dodej Piskořov.

Přehled

důležitějších prací k dějinám celého Opavska.

(Pořádkem letopisným.)

Schwoy. Topographie Mährens. Wien 1794. (Jen pro enklavy.)

Kneifel. Topographie des k. k. Antheiles von Schlesien I—IV. Brünn 1804. (K enklavám nehledí.)

Ens Faustin. Ueber das frühere Verhältnis des Fürstenthums Troppau (s dodatky od Dobrovského). Prag 1827. Das Oppaland I—IV. Wien 1835.

Chmelenský[1]) Josef. Manství česká 1832. Časopis česk. mus.

Boček Antonín. Mähren zur Zeit Rudolfs I. Prag 1835. — Codex diplomaticus Moraviae I.—V. 1836. (Diplomatářem někdejší příslušnosť Opavska k Moravě nezvratně dokázal.)

Palacký Frant. Archiv český 1840. — Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě I.—XII. 1848.

Volný Řehoř. Die Markgrafschaft Mähren VI. 1842. (Jen pro enklavy.) Kirchliche Topographie von Mähren 1863. (Týče se celé arcidiecese Olomucké,

---

*) Píše Krňov.

tedy také celého Opavska, vyjma Cukmantelsko a Prudnicko.)

Šembera Alois. Staré desky zemské i manské v Moravě i na Opavsku 1846. (Časopis česk. musea.)

Branowitzer. Der Besitz der Olmützer Kirche in Preuss.-Schlesien 1853. (Schriften der histor. stat. Section der mähr. Ackerbaugesellschaft V.)

D' Elvert Christian. Troppau und Jägerndorf im Rechtsverhältnisse zu Mähren 1854. (Týž má veliké zásluhy o c. k. mor.-slezskou společnosť zemědělskou, jejíž historicko-statistická sekce vydala veliké množství jeho knih obsahujících hojné prameny k podrobným dějinám Opavska.)

Tiller. Zur Geschichte des Landrechtes von Jägerndorf und Leobschütz. — Beiträge zur Geschichte von Troppau. 1856. hist. st. Section IX. — Tiller jsa úředníkem zemským v Opavě pilně sbíral po panstvích a vsech listiny a první prozpytoval archiv zemský, z něhož také sestavil první regesta pro dějiny Opavska, chovaná v archivu zemském. Do kalendáře jakéhosi po německu psal o hradě Cvilíně a o pobytu královny Kunhuty na Hradci.

Dudík, Dr. Beda. Des Herzogthums Troppau ehemalige Stellung zur Markgrafschaft Mähren. Wien 1857. — Dějiny Moravy I—IX. Praha 1871.

Lepař Jan. Za jakými příčinami a kdy bylo Opavsko i Krnovsko[1]) od Moravy odtrženo a ve Slezsko vtěleno? 1860. — Zřízení zemské v knížetství Opavském a Krnovském v 15—18. století 1865 (Čas. česk. mus.). — Beiträge zur Geschichte Schlesiens, 1862—3 v „Troppauer Zeitung“.

[1]) Píše též Krňovsko.

Spatzier. Der Streit um den Jägerndorfer Bürgerwald. 1862. Zásluhy tohoto muže o dějepisectví zakládají se na velikých jeho sbírkách listin z okolí Krnovského, kteréž se chovají v museu Brněnském.

Kreuzinger. Chronik der alten und neuen Zeit Troppaus 1862. (Letopisné zprávy z 18. a 19. století jsou cenné.)

Stellwag Frydrych rytíř Carion. Gedenkbuch Freudenthals. Freudenthal 1863.

Thom. Kriegs-Chronik, umfassend die Schicksale Freudenthals im Jahre 1866. Freudenthal 1867.

Peter Anton. Volksthümliches aus Schlesien. Troppau 1867. — Schlesische Burgen I.

Svoboda Leopold rytíř z Fernova. Die Herren von Füllštein. Notizenblatt 1868. V „Památkách archaeologických“ uveřejnil také nějaké články. Nejznamenitější jsou hojné jeho stati geneal. o šlechtických rodech na Opavsku i Těšínsku osedlých v Naučném Slovníku. On první jakožto přední znalec archivu zemského sestavil pro statky v deskách zapsané posloupnosť držitelů, čímž jest původcem vědecké historické topografie, jakož to i z Krulichova spisu: „Darstellung des Bezirkes Troppau 1868“ patrno.

Richter Eduard. Zur Geschichte der Dörfer in der Enklave Hotzenplotz. Notizenblatt 1868, 1870, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888.

Trampler Richard. Die Herren von Kravař. 1868. Notizenblatt.

Kopetzký. Zur Geschichte und Genealogie der Přemyslidischen Herzoge von Troppau 1869. (Archiv für öst. Gesch. XLI.) Regesten zur Geschichte des Herzogthums Troppau 1061—1464. Tamtéž XLV. 1871.

Zukal Josef. Přemyslovci na Opavsku 1871.—5. Zápisky Opavských dominikánů. Kriminalní příběhy. Pan Pertolt Tvorkovský a Opavští Kolartové (vesměs v Op. Týdenníku.) — Příspěvky k dějinám domácího řemesla 1877 v Časopise Mat. Mor. Besitzungen mähr. Klöster im Oppalande. Mittheilungen aus der Troppauer Museumsbibliothek. Rathsherr Hans Günther und die Troppauer Zünfte (v programech c. k. realky Opavské). Kromě porůzných drobností historických v Op. Týd. na př. o Jamnici, Kamenci uveřejněných sebral znamenité snůšky k podrobné topografii města Opavy. Zásluhy Zukalovy o dějepisectví Opavské zakládají se hlavně na neúmorné práci, s jakou desky zemské Krnovské a Opavské, těch asi 8 knih, též nejstarši knihy půhonů opsal a je badatelům přístupny učinil. Kéž by se odhodlal, tyto opisy vydati na veřejnosť!

Nassl Jan. Zur Geschichte des Troppauer Gymnasiums. 1871. (Progr.)

Vašek Antonín. Výklad slovanských místních jmen na Opavsku. 1872 (progr. c. k. gym. Op.).

Biermann Gustav. Geschichte der Herzogthümer Troppau und Jägerndorf. Troppau 1874. Stran 690. Nákladem zemského výboru. (Počíná dějiny Mikulášem I. i odkazuje pro dobu nejstarší k Dudíkovi.)

Prasek Vincenc. Čeština na Opavsku 1873. (Progr. slov. gym. Olomuckého.) Čeští spisovatelé z Opavska 1875. (Dodatky k Jirečkově rukověti, Komenský č. 48.) Záhady místopisné 1881. Komenský. (Opavska se týkají průkazy, že Friedeberk a Bruneswerde jsou Místek a M. Ostrava.) Proměny na severních hranicích moravských 1879. (Čas. Mat. Mor.) V Opavském Týdenníku od r. 1875—1883 kromě drobnějších snůšek, jako zvonaři v Opavě, Ronové z Leskovce, dědiční

mlynáři, dědiční krčmáři a jiných ještě více uveřejněna pojednání: Královna Kunhuta na Hradci. Vartnov. Bobrovniky. Jan Čapek ze Sán. Bernart Bírka z Násile. Kravařský pán, co dělal zlato (alchimista Sudivoj Skorkovský). Krvavé hody ve Zlatnikách. Na panství Fulneckého proboštství. Benediktinské proboštství na Březové. Na fojtství Opavském l. 1681. Všehochuť z cest po Opavsku rak. i pruském (historicko-topografické snůšky). Z Bohumína na Frýdek do Místku (prokázano též, že Barutswerde a Jemnice jsou Bohumín a Frýdek). Rodáci z Opavska a Těšínska. V Osvětě: Ústavní boje o češtinu na Krnovsku. V programech česk. gym. Opavského 1884—1890: Opavské právo hejtmanovo čili „roky". Nález o sedlákuom odpuštěníe braní. Osady zaniklé a někdy pusté na Opavsku. Křižovníci zákona Matky Boží na Opavsku. Svobodný dům někdy hrabat Vlčkův v Opavě. Nápisy ve Slezsku. Překlad s výkladem na dílčí listy knížetství Opavského 1377. V „Troppauer Zeitung" 1883—1891 kromě jiných: Der Name Troppau. Minoritenkloster. Johanniter. Troppauer Buchdrucker. Die Bader. Schulen in Troppau bis 1632. Der Piltscher Fund. Troppauer Papiermühle. Müllerinnung. Kaminfegerzeche. Das grosse Mittel. Die beiden Schuhmacher-Zechen (deutscher und böhmischer Schuster). Die Goldbergwerke in Zuckmantel (recense Petrova soujmenného pojednání). Die keltischen Königshöfe in Schlesien. (Úvaha o páně von Keltschově spisu soujmenném.) Prudnicko příslušenstvím někdy moravským 1891 v Čas. Mat. Mor. Vlastivěda Slezská: I. Podání lidu 1888. II. 1. Historická topografie země Opavské 1889. A—K.

Rybička. Pan Hynek mladši Bruntalský z Vrbna 1875. Čas. Mat. Mor.

Jireček Josef. Rukověť k dějinám literatury české. V Praze 1875. (Životopisy spisovatelů z Opavska.)

Menčík. Poslední holdování v Opavě. 1879. Koleda. (Dle původního českého popisu, kterýž napsal Jan Václav Sedlnický z Choltic na Třebovicích.)

Benda Josef P. Aus bewegter Zeit. Bilder aus der Geschichte Schlesiens I. II. 1882. 1885. Troppau. Oest.-schles. Pressverein.

Peter Karel. Statuten der Stadt Zuckmantel. 1885. Notizenblatt. Die Goldbergwerke in Zuckmantel. 1886 (?). „Silesia."

Sláma Dr. Vlastenecké putování po Slezsku. V Praze u Otty 1885 (česky i německy).

Kürschner Dr. Gottlieb. Die Urkunden des Troppauer Stadtarchives 1885. Die Urkunden der Troppauer Museumsbibliothek 1886 v progr. c. k. gym. Op.

Bugl Benjamin. Der Jägerndorfer Waldprocess. 1888. (Progr. realky Krnovské.) Sestavil vzácné snůšky k dějinám Krnova.

Okresní spolek učitelský: Der Jägerndorfer Schulbezirk 1887. s mapami i obrázky.

Schneider Karel uveřejňuje od r. 1885. hist. topogr. články o Bruntalsku ve „Freudenthaler Wochenblatt".

Rolleder Anton. Zur Geschichte der Stadt Odrau 1888. Steyer. (Progr.)

Hauer Václav. Mistr Kunrad z Benešova u Opavy. Progr. česk. gym. Op. 1890.

V Prusku zasloužili se o dějepisectví Opavska:

Minsberg. Geschichte von Leobschütz 1828.

Kleiber. Geschichte von Leobschütz 1864. (Progr. Hlubč. gymn.)

Laryš hrabě Ferdinand ze Lhoty. Historisch-topographische Beschreibung des Dorfes Dirschel 1861. Breslau.

Codex diplomaticus Silesiae VI. (obsahující Registrum Sti Wenceslai).

Weltzel Dr. Geschichte der Städte: Ratibor, Neustadt, Kosel, Sohrau. Ratiborer Archipresbyteriat. Geschichte: der von Eichendorff 1876, des Geschlechtes Pražma von Bílkov. Pomniki hrabiów z Gaszyna 1877 w Gliwicach. Zur Heimatskunde, Ratibor 1890. (Tento spis jedná jen o vesnicích prus. Opavska.)

Triest. Topographie von Oberschlesien 1865. Breslau.

Hellmann, jsa krajským radou pruským ve výslužbě, sbíral pilně nápisy a listiny po pruském Opavsku. Jeho pozůstalosť rukopisná zakoupena od Mat. Opavské.

Groeger Th. Zur Geschichte von Katscher, Deutsch-Neukirch. Die kath. Pfarrkirche zu Leobschütz.

Poznámka. Do toho seznamu nepojali jsme nesčetných pramenů dějezpytných, nýbrž jen spisy buď částečně buď úplně o Opavsku jednající, chtějíce jen jakoby dějiny Opavského dějepisectví pro potřebu vzdálenějším načrtnouti.

